VOGELS VAN DE STRANDVLAKTE EN DE ZUIDPIER VAN IJMUIDEN

1978 - 1986

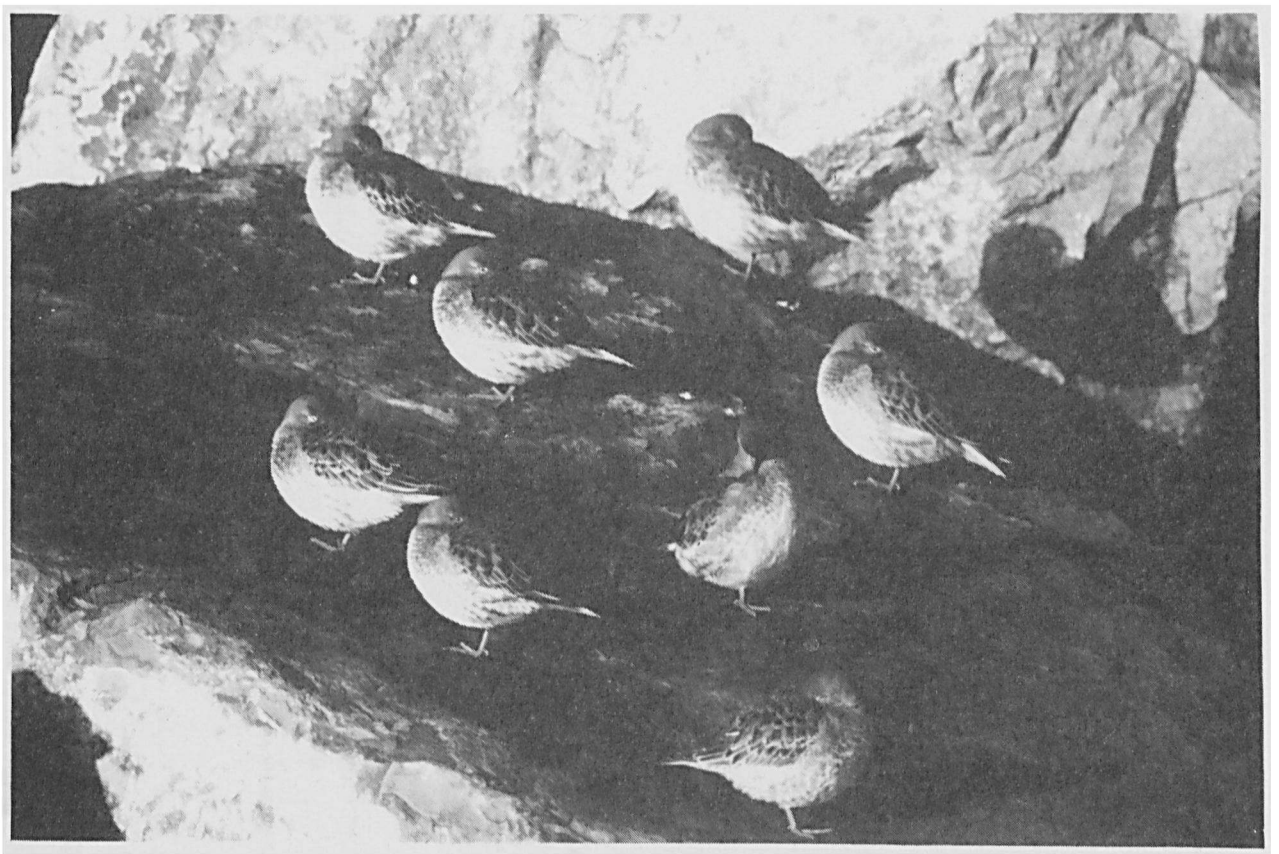

Steve Geelhoed, Ferdy Hieselaar,
Evert van Huijssteeden & Johan Stuart

Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland
voorheen Haarlem
Haarlem, mei 1989

WWF

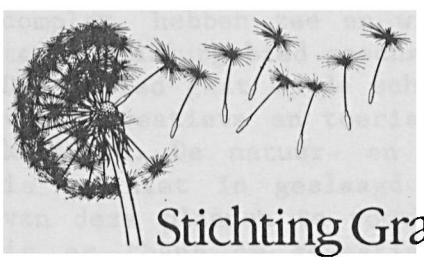

Deze publicatie werd mogelijk gemaakt door subsidies van de Stichting Grasduinen en het Wereldnatuurfonds.

voorplaat: Guido van Leeuwen, naar een idee van Hans Schekkerman.

titelblad: slapende Paarse Strandlopers (P. Munsterman)

VOORWOORD

Om de toegang tot het Noordzeekanaal bevaarbaar te maken voor grote schepen werden tussen 1962 en 1967 de pieren van IJmuiden verlengd. De Zuidpier werd bijna twee kilometer langer. Als gevolg daarvan veranderde de zeestroming langs dit kustgedeelte. De zee voerde grote hoeveelheden zand aan, waardoor ten zuiden van de Zuidpier een zeer breed strand onstond: de strandvlakte van IJmuiden.
Deze ontwikkeling, die zich in twintig jaar tijds voltrok, betekende de schepping van een nieuw stuk natuurlijk strand op een wijze zoals die zich langs de Nederlandse kustlijn van Den Helder tot Hoek van Holland al lange tijd niet meer had voorgedaan. Er onstonden na verloop van tijd lage duintjes en bij hoog water spoelen grote gedeelten van de vlakte nog steeds onder. Plantensoorten zoals de duinpioniers zeeraket en biestarwegras, gevolgd door soorten als blauwe zeedistel, loogkruid, zandhaver en zeeakkermelkdistel vonden er een stek. Zelfs zeldzame(re) soorten als zeewinde en zeewolfsmelk komen er nu voor.
De strandvlakte met zijn duintjes, zijn grote slibrijke gedeelten en zijn rust is, langs de Hollandse kust, een zeer belangrijk vogelgebied geworden. Dit rapport geeft een helder inzicht in de ornithologische betekenis van de Pier en de vlakte. Hier, waar de drukte van de Noordwestelijke Randstad de kust raakt, op luttele honderden meters afstand van de pulserende actie van de IJmuidense havens en het industriële Hoogovenscomplex, hebben zee en wind een schitterend natuurgebied geschapen.
Dit gebied gaat op de schop ten faveure van recreatieve en toeristische ontwikkelingen. De natuur- en milieubeweging is er niet in geslaagd de uitvoering van deze plannen te voorkomen. De hoop is er thans op gevestigd dat althans gedeelten van de vlakte een zodanige inrichting kunnen krijgen, danwel zodanig beheerd kunnen worden dat aan planten en vogels toch ruimte kan worden geboden. De gemeente Velsen zal op deze wijze nog uitdrukking kunnen geven aan haar verantwoordelijkheid, niet alleen voor economische en toeristische belangen, maar ook voor de natuur- en milieuwaarden binnen haar grondgebied.
Daarbij mag zij ook bedenken dat de Zuidpier en de strandvlakte niet zozeer voor zonaanbiddende strandtoeristen, maar, door het hele jaar heen, voor veel natuurliefhebbers een plek is van diepdoorleefde, extensieve recreatie.
De samenstellers van dit rapport maken op voortreffelijke wijze duidelijk welk een vogelvreugde en kijkgenot verloren zullen gaan als aan de ornithologische waarde van deze opmerkelijke strandvlakte geen respect wordt betoond.

Nieuw Vennep,

Jos Kluiters, Bestuurslid Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 1
Inhoudsopgave 3
Samenvatting 4

HOOFDSTUK 1. INLEIDING 5

HOOFDSTUK 2. GEBIEDSBESCHRIJVING 7
2.1 Ontstaan en ontwikkelingen 7
2.2 Huidige situatie 7

HOOFDSTUK 3. WERKWIJZE 11
3.1 Methode en betrouwbaarheid 11
3.2 Presentatie van de gegevens 11

HOOFDSTUK 4. SOORTBESPREKINGEN 13
4.1 Duikers 13
4.2 Futen 16
4.3 Stormvogels-Jan van Gent 19
4.4 Aalscholvers 22
4.5 Reigers-Flamingo's 24
4.6 Eenden 26
4.7 Stootvogels 36
4.8 Fazanten-Kraanvogels 39
4.9 Steltlopers 41
4.10 Jagers 53
4.11 Meeuwen 56
4.12 Sterns 64
4.13 Alken 69
4.14 Uilen 71
4.15 Duiven-Spechten 72
4.16 Zangvogels 73

HOOFDSTUK 5. BELANG VAN DE ZUIDPIER EN DE STRANDVLAKTE VOOR VOGELS 81

HOOFDSTUK 6. PLANNEN VAN DE GEMEENTE VELSEN 83

DANKWOORD 87

LITERATUURLIJST 88

BIJLAGEN 91
1. Waargenomen vogelsoorten 1978-1986 91
2. Enkele belangwekkende waarnemingen in 1987 en 1988 93
3. Zoogdieren 95
4. Flora 96

SAMENVATTING

Dit rapport geeft een overzicht van de vogels op de strandvlakte en de Zuidpier te IJmuiden in de periode 1978 t/m 1986. Dit bekende vogelkijkpunt ontstond toen in 1967 de pieren twee kilometer werden verlengd waardoor er aanzanding plaats vond ten zuiden van de Zuidpier. Op de ontstane strandvlakte (van circa 80 ha.) vindt primaire duinvorming plaats en groeien allerlei aan dit milieu gebonden plantensoorten (hoofdstuk 2). Dit rapport is gebaseerd op gegevens van de vogelaars die dit gebied bezochten en hun gegevens in het logboek schreven (hoofdstuk 3). Deze gegevens werden tot figuren verwerkt waaruit het voorkomen in de loop van het jaar duidelijk wordt. Er wordt een gemiddelde en een maximum per maand gegeven en een indicatie van de aantallen langstrekkers per maand. In hoofdstuk 4 volgen de soortbeschrijvingen waarbij vooral de watervogels veel aandacht krijgen. Er zijn in de besproken periode 228 soorten waargenomen, waarvan enkele voor het eerst in Nederland (Harlekijneend, Kleine Kokmeeuw, Brilgrasmus). Het 5 bij 5 kilometer-blok waarin de Zuidpier gelegen is, behoort qua aantal waargenomen vogelsoorten tot de top 20 van Nederland (SOVON 1987). Enkele soorten zijn kenmerkend voor het biotoop van de strandvlakte en de Zuidpier. Dit zijn, met tussen haakjes het gemiddeld maandmaximum en absoluut maximum en de maand dat er gemiddeld de meeste vogels aanwezig zijn, de volgende soorten: Roodkeelduiker (4, 20, januari en december), Fuut (650, 5000, januari), Aalscholver (32, 250, januari), Kuifeend (55, 400, januari), Toppereend (48, 300, februari), Eider (106, 300, september t/m maart), Zwarte Zeeëend (109, 810, januari), Middelste Zaagbek (77, 220, januari t/m maart), Grote Zaagbek (62, 300, januari), Scholekster (94, 400, maart), Bontbekplevier (34, 120, september), Kanoetstrandloper 28,230, mei), Drieteenstrandloper (256, 500, januari t/m maart), Paarse Strandloper (61, 80, maart), Bonte Strandloper (100, 325, maart), Steenloper (106, 225, november), Kokmeeuw (1450, 2950, januari), Stormmeeuw (610, 1500, december), Kleine Mantelmeeuw (633, 1600, september), Zilvermeeuw (1560, 5200, januari), Grote Mantelmeeuw (410, 1500, december), Drieteenmeeuw (172, 1000, november), Grote Stern (217, 850, augustus), Visdief (327, 1208, mei), Oeverpieper (23, 50, oktober), Frater (75, 175, januari) en de Sneeuwgors (18, 94, januari). Het hele jaar door wordt de strandvlakte gebruikt als rust- en voedselgebied. Er zijn slechts enkele soorten die op de strandvlakte tot broeden komen; Kleine Plevier, Bontbekplevier, Strandplevier, Kuifleeuwerik, Veldleeuwerik, Witte Kwikstaart en Graspieper. Bij vermindering van verstoring in het broedseizoen zou het belang van het gebied als broedgebied toenemen. Doordat de pier ver in zee steekt is de pier een oriëntatiepunt voor over zee trekkende vogels.
Naast het belang voor vogels (als rust-, voedsel-, en broedgebied) is het gebied vooral van belang als recreatiegebied voor natuur- en vogelliefhebbers; dit door de ligging van een dergelijk biotoop bij de Randstad en het feit dat er relatief veel en ook zeldzamere soorten vogels verblijven.

Tot slot worden in het rapport aanbevelingen gedaan om, wanneer de plannen van de Gemeente Velsen door gaan om de strandvlakte voor een groot deel in te richten voor intensieve recreatie, te komen tot een voor de natuur minst ongunstige inrichting. Bij het aan te leggen binnenmeer zou een zonering van druk tot rustig kunnen betekenen dat in het rustige deel ruimte over blijft voor vogels. Het natuurmeer kan ingericht worden voor natuurecreatie o.a. door de aanleg van observatieplaatsen en eilandjes waar vogels tot broeden kunnen komen.

LEESWIJZER

Degenen die een snel een beeld willen krijgen van de betekenis van de Zuidpier voor vogels en de gevolgen van de recreatieve inrichting wordt aangeraden de hoofdstukken 5 en 6 door te lezen. In het laatste hoofdstuk worden tevens suggesties gedaan voor beheers- en inrichtingsmaatregelen.
Zij die willen weten welke vogelsoorten op en rond de Zuidpier zijn waargenomen, in welke aantallen en wanneer dienen in ieder geval hoofdstuk 4 door te nemen.

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

De Zuidpier is een bekend vogelkijkpunt. Je kunt geen vogeltijdschrift opslaan of je komt de naam van het gebied tegen: omdat er bijzondere waarnemingen zijn gedaan, omdat er een excursie naar is gepland of omdat er bij de Zuidpier geslaagde vogelfoto's zijn genomen. In dit rapport wordt een overzicht gegeven van hetgeen er ornithologisch gezien aan de hand is rond de Zuidpier van IJmuiden (zie fig. 1).

Het doel van dit rapport is het geven van een overzicht van de vogelwaarnemingen die er de afgelopen jaren zijn gedaan.

De Zuidpier en de aangrenzende strandvlakte blijken een aan vogels erg rijk gebied te zijn. Maar liefst 228 soorten zijn er waargenomen in een periode van 9 jaar.
De Zuidpier en de strandvlakte bieden veel vogels rustgelegenheid. De Zuidpier biedt beschutting tegen de wind aan op zee verblijvende vogels. Daarnaast vormen het strand en de Zuidpier een voedselgebied voor veel doortrekkers en wintergasten. Dit alles maakt het een afwisselend vogelgebied. Omdat men de vogels hier kan observeren zonder deze te verstoren is het gebied een goed

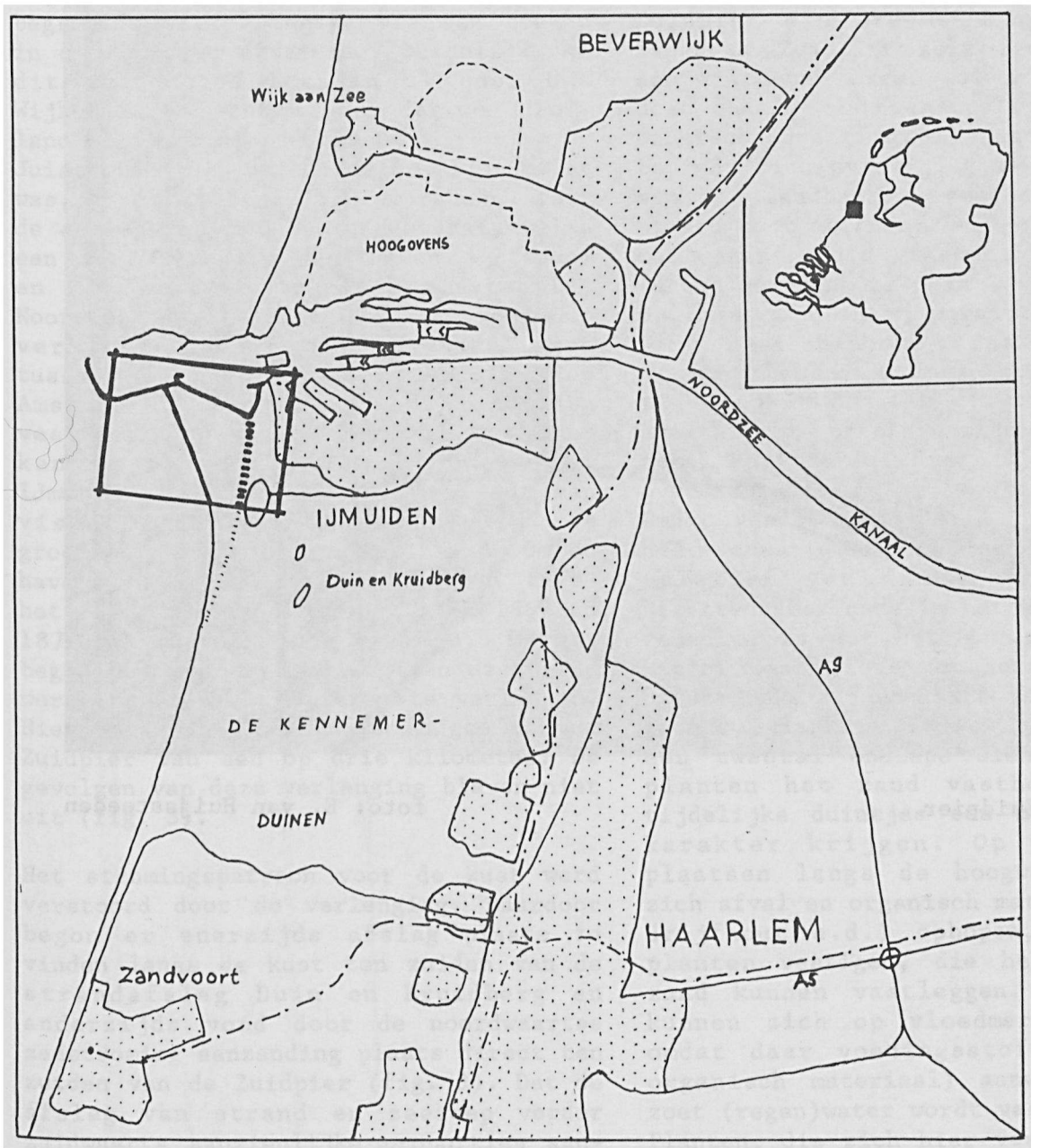

Figuur 1. Ligging van de Zuidpier en de strandvlakte van IJmuiden

gekozen excursiedoel. Voor de vogelaars die het gebied willen bezoeken kan dit rapport dan ook een handreiking zijn. De vogelaars die in het verleden hun waarnemingen in het vogellogboek in het "Paviljoen Zuidpier" schreven zien nu dat dit niet voor niets is geweest.

Op het moment dat dit rapport verschijnt zijn de plannen voor een recreatieve inrichting van de strandvlakte bij de Zuidpier in een vergevorderd stadium. Deze plannen tegenhouden, met het doel het gebied verder een natuurlijke ontwikkeling te laten ondergaan, is bijna uitgesloten. Omdat dit rapport mede de situatie van een natuurlijke strandvlakte weergeeft, hopen we dat er bij de recreatieve inrichting van de strandvlakte rekening wordt gehouden met de vogels. Daarom zijn ook enkele aanbevelingen opgenomen.

Wij hopen dat dit rapport een aanzet zal zijn voor behoud van de betekenis van de Zuidpier voor de vogels en van de recreatieve betekenis voor de vele mensen die er genieten van de natuur.

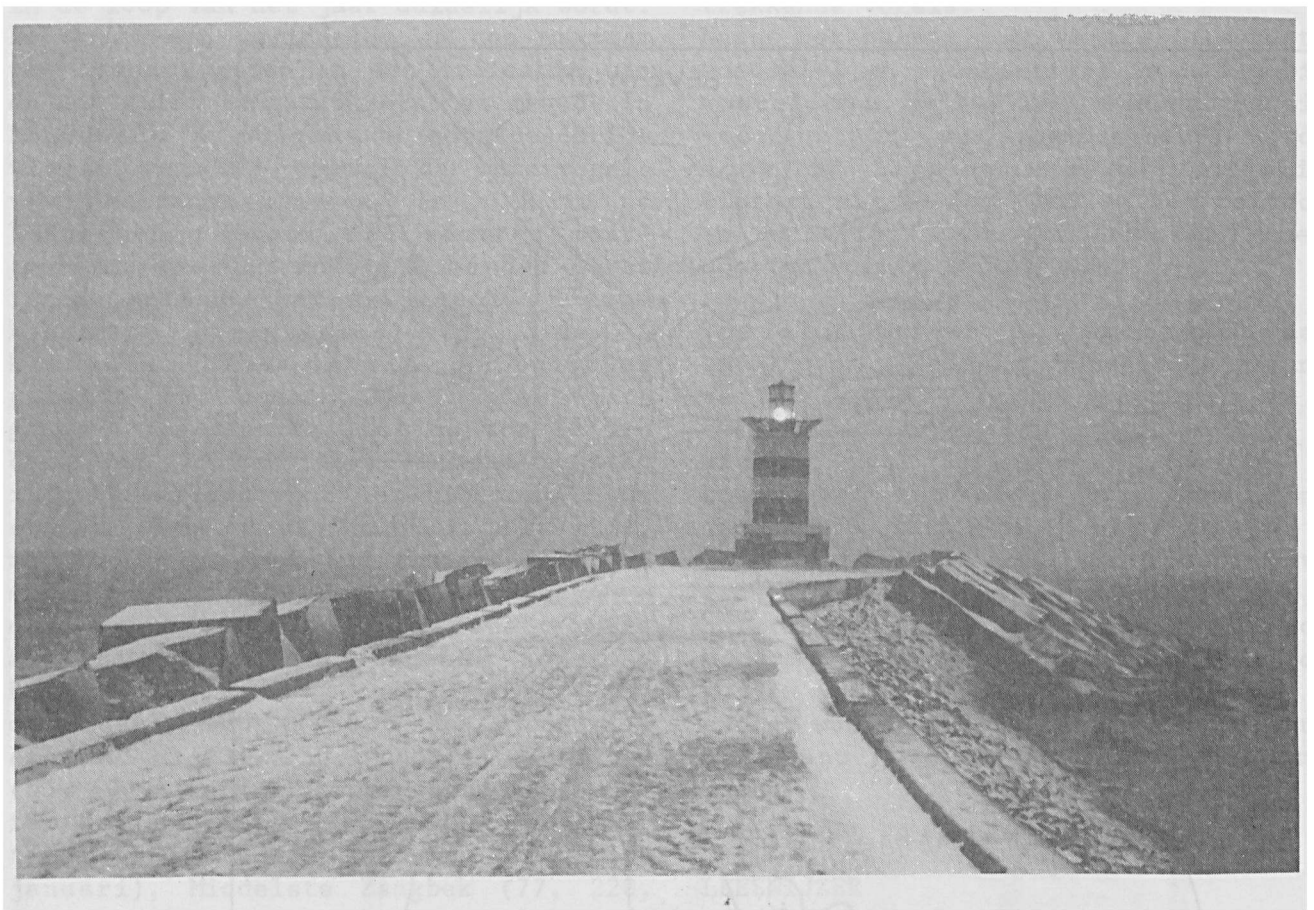

Punt van de Zuidpier foto: E. van Huijssteeden

HOOFDSTUK 2. GEBIEDSBESCHRIJVING

Het gebied waarop dit rapport betrekking heeft wordt begrensd door de duinvoet vanaf paal 57.500 bij strand Zeebad tot het korte piertje bij de semafoor aan de ingang van de haven. Vandaar loopt de begrenzing tussen beide pieren door naar zee. Vanaf paal 57.500 moet een lijn loodrecht op de duinvoet de zee in als begrenzing worden gedacht (fig. 2).

2.1 Ontstaan en ontwikkelingen

Tot ver in de 19e eeuw vormde het duingebied van Kennemerland een aaneengesloten geheel. Ter hoogte van Velsen lag de Breesaap, een deels met bos begroeide vlakte, welke via een beekje in de Noordzee afwaterde. Oostelijk van dit duingebied doemden al snel het Wijkermeer en het IJ op, daarmee "Holland op z'n smalst" vormend.
Juist omdat het duin hier op zijn smalst was, werd het rond 1870 doorsneden voor de aanleg van het Noordzeekanaal, welke een snelle verbinding tussen Amsterdam en de Noordzee mogelijk maakte. Dit Noordzeekanaal vormde de basis voor een verscheidenheid aan ontwikkelingen tussen het nieuw ontstane IJmuiden en Amsterdam. Door de gunstige ligging vestigde zich aan de monding van het kanaal bijvoorbeeld de Hoogovens. IJmuiden zelf ontwikkelde zich tot een vissersplaats met uiteindelijk de grootste visafslag van Nederland. Om de havens en sluizen te beschermen tegen het Noordzeewater werden tussen 1867 en 1876 havenhoofden aangelegd. In het begin van de jaren zestig van deze eeuw werd besloten deze pieren te verlengen. Hierdoor kwam in 1967 de lengte van de Zuidpier van één op drie kilometer. De gevolgen van deze verlenging bleven niet uit (fig. 3).

Het stromingspatroon voor de kust werd verstoord door de verlenging. Daardoor begon er enerzijds afslag plaats te vinden langs de kust ten zuiden van de strandafslag Duin en Kruidberg en anderzijds vond door de noordwaartse zeestroming aanzanding plaats direct ten zuiden van de Zuidpier (fig. 3). Dat de afslag van strand en zeereep verder zuidwaarts aanzienlijke proporties aannam blijkt uit het feit dat (het oorspronkelijke) restaurant Parnassia in de Kennemerduinen in 1978 in zee verdween. Momenteel (1989) is Bloemendaal aan Zee ter hoogte van kilometerpaal 62-63 in gevaar (zie o.m. Volkskrant 10 jan. 1989). Het afgeslagen zand wordt voor een belangrijk deel afgezet ten noorden van kilometerpaal 59 waardoor juist daar het strand breder wordt. Uit berekeningen van Rijkswaterstaat blijkt dat pas rond 2060 een evenwichtssituatie voor de hoogwaterlijn zal worden bereikt (fig. 3).

2.2 Huidige situatie

Momenteel bevindt zich ten zuiden van de Zuidpier een brede strandvlakte, die langs de Zuidpier zelf reeds meer dan een kilometer breed is. Er zijn inmiddels enkele "landschappelijke" zones te onderscheiden (fig. 2). Aan de zeezijde bevindt zich evenwijdig aan de kustlijn een rij zandbanken, gescheiden van het strand door zwinnen. Deze zwinnen worden met water gevuld via muien (geulen) die tussen de zandbanken in liggen. Het zand op deze zandbanken wordt deels door de wind naar binnen verplaatst. Op de strandvlakte kunnen daardoor soms tijdelijk duintjes ontstaan die even snel als zij ontstaan zijn weer verdwijnen. Periodiek wordt de strandvlakte overstroomd.
Omdat verder van zee af de stroomsnelheid snel afneemt kunnen zich daar relatief veel kleine slibdeeltjes afzetten. Met name in het noordwestelijk gedeelte is dit het geval. Het gebied begint daar reeds het karakter van een natuurlijke strandvlakte te krijgen: een zachte, slikkige bodem doorsneden door een tweetal ondiepe slenken. Pas als planten het zand vasthouden kunnen tijdelijke duintjes een meer permanent karakter krijgen. Op vloedmerken, plaatsen langs de hoogwaterlijn waar zich afval en organisch materiaal (wier, drijfhout e.d.) ophopen, kunnen zich planten vestigen, die het aangevoerde zand kunnen vastleggen. Deze planten kunnen zich op vloedmerken vestigen, omdat daar voedingsstoffen (uit het organisch materiaal) aanwezig zijn en zoet (regen)water wordt vastgehouden.
Planten, die zich hier vestigen, moeten echter zeer zouttolerant zijn. De eerste soorten zijn dan ook Zeeraket (Cakile

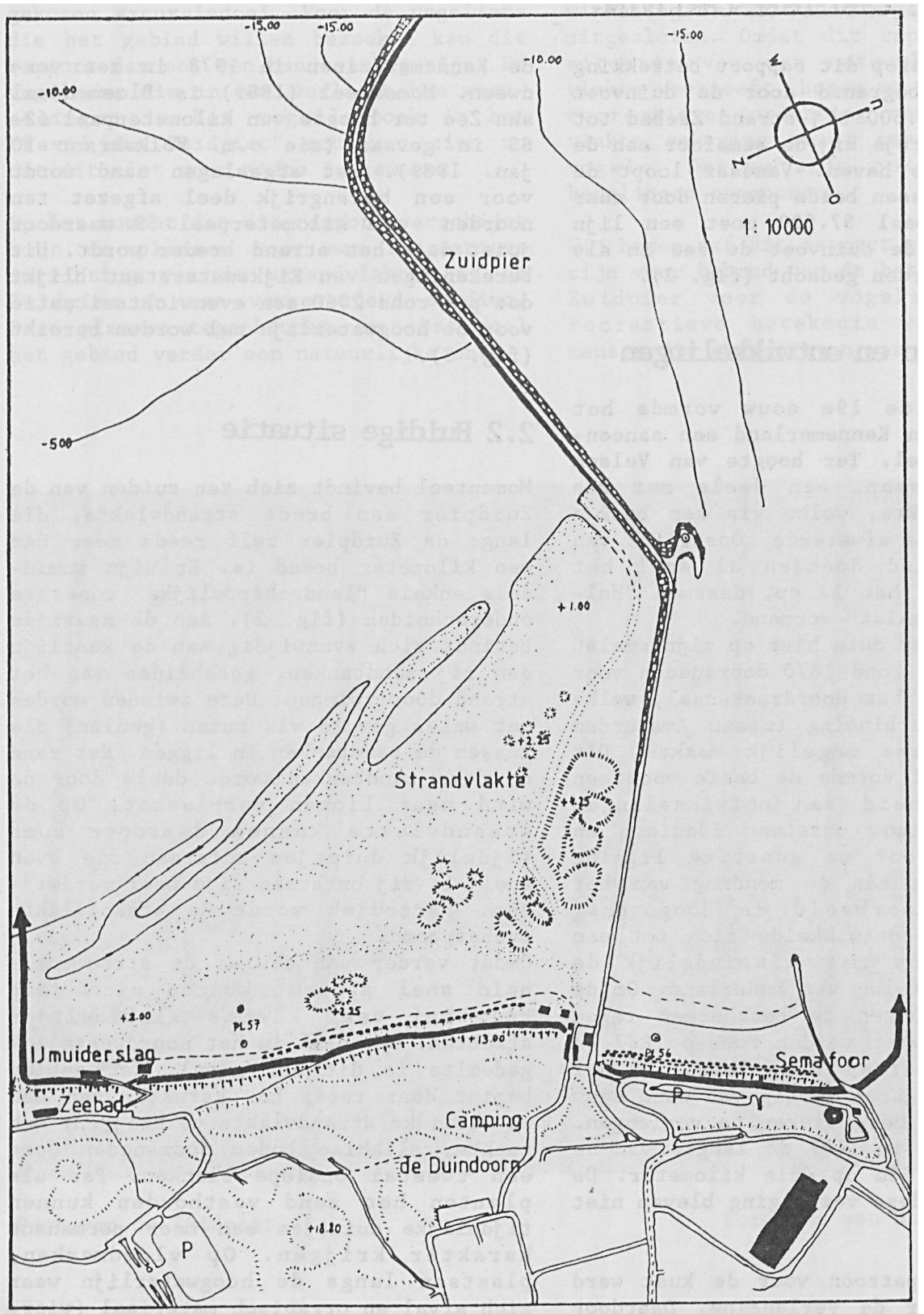

Figuur 2. Huidige situatie rond de Zuidpier van IJmuiden

grens behandelde gebied

duintjes

zeereep

strandhuisjes (april-september)

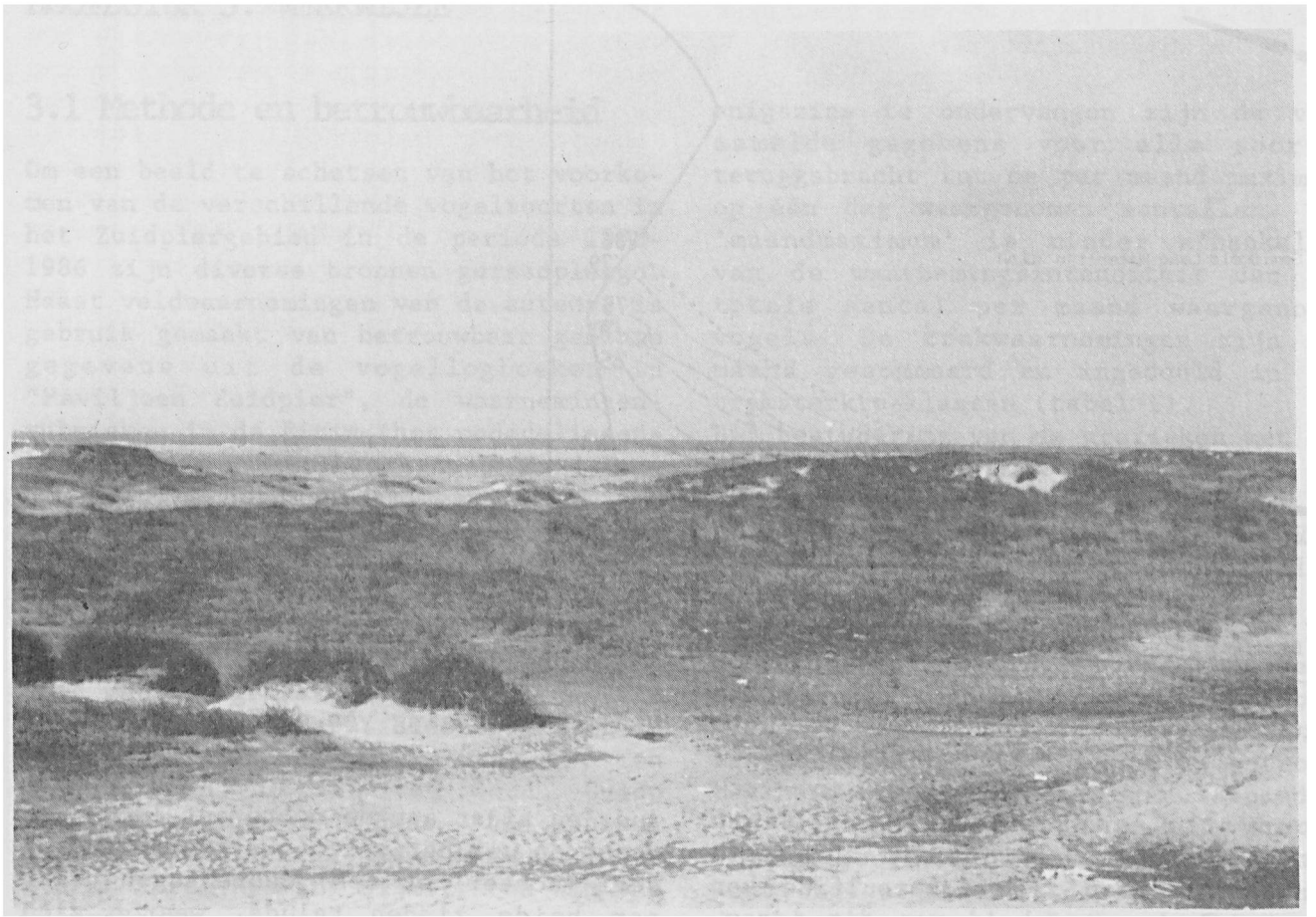

Primaire duintjes op de strandvlakte foto: F. Hieselaar

maritima) en Biestarwegras (Elymus farctus). Deze soorten hebben verder de eigenschap, dat ze veel zand kunnen vastleggen en bovendien met het steeds hoger wordende duintje "meegroeien". We vinden ze dan ook op de heel kleine duintjes in het middengedeelte van de strandvlakte.
Zijn de duintjes eenmaal zo hoog dat ze niet meer door de zee overspoeld worden en heeft zich ondergronds een 'zoetwaterlens' ontwikkeld (zoet water is lichter dan zout water en blijft dus drijven op het zoute water), dan vestigt zich ook Helm (Ammophila arenaria). Deze soort kan als belangrijkste duinvormer beschouwd worden. Naarmate deze zogenaamde primaire duinen groter worden, vestigen zich meer en meer soorten, die minder zouttolerant zijn. Tijdens inventarisaties van de auteurs en de Provinciale Milieu-inventarisatie van 1982 zijn al 57 soorten gevonden (zie bijlage 4). Hieronder bevinden zich zouttolerante soorten als Zee-aster (Aster tripolium), Zeepostelein (Honkenya peploïdes) en Blauwe Zeedistel (Eryngium maritimum). Opvallend is een groot aantal soorten dat kenmerkend is voor open zandgrond (vaak in gestoorde milieus) als Smal Vlieszaad (Corispermum leptopterum), Zanddoddegras (Phleum arenarium) en Zandhoornbloem (Cerastium semidecandrum).
Vermeldenswaardig zijn de volgende zeldzame of voor het gebied aparte soorten: Zeewolfsmelk (Euphorbia paralias), Kleine Teunisbloem (Oenothera parviflora), Duinaveruit (Artemisia campestris subsp. marit.), Gelobde melde (Atriplex laciniata, zie Van der Meijden & Holwerda 1987), Hanepoot (Echinochloa crus-galli), Zeelathyrus (Lathyrus japonicus, zie Mennema 1980) en een dwergvorm van de Zonnebloem (Helianthus annuus).

Het meest oostelijk gelegen deel van de strandvlakte, nabij de duinvoet wordt juist gekenmerkt door een zeer harde zandplaat. Dit wordt veroorzaakt door de nabijheid van grondwater en veelvuldige betreding door wandelaars; zelfs auto's rijden in het zomerhalfjaar veelvuldig over de strandvlakte (als gevolg van de aanwezigheid van strandhuisjes). Op deze harde plaat vormt zich, door uittredend

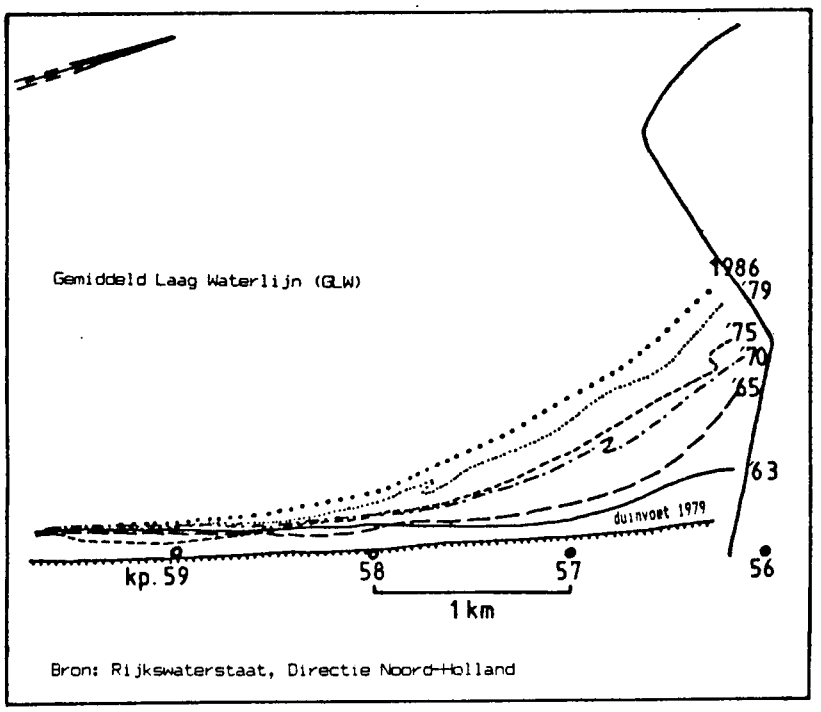

Figuur 3. Kustlijnveranderingen als gevolg van de verlenging van de Zuidpier

grondwater en neerslag, een dunne waterfilm. Deze leidt tot zuurstofgebrek, waardoor zich ijzersulfide kan vormen. De aanwezigheid van dit ijzersulfide manifesteert zich in een onaangename geur en een zwart uiterlijk van het strand. Dit gedeelte is vaak zeer interessant voor steltlopers.
De zonering wordt afgesloten door de bestaande zeereep. Hoewel er sprake is van aangroei, wordt deze geremd door vergraving ten behoeve van de plaatsing van strandhuisjes in het zomerhalfjaar.
Bij een verdere natuurlijke ontwikkeling zal de primaire duinvorming zich kunnen voortzetten, op langere termijn zelfs resulterend in het ontstaan van een nieuwe zeereep tussen de knik in de Zuidpier en de IJmuiderslag met daarachter een primaire, vochtige duinvallei inclusief plantensoorten kenmerkend voor dit milieu (soorten als Parnassia, Sturmia, Bonte Paardestaart e.d.). Doordat het strand ook nog steeds aangroeit gaat dit steeds meer gelijkenis vertonen met een echte strandvlakte zoals we die ondermeer kennen van de Kwade Hoek op Goeree, inclusief een slikkig gebied met slenken.

De Zuidpier zelf bestaat uit twee verschillende delen. Het oudste, uit de 19e eeuw daterende deel heeft geen taluds en rijst aan de noordkant loodrecht op uit het water. Het verlengde deel (achter het hek) daarentegen heeft aan beide zijden taluds, waarop zich grote betonblokken bevinden. Deze blokken worden periodiek aangevuld, omdat zij door het enorme geweld van de golven tijdens stormen aan verwering onderhevig zijn en langzaam in zee wegschuiven. Geleidelijk zijn deze betonblokken rijk begroeid geraakt met algen en wieren, zodat zij een aantrekkelijk surrogaat-biotoop vormen voor vogelsoorten als Paarse Strandloper, Steenloper en Oeverpieper. Een gedeelte van de Zuidpier is in 1987 bestort met natuursteen-blokken. Het water tussen de beide pieren en de zee grenzend aan de Zuidpier zijn, afhankelijk van de windrichting in de luwte gelegen en daardoor aantrekkelijk voor vele rustende en fouragerende duikers en eenden.

Al met al vormt de huidige situatie een zodanig gevarieerd geheel dat het aan verschillende groepen vogels plaats biedt. Bij een verdere natuurlijke ontwikkeling zou de schakering in biotopen nog verder hebben toe kunnen nemen en daarmee ook de variatie in waar te nemen vogels. Door de recreatieve plannen van de gemeente Velsen zal dat waarschijnlijk niet gebeuren.

HOOFDSTUK 3. WERKWIJZE

3.1 Methode en betrouwbaarheid

Om een beeld te schetsen van het voorkomen van de verschillende vogelsoorten in het Zuidpiergebied in de periode 1978-1986 zijn diverse bronnen geraadpleegd. Naast veldwaarnemingen van de auteurs is gebruik gemaakt van betrouwbaar geachte gegevens uit de vogellogboeken in "Paviljoen Zuidpier", de waarnemingenrubrieken in de Fitis (het mededelingenblad van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland), het waarnemingenarchief van dezelfde vogelwerkgroep, het waarnemingenarchief van de Club van Zeetrekwaarnemers (CVZ) en de jaaroverzichten van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) in Limosa. Bovendien werd gebruik gemaakt van de notities van de volgende vogelaars, die regelmatig in het gebied vertoeven: Frank Dorel, Ton Eggenhuizen, Gerard van Gool, Guido Keyl, Eric Maassen, Hans v.d. Meulen, Pim de Nobel, Hans Schekkerman, André Sterk, Karel Swaving Dijkstra en Wim van Vlaardingen.
De aldus verkregen gegevens zijn het resultaat van asystematische waarnemingen en derhalve niet helemaal met elkaar te vergelijken. Vooral de trekgegevens moeten met de nodige reserve bekeken worden.
De waarnemingsintensiteit verschilt niet alleen van jaar tot jaar, maar ook binnen een jaar. Het aantal door vogelaars aan het gebied gebrachte bezoeken - dat als een (relatief goede) maat voor de waarnemingsintensiteit wordt geacht- vertoont een piek in het winterhalfjaar en neemt af naar een minimum in juni en juli. In deze twee maanden vindt minder dan 5% van het totale aantal bezoeken plaats (van den Berg 1986b).
Zoals onder andere Camphuysen & van Dijk (1983) laten zien schommelt het aantal uren dat over zee gekeken wordt aanzienlijk. In het winterhalfjaar en de zomermaanden wordt er relatief weinig zeetrek geteld. Een nadeel van de Zuidpier is, dat het levensgevaarlijk is om er bij harde, aanlandige wind te tellen. Vandaar dat in september en oktober - de maanden waarin elders in Nederland het meest geteld wordt - (relatief) weinig zeetrek geteld wordt op de Zuidpier.
Om de aldus ontstane onnauwkeurigheid enigszins te ondervangen zijn de verzamelde gegevens voor alle soorten teruggebracht tot de per maand maximaal op één dag waargenomen aantallen. Dit 'maandmaximum' is minder afhankelijk van de waarnemingsintensiteit dan het totale aantal per maand waargenomen vogels. De trekwaarnemingen zijn per maand gesommeerd en ingedeeld in zes treksterkte-klassen (tabel 1).
Bij bestudering van de grafieken met het doortrekverloop moet men beseffen dat het geenszins onze bedoeling is een volledig trekoverzicht te geven. Voor een meer uitgebreid overzicht raadplege men de diverse CVZ- publicaties en Camphuysen & van Dijk (1983). Het doortrekverloop wordt vooral aangegeven ter vergelijking met de in het gebied verblijvende vogels.
Een laatste moeilijkheid is de betrouwbaarheid van de waarnemingen. Eenieder, die een blik geworpen heeft in een vogellogboek in "Paviljoen Zuidpier", kent ongetwijfeld de discussies omtrent de determinatie van bijvoorbeeld Parel- en Roodkeelduiker of Kleine Burgemeester en albinistische cq. leucistische Zilvermeeuw. Ongedocumenteerde waarnemingen van primeurs voor Nederland zijn direct te verwijzen naar het rijk der fabelen. Moeilijker wordt het met waarnemingen van minder zeldzame soorten. Een deel van deze waarnemingen is ingezonden naar het CDNA, die de door haar aanvaarde gevallen heeft opgenomen in haar in Limosa gepubliceerde jaaroverzichten. Naast de door het CDNA aanvaarde waarnemingen is een aantal waarnemingen, die nooit aan het CDNA zijn voorgelegd, opgenomen, mits zij ons inziens betrouwbaar zijn, bijvoorbeeld wanneer een vogel door meerdere vogelaars is gezien en genoteerd in het logboek. We zijn ons bewust van het subjectieve element van deze beoordeling.

3.2 Presentatie van de gegevens

De in dit rapport aangehouden volgorde van vogelsoorten is conform Voous (1980).
In hoofdstuk 4 worden de verzamelde gegevens per soort gepresenteerd in tekstvorm met figuren (algemenere

soorten) of alleen in de vorm van tekst (minder algemene soorten).
De figuren zijn te verdelen in twee onderdelen:

A. het aantalsverloop van de aanwezige vogels over het jaar
B. het doortrekverloop over het jaar.

ad A
Het bovenste deel van de figuren geeft het aantal aanwezige exemplaren weer. Op de x-as staan de twaalf maanden van het jaar. Op de y-as is het aantal aanwezige exemplaren aangegeven. In de figuur hierboven zijn de gemiddelden van de maandmaxima (over de negen jaren) uitgezet per maand. Met een ruitje is bovendien het absolute maandmaximum aangegeven (het hoogste maandmaximum in die maand over 9 jaar). Het weergeven van het absolute maandmaximum heeft twee redenen. Allereerst beïnvloedt een zeer hoog absoluut maximum het gemiddelde maandmaximum in opwaartse zin. Zo zien we in de figuur (boven) bijvoorbeeld dat het gemiddelde maandmaximum in april grotendeels bepaald is door het absolute maandmaximum van zeven exemplaren. Daarnaast echter geeft het absolute maandmaximum ook aan dat soms veel meer vogels kunnen worden gezien dan het gemiddelde maandmaximum weergeeft.

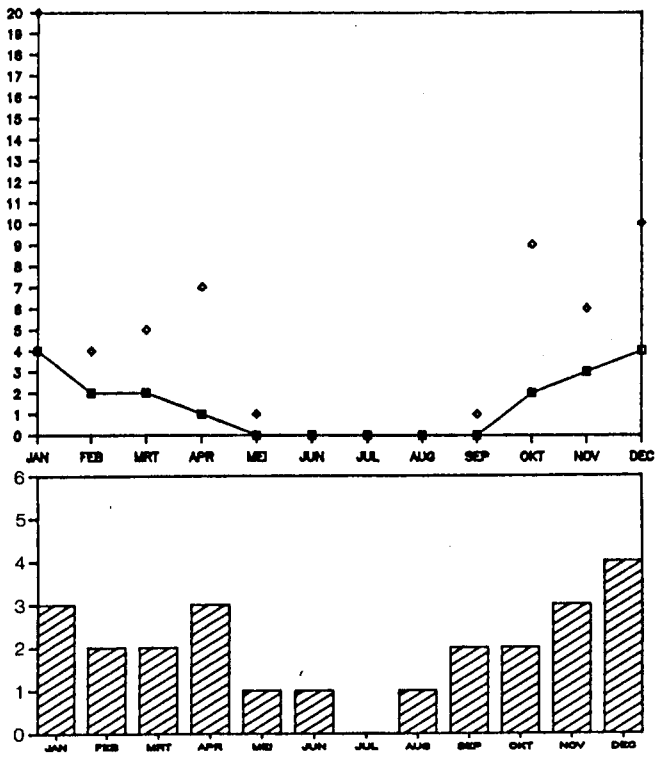

ad B
Het onderste deel van de figuur geeft het doortrekverloop. Op de x-as zijn de twaalf maanden van het jaar uitgezet. Op de y-as zijn de zes door ons gehanteerde treksterkteklassen (tabel 1) aangegeven. De gebruikte schaal komt niet overeen met het aantal doortrekkers. De onderste klassen zijn overgewaardeerd, terwijl de bovenste klassen ondergewaardeerd zijn. Het verschil tussen de grootte van klasse 1 naar 2 is kleiner dan het verschil tussen klasse 5 en 6. In de figuur (onder) wordt per maand het grootste aantal trekkers, dat in een van de negen jaren is waargenomen, weergegeven.

Tabel 1. Treksterkteklassen en bijhorende terminologie.

Klasse	Aantal-trekkers	Terminologie
1	1 - 5	zeer klein aantal
2	6 - 25	klein aantal
3	26 - 100	vrij klein aantal
4	101 - 500	vrij groot aantal
5	501 - 1500	groot aantal
6	> 1500	zeer groot aantal

HOOFDSTUK 4. SOORTBESPREKINGEN

Parelduiker foto: P. Munsterman

4.1 Duikers

Duikers zijn echte watervogels, hetgeen duidelijk te zien is aan de ver naar achter geplaatste poten met zwemvliezen. Alle soorten broeden langs de oevers van meren en toendraplassen en ook wel langs kusten. Het broedgebied van de Roodkeel- en Parelduiker strekt zich uit ten noorden van Zuid-Schotland en Zuid-Zweden; de zuidgrens van het broedgebied van IJs- en Geelsnavelduiker bevindt zich nog veel noordelijker, bij IJsland en Noord-Noorwegen.
Na het broedseizoen verspreiden duikers zich onder andere over de Noordzee en worden ze ook langs de Nederlandse kust waargenomen.
Alle soorten zijn voornamelijk viseters en worden bij de Zuidpier dan ook altijd op zee gezien (afgezien van een enkel olieslachtoffer op het strand of de Zuidpier) en dan nog vaak tussen de pieren.

4.1.1 Roodkeelduiker Gavia stellata

Roodkeelduikers worden in het gebied vooral gezien in het winterhalfjaar met de meeste verblijvende exemplaren in de maanden december en januari. Het maximaal waargenomen aantal stamt uit januari 1982 (20 exx.).
De vroegste najaarswaarneming van een Roodkeelduiker is gedaan op 29 augustus 1981, terwijl de eerste Roodkeelduikers in andere jaren in september worden gezien. De laatste voorjaarswaarneming dateert van 8 juni 1986. In de meeste jaren verdwijnt de laatste Roodkeelduiker in mei. De meeste waarnemingen betreffen exemplaren in winterkleed, hoewel zo nu en dan in mei of juni wel een exemplaar in zomerkleed gezien wordt. Er worden zowel onvolwassen als adulte vogels waargenomen.
Uit figuur 4 blijkt dat het verloop van de doortrek en van het aantal verblij-

vende exemplaren sterk overeenstemt. Opvallend is dat in voor- en najaar, als er geen verblijvende exemplaren waargenomen worden, wel doortrekkers worden gezien.

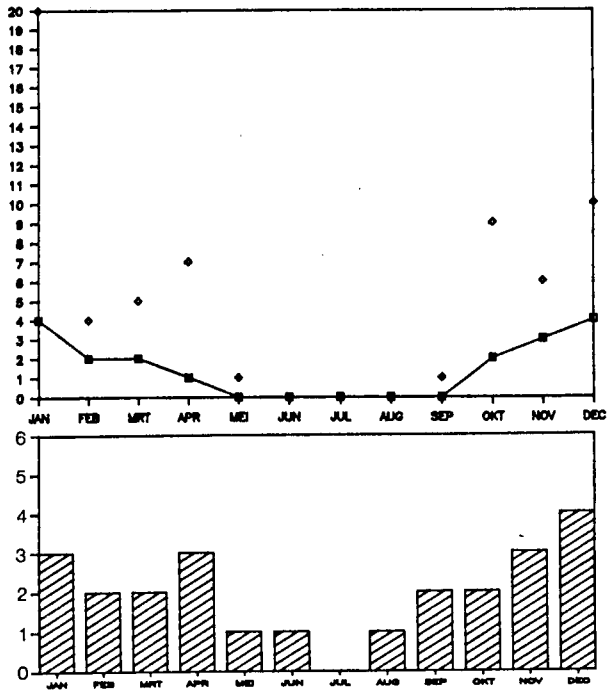

Figuur 4. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Roodkeelduiker

Het bovenste deel van de figuur geeft het verloop van het aantal aanwezige vogels per maand weer. De lijn verbindt de gemiddelde maandmaxima. Zo blijkt dat er in januari over de periode 1978-1986 gemiddeld 4 Roodkeelduikers aanwezig waren. Het ruitje in de figuur geeft voor elke maand de absolute maandmaxima weer, voor januari bijvoorbeeld 20. Dit is dus ook het hoogste aantal aanwezige Roodkeelduikers in de periode 1978-1986. Het onderste deel van de figuur geeft het doortrekverloop weer; de indeling is in zes treksterkteklassen (1= 1-5 exx.; 2= 6-25; 3= 26-100; 4= 101-500; 5= 501-1500; 6= meer dan 1500). Zie voor verdere uitleg paragraaf 3.1 en 3.2.

Bij berekening van de gemiddelden van de maandmaxima per jaar blijkt dat vanaf 1981 meer Roodkeelduikers bij de Zuidpier verblijven dan in de jaren hiervoor. Hiervoor is ogenschijnlijk geen verklaring.

4.1.2 Parelduiker Gavia arctica

Evenals Roodkeelduikers verblijven er alleen in het winterhalfjaar Parelduikers bij de Zuidpier. Uit de gegevens blijkt dat Parelduikers over het algemeen later in het gebied aankomen en eerder vertrekken dan de Roodkeelduiker (cf. SOVON 1987).

Het grootste aantal Parelduikers (5 exx.) werd waargenomen in december 1981. Normaliter verblijven in het winterhalfjaar hooguit drie exemplaren bij de Zuidpier.

Aangezien deze soort in winterkleed op grote afstand vrij moeilijk te onderscheiden is van de algemenere Roodkeelduiker, is het mogelijk dat zo nu en dan exemplaren voor Roodkeelduiker aangezien zijn. Ondanks het feit, dat sommige vogelaars wel eens denken dat het gemakkelijk is om vliegende duikers te determineren, blijkt dit moeilijk te zijn (tenzij ze zeer dichtbij vliegen). Bespreken van het trekpatroon van de Parelduiker wordt derhalve achterwege gelaten.

4.1.3 IJsduiker Gavia immer

De IJsduiker is een zeldzame gast bij de Zuidpier en in het havengebied van IJmuiden. In de periode 1978-1986 zijn in totaal tien IJsduikers waargenomen (zie tabel 2). Het ging steeds om één exemplaar, behalve op 10 maart 1978, toen zowel een adulte als een onvolwassen IJsduiker gezien werden. De verblijfsduur van de verschillende exemplaren varieerde van 1 tot 127 (!) dagen. De meeste waarnemingen zijn geaccepteerd door het CDNA.

4.1.4 Geelsnavelduiker Gavia adamsii

In de periode 1978-1986 werd één keer een Geelsnavelduiker bij de Zuidpier gezien: van 27 januari tot en met 18 maart 1979 verbleef een onvolwassen exemplaar in winterkleed bij de Zuidpier en in de haven van IJmuiden. Deze waarneming is aanvaard door het CDNA. Deze vogel maakte deel uit van een kleine "invasie" van Geelsnavelduikers: in deze strenge winter werden in totaal negen waarnemingen van Geelsnavelduikers in Nederland gedaan (SOVON 1987).

Tabel 2. Waarnemingen IJsduiker bij de Zuidpier 1978-1986:

11 feb/18 mrt 1978	1		Limosa 55:126
10 mrt 1978	2		
11-14 jan 1980	1		
5-8 mrt 1980	1		
23 feb 1982	1		naar noord
13 nov 1983/18 feb 1984	1		Limosa 59:16
9 dec 1984/14 jan 1985	1	onv.	Limosa 60:196
25 jan/26 feb 1986	1	ad.	D.B. 8:71
12 apr 1986	1		
12 okt/22 nov 1986	1		D.B. 9:35

Roodkeelduiker

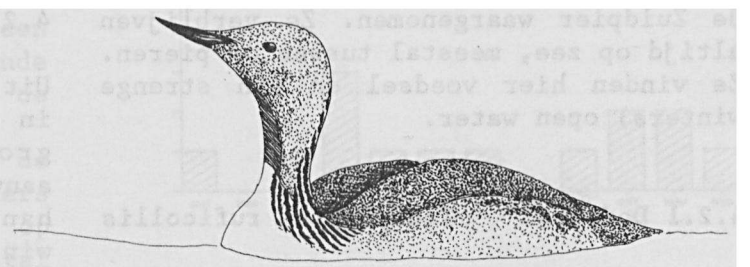

Roodhalsfuut foto: P. Munsterman

4.2 Futen

Evenals duikers zijn futen echte watervogels met ver naar achter geplaatste poten, maar futen hebben gelobde tenen in plaats van zwemvliezen, zoals de duikers die hebben. Voor het broeden zijn futen aangewezen op zoet water. Overwinteren gebeurt onder andere in Nederland, waarbij ze zowel op zoet, brak als zout water kunnen verblijven. De vijf Europese soorten zijn allen bij de Zuidpier waargenomen. Ze verblijven altijd op zee, meestal tussen de pieren. Ze vinden hier voedsel en (in strenge winters) open water.

4.2.1 Dodaars Tachybaptus ruficollis

In tegenstelling tot de andere soorten futen is de Dodaars een soort, die voornamelijk overwintert op zoet en brak water. Hierdoor zijn er ook vrij weinig waarnemingen van Dodaarzen bij de Zuidpier gedaan. De soort is hier in slechts 21 van de 108 maanden waargenomen.

In de maanden september-mei zijn er enige exemplaren gezien, maar de meeste waarnemingen komen uit de maanden januari en februari. In de strenge winter van 1979 werd op 27 januari het record aantal van 50 verblijvende exemplaren waargenomen (Camphuysen & van Dijk 1983). Het op één na grootste waargenomen aantal bedraagt slechts zes exemplaren.

4.2.2 Fuut Podiceps cristatus

Uit figuur 5 blijkt dat de Fuut vooral in de maanden december tot maart in grotere aantallen bij de Zuidpier aanwezig is. Het aantal aanwezige Futen hangt sterk af van het feit of een winter streng of zacht is. In zachte winters blijven veel Futen op de binnenwateren, maar tijdens strenge vorstperioden, als de meeste binnenwateren dichtgevroren zijn, verblijven veel Futen op het openblijvende zoute water rond de pier en in de havens van IJmuiden (Cottaar et al. 1985a). Dit blijkt

onder andere uit de grote aantallen tijdens de strenge vorst van januari 1982, terwijl de aantallen laag waren in de zachte winters van 1978 en 1981.

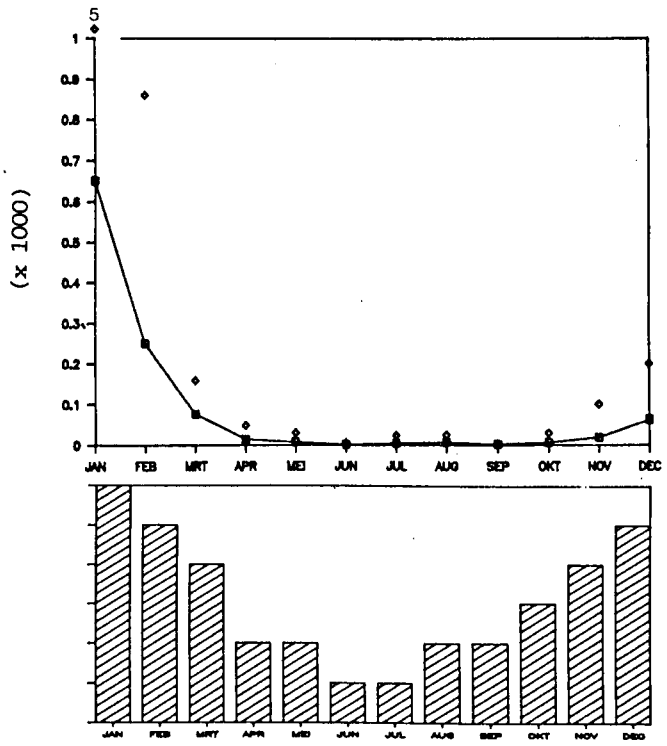

Figuur 5. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Fuut. Zie figuur 4 voor uitleg.

Het aantal verblijvende Futen varieert sterk per maand. Na een plotselinge vorstinval kunnen er veel Futen rond de Zuidpier aanwezig zijn en kan er sterke vorsttrek optreden (zie ook het trekgedeelte van figuur 5 met sterke trek in november-februari). Belangrijk voor hoge aantallen bij de Zuidpier lijkt een snelle vorstinval, resulterend in een vorstrush, waarbij veel langstrekkende Futen voor korte of langere tijd bij de pier blijven hangen.
Naast een aantal Futen dat binnen de pieren aanwezig is, zijn er 's winters ook altijd veel solitaire exemplaren op zee voor de kust aanwezig. Het aantal exemplaren dat hiervan geteld wordt hangt erg af van de weersomstandigheden (zicht, golven).

Vermeld dient te worden dat het hoge gemiddelde maandmaximum voor januari voor 80 % op de éénmalige waarneming van 5000 futen in januari 1982 (tijdens een vorstrush) gebaseerd is. Als dit aantal uit de berekening wordt gelaten, komt het gemiddelde maandmaximum op 164, dus nog lager dan het gemiddeld maandmaximum voor februari. Uit de gegevens blijkt overigens dat (vrij) grote aantallen Futen (> 300) nooit lang bij de pier verblijven.

4.2.3 Roodhalsfuut Podiceps grisegena

Roodhalsfuten worden regelmatig bij de Zuidpier gezien en dan voornamelijk in de maanden september tot juni met een piek in de periode december-maart (fig. 6). Een enkel exemplaar wordt ook in juli en augustus waargenomen. Het merendeel van de waargenomen exemplaren bevindt zich derhalve in winterkleed.
Doortrek van deze soort vindt voornamelijk plaats in april en oktobernovember. Het grootste aantal waargenomen exemplaren was 15 in december 1980.

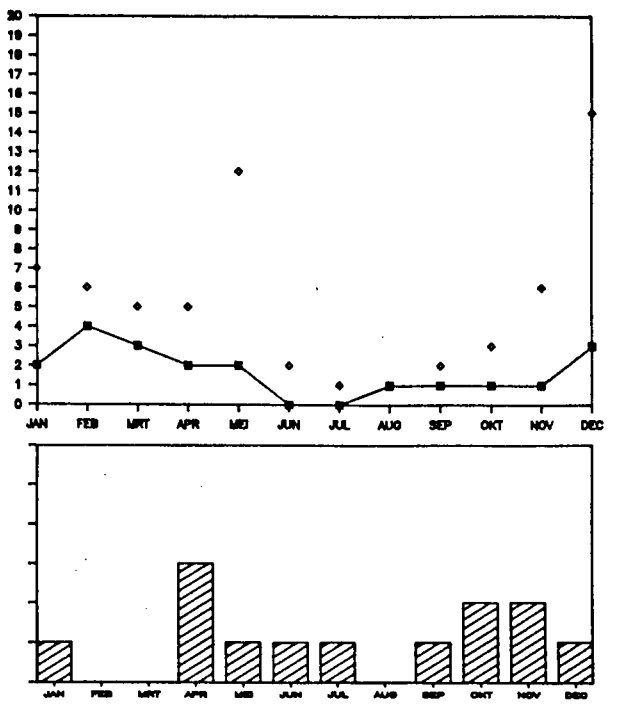

Figuur 6. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Roodhalsfuut. Zie figuur 4 voor uitleg.

Uit de resultaten blijkt geen verband tussen hogere aantallen (meer dan vijf exemplaren) en strengheid van de winter.

De meeste exemplaren zijn in het voorjaar waargenomen. Er werden bijvoorbeeld in maart en april meerdere keren vijf exemplaren en in mei 1984 zelfs 12 exemplaren gezien !

4.2.4 Kuifduiker Podiceps auritus

Kuifduikers worden gezien van september tot mei. Het zwaartepunt van de waarnemingen valt in januari en februari en in mindere mate in december, maart en april. Het maximum aantal waargenomen exemplaren bedraagt vier. Meestal worden enkelingen of twee exemplaren gezien.
Ook bij deze soort komt geen duidelijk verband tussen aantallen en strengheid van de winter tot uiting. Dit komt evenals bij de Roodhalsfuut waarschijnlijk door het feit dat deze soort op zout water overwintert.

4.2.5 Geoorde Fuut Podiceps nigricollis

De Geoorde Fuut wordt bij de Zuidpier vooral van januari tot en met maart waargenomen. Aangezien de meeste waarnemingen van deze en vorige soort vogels in winterkleed betreffen, moet er rekening mee gehouden worden dat er mogelijk enige verwisseling tussen beide soorten is opgetreden (en dan vooral Geoorde Futen die voor Kuifduikers aangezien worden, omdat de Kuifduiker meer als zoutwatersoort beschouwd wordt dan de Geoorde Fuut).

In twee jaar werden de eerste exemplaren al in augustus gezien, terwijl eind april alle Geoorde Futen weer verdwenen waren naar hun broedgebieden. In april kunnen Geoorde Futen in zomerkleed waargenomen worden.
Het grootste aantal waargenomen Geoorde Futen bedraagt acht exemplaren (in april 1982).

Jan van Gent foto: P. Munsterman

4.3 Stormvogels-Jan van Gent

Het voorkomen van de (pijl)stormvogels, stormvogeltjes en Jan van Gent is vrijwel uitsluitend beperkt tot dagen met aanlandige najaarsstormen. Uitzondering hierop vormen de Noordse Stormvogel en Jan van Gent, die ook in het voorjaar en bij andere weertypen regelmatig worden gezien.
Vanwege het feit, dat het betreden van de Zuidpier bij storm levensgevaarlijk kan zijn, zijn er weinig waarnemingen van trekkende stormvogelachtigen bij de Zuidpier bekend. De enkele waarnemer, die de storm toch trotseerde, moest dit vaak bekopen met een nat pak (door overslaande golven of daar deze in het water belandde) en/of een bekeuring.
In het winterhalfjaar worden regelmatig dode Noordse Stormvogels op het strand gevonden. Doodsoorzaken zijn naast olie, ook plastics, die in zee terecht zijn gekomen en door Noordse Stormvogels zijn geconsumeerd (Van Franeker 1983).

4.3.1 Noordse Stormvogel **Fulmarus glacialis**

De Noordse Stormvogel wordt in het najaar en het vroege voorjaar slechts sporadisch tussen of naast de Pieren verblijvend waargenomen. In april en mei worden grotere aantallen gezien. Op 5 mei 1979 wordt voor de eerste maal in Nederland een grote groep Noordse Stormvogels gezien. Nadat de waarnemers één Noordse Stormvogel gezien hadden ontdekten zij later een grote groep, die achter een binnenkomende vissersboot aanvloog (Van Huijssteeden 1979).
Gezien het voedsel van de Noordse Stormvogel is dit in feite logisch. Naast plankton leven Noordse Stormvogels namelijk van afval van de (wal)visvaart (Fisher 1985). Waarschijnlijk lokte de vissersboot door overboord gegooid afval de Noordse Stormvogels naar zich toe èn met zich mee. In de jaren tachtig zijn

waarnemingen van grotere aantallen Noordse Stormvogels langs de Nederlandse kust tamelijk gewoon geworden (Camphuysen 1987). In de wintermaanden worden er regelmatig dode exemplaren gevonden op het strand. Het merendeel van deze vogels komt uit het zuidelijk deel van het broedgebied en behoort tot de ondersoort F.g.audubonii.
De trek in april en mei lijkt sterker dan in het najaar. Of dit werkelijk het geval is of dat dit aan de in 3.1 en 4.3 genoemde oorzaak ligt is de vraag (cf. Camphuysen & van Dijk 1983).
In het najaar is de trek vrijwel beperkt tot dagen met aanlandige wind in de periode augustus-november. In het voorjaar daarentegen wordt trek vastgesteld bij uiteenlopende weertypen.

4.3.2 Grauwe Pijlstormvogel Puffinus griseus

Grauwe Pijlstormvogels vertonen geen enkele binding met de Zuidpier of de strandvlakte. Waarnemingen van deze op enkele eilanden op het zuidelijk halfrond broedende zeevogel hebben uitsluitend betrekking op langsvliegende exemplaren. Alleen bij aanlandige winden, waarbij hoge golven afgewisseld worden door diepe dalen worden Grauwe "Pijlen" gezien. Uit energetisch oogpunt volgen ze bij voorkeur de golfdalen, waaruit ze langs de golfkammen ettelijke meters opstijgen om weer in een volgend golfdal te duiken (Jansen 1981).

Vanaf de Zuidpier zijn slechts 16 waarnemingen betreffende 34 exemplaren bekend. De verdeling over de maanden is als volgt: augustus (7 exx.), september (9 exx.), oktober (14 exx.) en november (4 exx.). Dit wijkt nauwelijks af van het landelijk beeld, zoals uit de diverse CVZ-publicaties blijkt.

4.3.3 Noordse Pijlstormvogel Puffinus puffinus

Noordse Pijlstormvogels worden meestal langsvliegend gezien. Hierbij volgen ze net als Grauwe Pijlen de golfdalen. Vanaf de Zuidpier zijn slechts 14 waarnemingen betreffende 35 exemplaren bekend. De verdeling over de maanden is als volgt: juli (8 exx.), september (16 exx.), augustus (2 exx.), oktober (5 exx.) en november (4 exx.). Ondanks het geringe aantal waarnemingen komt de piek in september goed tot uitdrukking hetgeen normaliter ook elders langs de Nederlandse kust wordt vastgesteld (Camphuysen & van Dijk 1983).

Op 11 augustus 1982 werd tijdens het zeetrektellen een Noordse Pijl gezien met kenmerken van de West-Mediterrane ondersoort P.p. mauretanicus.
Waarnemingen van solitaire, ter plaatse verblijvende vogels stammen uit september 1979, 1983, 1984 en 1985 en vallen derhalve precies in de belangrijkste "trekmaand". De vogels dreven enige tijd op het water rond om vervolgens het ruime sop te kiezen.

4.3.4 Stormvogeltje Hydrobates pelagicus

Het Stormvogeltje, dat op grote afstand lastig te onderscheiden is van het Vaal Stormvogeltje, is slechts drie keer bij de Zuidpier waargenomen. Op 24 november 1979 verbleef een exemplaar tussen de Pieren. Deze waarneming is aanvaard door het CDNA. De tweede en derde waarneming zijn van 13 september 1983 en 25 november 1984 (Dutch Birding 5: 113 en Dutch Birding 7: 30).

4.3.5 Vaal Stormvogeltje Oceanodroma leucorhoa

Het voorkomen bij de Zuidpier van het "Vaaltje", zoals het Vaal Stormvogeltje in zeetrektellersjargon genoemd wordt, vertoont eenzelfde beeld als beschreven is door Camphuysen & van Dijk (1983). Tussen begin september en half november vindt doortrek plaats in zeer klein aantal. Veelal betreft het exemplaren, die in de branding of boven het strand voedsel probeerden te zoeken. De aanwezigheid van Vaaltjes is gebonden aan perioden met harde tot stormachtige, aanlandige winden of de rustiger perioden erna.

Op 28 april 1979 werd een exemplaar gezien, welke naar het noorden vloog, terwijl op 30 april 1980 een exemplaar zwemmend werd waargenomen. De derde voorjaarswaarneming werd gedaan op 3 mei 1986 (Dutch Birding 8: 110).

4.3.6 Jan van Gent Sula bassana

Jan van Genten worden voornamelijk waargenomen in de tweede helft van het jaar. De aantallen variëren van een enkel exemplaar tot groepen van ca. 100 exemplaren. In oktober kunnen met oostenwind regelmatig groepen van enkele tientallen exemplaren gezien worden. Al duikend naar vis beweegt zo'n groep zich langzaam noord- danwel zuidwaarts (cf. Leopold & Platteeuw 1987). Opmerkelijk is de waarneming van zo'n vissende groep van ca. 100 exemplaren op 23 juli 1984. In de eerste helft van het jaar wordt de Jan van Gent slechts sporadisch waargenomen. Een enkele maal wordt een eenzame vogel gezien. De waargenomen exemplaren zullen afkomstig zijn van één van de nabijgelegen broedkolonies rond Groot-Brittanië (Nelson 1978).
Het doortrekverloop van de Jan van Gent geeft een beeld, dat in geringe mate afwijkt van het aantalsverloop van de aanwezige vogels. In de periode december - maart vindt doortrek plaats in klein aantal. Van april tot in juli worden wat grotere aantallen waargenomen. De grootste aantallen worden echter gezien in de periode augustus - november met een duidelijke piek in oktober.
Trekkende Jan van Genten worden bij vrijwel ieder weertype gezien, maar de grootste aantallen worden gezien bij harde, aanlandige wind, of tijdens perioden met oostenwind in oktober. In de vroege ochtenduren vliegen Jan van Genten evenwijdig aan de kust in de richting, waarbij de meeste tegenwind wordt ondervonden. Bij oostenwind komt het regelmatig voor, dat Jan van Genten over het puntje van de Zuidpier vliegen.

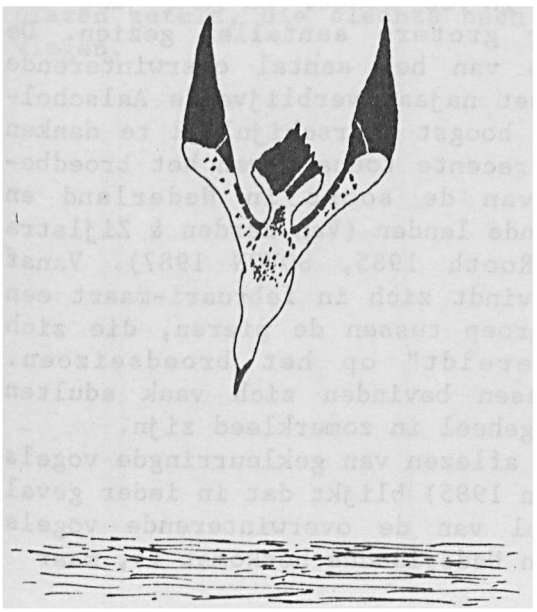

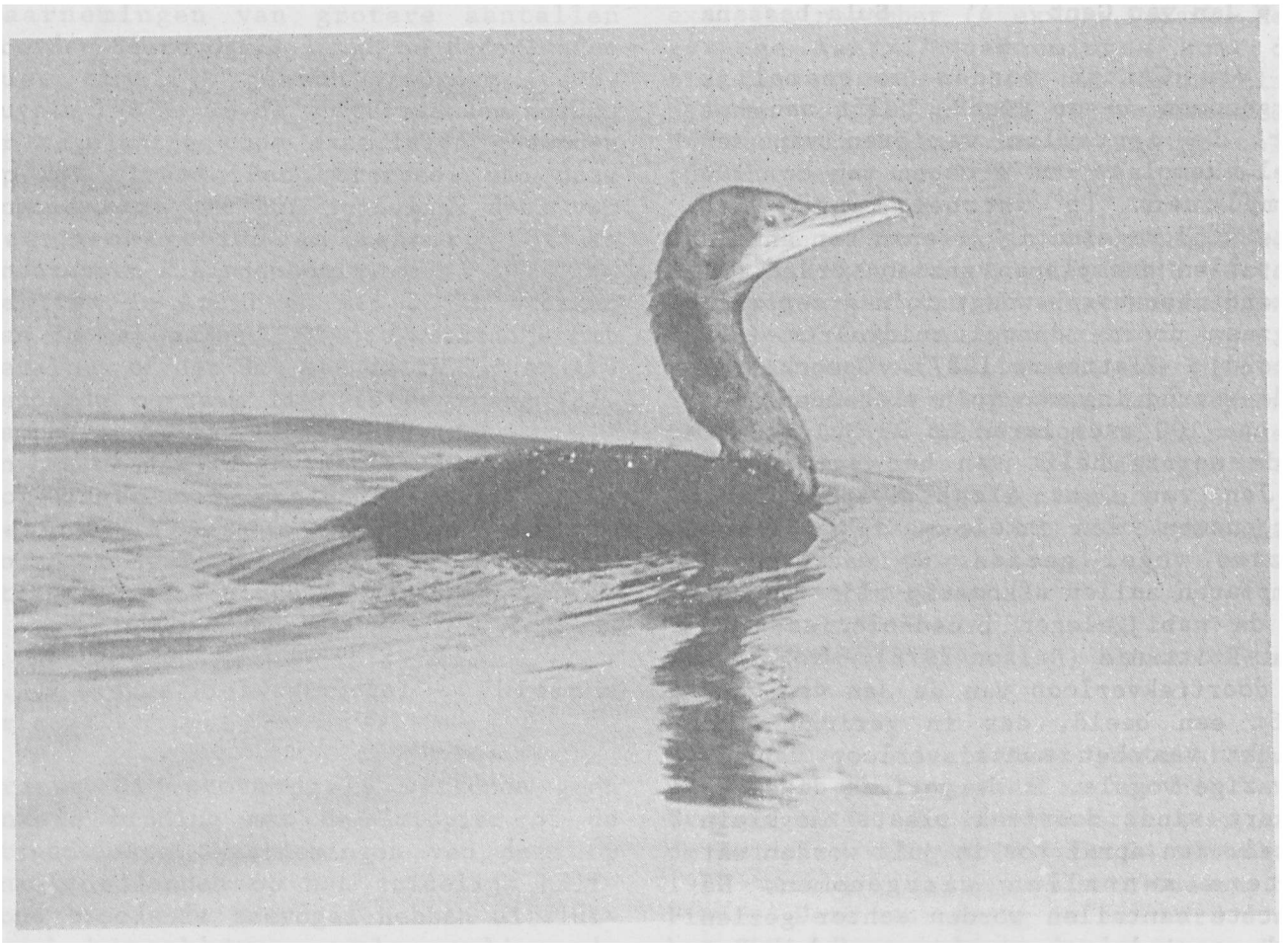

onvolwassen Aalscholver foto: P. Munsterman

4.4 Aalscholvers

Van de aalscholvers zijn in de onderzoeksperiode twee soorten waargenomen: de Aalscholver en de Kuifaalscholver. Exemplaren van deze soorten werden vrijwel altijd tussen of op de pieren waargenomen.

4.4.1 Aalscholver Phalacrocorax carbo

De Aalscholvers van de ondersoort sinensis (dit is de enige ondersoort die gezien is bij de Zuidpier) broeden op het vasteland van Europa overwegend in moerasgebieden in Nederland, Denemarken, Zweden, Duitsland en Polen. De Nederlandse broedvogels overwinteren onder andere in de Camargue en andere delta's rond de Middellandse Zee (Speek & Speek 1984).

Uit figuur 7 blijkt duidelijk dat de Aalscholver bij de Zuidpier een overwinteraar is en dat er in de periode juni-oktober slechts enige exemplaren aanwezig zijn. Het dal in april-mei ontstaat doordat alle Aalscholvers dan in de broedgebieden verblijven.
Er is een duidelijke ontwikkeling in de aantallen Aalscholvers bij de Zuidpier. In de jaren 1978-1981 werden nauwelijks Aalscholvers gezien, behalve in maart 1978 250 Aalscholvers ter plaatse (Camphuysen & van Dijk 1983). Vanaf 1982 worden in de winter en van juni tot oktober grotere aantallen gezien. De toename van het aantal overwinterende en in het najaar verblijvende Aalscholvers is hoogst waarschijnlijk te danken aan de recente toename van het broedbestand van de soort in Nederland en omringende landen (Van Eerden & Zijlstra 1985, Rooth 1985, SOVON 1987). Vanaf 1985 bevindt zich in februari-maart een grote groep tussen de pieren, die zich "voorbereidt" op het broedseizoen. Hiertussen bevinden zich vaak adulten die al geheel in zomerkleed zijn.
Uit het aflezen van gekleurringde vogels (Maassen 1985) blijkt dat in ieder geval een deel van de overwinterende vogels niet van Nederlandse herkomst is, maar

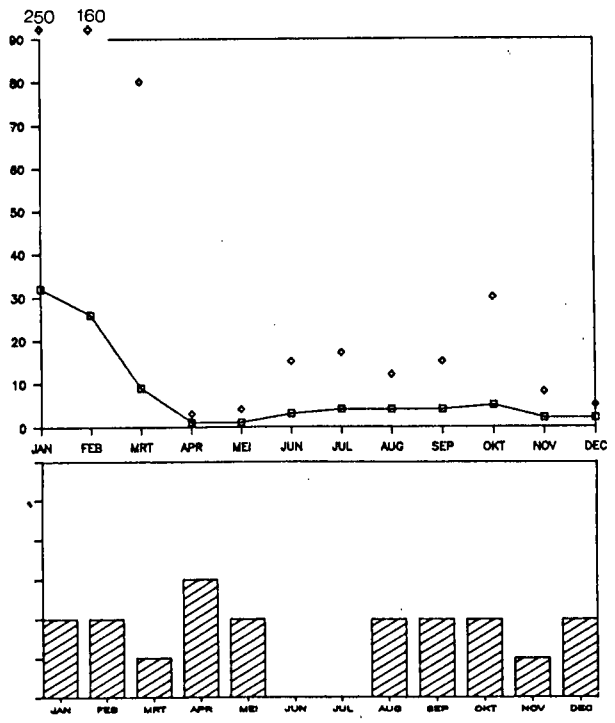

Figuur 7. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Aalscholver. Zie figuur 4 voor uitleg.

bestaat uit in Denemarken geboren vogels. Mogelijk gebruiken Scandinavische vogels de omgeving van de Zuidpier als rust- en pleisterplaats om het eind van de winter af te wachten.
Er is geen sterke doortrek van Aalscholvers bij de Zuidpier waargenomen. Er is enige doortrek van januari tot mei en van augustus tot december (fig. 7) Hierbij zijn waarschijnlijk ook exemplaren geteld, die slechts heen en weer vlogen.

4.4.2 Kuifaalscholver Phalacrocorax aristotelis

Kuifaalscholvers broeden in kolonies op rotskusten in Noord- en West-Europa (Groot Brittannië, Frankrijk) en langs de Middellandse Zee. De verspreiding in Nederland is grotendeels beperkt tot plaatsen met een "rotsachtig uiterlijk", dus: pieren, havenhoofden, dijken en dergelijke. De meeste bij de Zuidpier waargenomen individuen zijn waarschijnlijk afkomstig van de kusten van Groot-Brittannië, Zweden of Frankrijk. Dit wordt bevestigd door een ringaflezing; de betreffende vogel bleek uit Groot-Brittannië afkomstig te zijn.

Vanaf augustus tot mei worden er Kuifaalscholvers bij de Zuidpier waargenomen met de meeste waarnemingen in september en januari-februari. Het aantal exemplaren varieert van één tot vijf (meestal worden enkelingen gezien).

De meeste exemplaren verbleven enige dagen tot weken bij de Zuidpier. De maximale verblijftijd van één exemplaar bedroeg 66 dagen. Waarnemingen van langsvliegende exemplaren zijn schaars (zeven maal). De eerste waarneming is van 5 augustus 1984, de laatste van 15 mei 1978.
Het merendeel van de waarnemingen waarbij de leeftijd van de vogels wordt vermeld, betreft onvolwassen exemplaren (71%). Wel worden in de late winter en het voorjaar (mrt-mei) meer adulte vogels gezien dan in de periode augustus-december (36% vs.18% adulten). Camphuysen en van Dijk (1983) vinden eenzelfde toename van het aantal adulten in het voorjaar.

Blauwe Reiger foto: P. Munsterman

4.5 Reigers-Flamingo's

Reigerachtigen vertonen nauwelijks enige binding met de Zuidpier of de strandvlakte; soorten uit deze groep worden dan ook voornamelijk overvliegend gezien. Een uitzondering vormt de Blauwe Reiger, waarvan met een zekere regelmaat een exemplaar op de strandvlakte aanwezig is.

4.5.1 Roerdomp Botaurus stellaris

De Roerdomp is een bewoner van rietvelden. Bij de Zuidpier voelt deze soort zich derhalve niet thuis. Eén exemplaar werd er gezien op 28 december 1981. Deze kwam uit zee aanvliegen en was waarschijnlijk door vorst verdreven uit zijn overwinteringsgebied. Een andere waarneming werd gedaan in januari 1982, toen een exemplaar zuidwaarts vloog.

4.5.2 Koereiger Bubulcus ibis

De Koereiger is een zeldzame soort die tegenwoordig jaarlijks wordt waargenomen in Nederland. Op 14 november 1984 vloog bij de punt van de pier een exemplaar naar het noorden. Mogelijk was deze vogel hetzelfde exemplaar als degene welke later waargenomen werd in een polder bij Krommenie.

4.5.3 Blauwe reiger Ardea cinerea

Hoewel op enkele kilometers afstand een kolonie gevestigd is wordt deze soort slechts af en toe gezien langs de Zuidpier of op de strandvlakte. Vooral in de wintermaanden verblijven wel eens Blauwe Reigers langs de pier. De soort is in de havens en het sluizencomplex van IJmuiden een gewone verschijning.

Trekkende Blauwe Reigers worden veel vaker waargenomen. Vooral in de maanden april en juli t/m oktober worden enkelingen of groepjes tot 15 exemplaren waargenomen.

4.5.4 Lepelaar Platalea leucorodia

Tijdens voor- en najaar worden weleens groepjes Lepelaars gezien die op weg zijn naar hun broedgebied of naar het overwinteringsgebied. Een enkele keer verblijven er Lepelaars op de strandvlakte. De volgende waarnemingen zijn bekend: op 23 juli 1984 was één juveniele vogel aanwezig en op 16 september 1978 waren drie vogels aanwezig. Deze drie werden later op dezelfde dag bij Bloemendaal aan Zee naar het zuiden vliegend gezien.

4.5.5 Kleine Flamingo Phoenicopterus minor

In september 1985 was één exemplaar aanwezig bij de Zuidpier. Zeer waarschijnlijk is dit exemplaar afkomstig uit een waterwildcollectie. In het wild komt deze soort voor in Afrika. Doorgaans worden in Nederland ontsnapte Chileense Flamingo's waargenomen.

groep Eiders langs de Pier foto: P. Munsterman

4.6 Eenden

Zwanen en ganzen komen weinig voor bij de Zuidpier. Wel vliegen tijdens de trek vaak (grote) groepen ganzen over. De grondeleenden worden in voor- en najaar volop langsvliegend gezien. Vooral in het voorjaar (maart-april) kunnen grote groepen rond de Zuidpier verblijven. Ze onderbreken dan hun trek om te rusten in het ondiepe water ten zuiden van de Zuidpier. Duikeenden en zaagbekken verschijnen in grote groepen wanneer veel binnenwateren en het IJsselmeer dicht zijn gevroren. Het water rond de Zuidpier is voor zeeëenden en met name de Eidereend een vertrouwd biotoop. Deze kunnen hier het hele jaar de nodige rust en voedsel vinden.

4.6.1 Knobbelzwaan Cygnus olor

De Knobbelzwaan komt in klein aantal (tot 10 exx.) rond de Zuidpier voor. Deze soort komt namelijk vooral voor op zoet en brak water. Enkelingen kunnen het hele seizoen gezien worden. Ook langstrekkende vogels zijn wel gezien, maar nooit in bijzonder grote aantallen. Pleisterende Knobbelzwanen foerageren onder andere op de wieren die op de blokken langs de Zuidpier groeien. Ook wordt er wel gerust op de strandvlakte.

4.6.2 Kleine Zwaan Cygnus columbianus

Ons zijn geen waarnemingen bekend van Kleine Zwanen die in het gebied verbleven. In november 1978 werden er enkele trekkend waargenomen. Toch trekt de soort vaker langs dan uit de gegevens blijkt, gezien de trekwaarnemingen op de even zuidelijker gelegen telpost Parnassia bij Bloemendaal aan zee.
Zowel tijdens de voor- als de najaarstrek kunnen groepen de kust volgen of in de herfst onder andere ter hoogte van de Zuidpier zee kiezen om richting Engelse overwinteringsgebieden te vliegen.

4.6.3 Wilde Zwaan Cygnus cygnus

De Wilde Zwaan maakt slechts af en toe gebruik van de zee rond de Zuidpier om er te rusten. De foerageermogelijkheden voor deze voornamelijk op zoet water voorkomende soort zijn dan ook miniem.
Trek is gezien van oktober tot en met januari en in de maanden maart en april.

4.6.4 Zwarte zwaan Cygnus atratus

Deze soort komt in het wild in Australië voor en exemplaren die in Europa worden waargenomen zijn ontsnapt uit waterwildcollecties of dierenparken. Op 16 februari 1986 kwam een Zwarte Zwaan ter hoogte van de Zuidpier uit zee aanvliegen.

4.6.5 Rietgans Anser fabalis

Langstrekkende Rietganzen zijn gezien vanaf oktober tot en met maart. Ze vliegen zowel naar noord als naar zuid, hetgeen duidt op uitwisseling tussen de verschillende overwinteringsgebieden. Over het algemeen volgen Rietganzen de zeereep. Ze vliegen meestal niet over zee zoals Rotgans en Brandgans plegen te doen.

4.6.6 Kleine Rietgans — Anser brachyrhynchus

Van de Kleine Rietgans wordt slechts sporadisch een overvliegende groep bij de Zuidpier gezien. Dit gebeurt dan in de maanden oktober t/m februari, maar vooral in november, wanneer een deel van de in ZW-Friesland gearriveerde vogels doorvliegt naar het in West-Vlaanderen gelegen overwinteringsgebied.

4.6.7 Kolgans — Anser albifrons

Ook van de Kolgans zijn alleen waarnemingen bekend van overvliegende groepen. De waarnemingen stammen uit de periode november-februari en zullen betrekking hebben op verplaatsingen tussen de in Noord-Nederland en in de Delta gelegen overwinteringsgebieden.
Slechts een klein deel van deze vogels trekt langs de kust; veel grotere aantallen worden in het midden en oosten van Nederland gezien. In de maand januari is de Kolgans het meest frequent waargenomen, met name in perioden met invallende vorst of sneeuwval.

4.6.8 Grauwe Gans — Anser anser

Uit elk jaar zijn waarnemingen van trekkende Grauwe Ganzen bij de Zuidpier bekend. Alleen in oktober 1985 werden 25 Grauwe Ganzen op de strandvlakte verblijvend waargenomen.

Vanaf augustus zijn Grauwe Ganzen waargenomen, doch van oktober tot en met april worden de meesten gezien. In oktober en november vindt doortrek plaats naar de in Zuid-Spanje gelegen overwinteringsgebieden, in de winter gaat het waarschijnlijk om verplaatsingen binnen Nederland en vanaf februari kunnen de vogels uit Spanje terugkeren. De waargenomen aantallen zijn laag in vergelijking met de aantallen, die in het midden en oosten van Nederland worden waargenomen.

4.6.9 Canadese Gans — Branta canadensis

Van deze in Noord-Europa ingevoerde en naderhand verwilderde soort zijn drie waarnemingen bekend. Op 16 januari 1982 vlogen er 16 exemplaren over (Dutch Birding 4: 35). Op 19 januari 1985 verbleef er één exemplaar in het gebied (welke later in zuidelijke richting vertrok) en 1 december van hetzelfde jaar vlogen er vijf naar Noord. Ook elders in Nederland werden toen meerdere exemplaren gezien. Deze vogels zijn waarschijnlijk door de strenge vorst naar Nederland verdreven.

4.6.10 Brandgans — Branta leucopsis

Vanaf oktober t/m februari zijn er Brandganzen waargenomen bij de Zuidpier. Het betrof vooral overvliegende groepen. Alleen in januari 1979 en oktober 1985 verbleven er Brandganzen op de strandvlakte: respectievelijk twee en 39 exemplaren. Lang verbleven ze er echter niet, waarschijnlijk door het ontbreken van voedsel en rust.

4.6.11 Rotgans — Branta bernicla

De Rotgans is gebonden aan het zeemilieu en daarom ook de meest frequent waargenomen gans bij de Zuidpier. Uit figuur 8 blijkt dat gedurende het gehele winterhalfjaar wel eens Rotganzen in het gebied verblijven. Vaak zijn dit kortstondige bezoeken tijdens de trek. In de winter van 1981-1982 verbleven er echter gedurende de periode 25 december 1981 t/m 22 januari 1982 één tot vier Witbuikrotganzen (B.b.hrota), die voedsel zochten op de betonblokken van de Zuidpier (Limosa 55: 127). Deze van Spitsbergen afkomstige ganzen komen in Nederland voornamelijk voor tijdens strenge winters, waar ze meer dan de gewone Rotgans op stenige plaatsen fourageren (Van den Berg 1984, Lambeck 1981).
Trekkende Rotganzen worden in het najaar voornamelijk gezien in september en oktober. Vanaf januari worden noordwaartse bewegingen geregistreerd. In de loop van maart en april worden de grootste aantallen gezien. Eind mei-begin juni wordt vaak een opleving in de trek vastgesteld (laatste waarneming 8 juni). De waargenomen aantallen wisselen jaarlijks sterk.

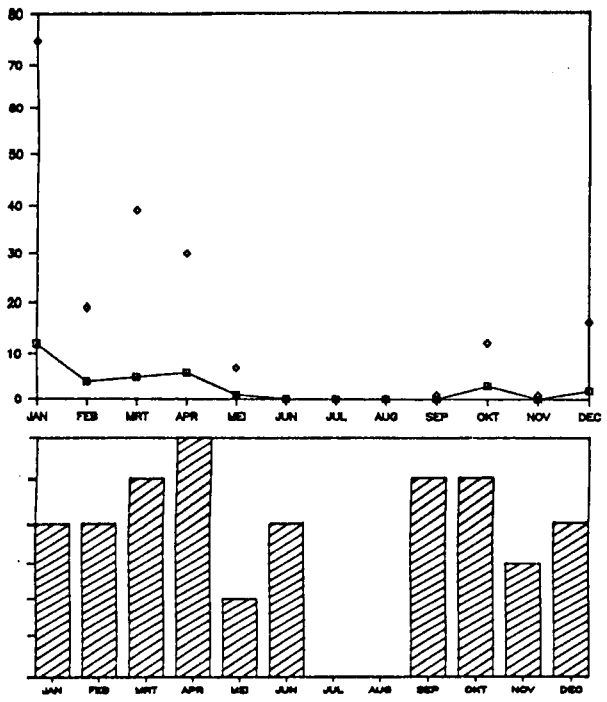

Figuur 8. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Rotgans. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.6.12 Nijlgans Alopochen aegyptiacus

De Nijlgans is bij de Zuidpier gezien in de maanden november t/m april. In februari 1984 werd het maximum van 15 exemplaren waargenomen. De Nijlgans is een soort die ontsnapt is uit waterwildcollecties en zich nu al jaren in de natuur goed weet te handhaven. Op het nabij gelegen sluizencomplex verblijft vaak een groep en broeden tot drie paar. De Nijlgans is voornamelijk een graseter en de binding met de strandvlakte en de Zuidpier is dan ook niet groot.

4.6.13 Casarca Tadorna ferruginea

Hoewel het mogelijk is dat in Nederland waargenomen Casarca's uit het Middellandse Zeegebied afkomstig zijn is het waarschijnlijker dat ze ontsnapt zijn uit waterwildcollecties of dierenparken. Op 5 augustus 1979 werd een opmerkelijk grote groep van negen naar het noorden vliegende exemplaren waargenomen (Dutch Birding 1: 81).

4.6.14 Bergeend Tadorna tadorna

Het hele jaar door zijn er Bergeenden bij de Zuidpier gezien met een maximum van 33 exemplaren in april 1980. Ook langstrekkende exemplaren worden het gehele jaar waargenomen.

De Bergeenden foerageren soms bij de tussen de Pieren gelegen strekdam. Grotere aantallen Bergeenden zijn te verwachten bij meer rust en een ongestoorde natuurlijke ontwikkeling van de strandvlakte.

4.6.15 Smient Anas penelope

Vanaf half september worden Smienten bij de Zuidpier waargenomen. In de herfst verblijven echter zelden Smienten in het gebied. Ook de trek over zee is dan niet spectaculair. In het voorjaar gaat het om veel grotere aantallen (fig. 9). Tijdens de voorjaarstrek in maart en april kunnen er flinke groepen in het ondiepe kustwater ten zuiden van de Pier verblijven. In april zijn er maximaal 340 verblijvende exemplaren waargenomen. Het aantal 's winters verblijvende exemplaren staat onder invloed van vorst en sneeuwval. Smienten worden bij vorst en sneeuwval namelijk vrij snel van hun voedsel in het binnenland afgesneden en Noord-Nederland wordt dan het eerste verlaten.

4.6.16 Krakeend Anas strepera

Van de Krakeend worden de laatste jaren vooral in de winter en in het voorjaar exemplaren in het zoute water rond de Zuidpier gezien. Vaak verblijven ze tussen de Pieren vlakbij het strand. In zomer en herfst worden nauwelijks Krakeenden in het gebied gezien. Langstrekkende Krakeenden worden van september tot in mei opgemerkt. De Krakeend zal als zoetwatereend nooit algemeen worden in het gebied rond de Zuidpier, dit ondanks de toename in Nederland.

4.6.17 Wintertaling Anas crecca

Deze kleine eendesoort wordt alleen tijdens de voorjaarstrek in grote groepen bij de Zuidpier gezien. Ze verblijven dan vaak met Smienten en

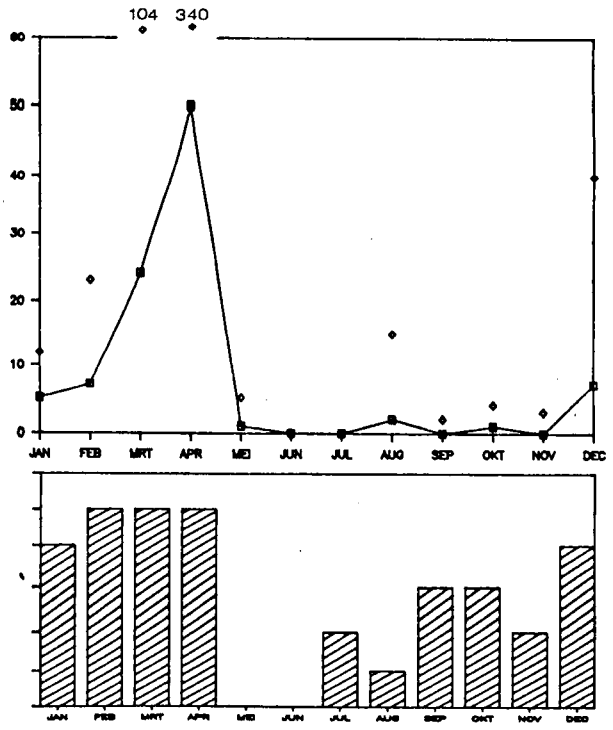

Figuur 9. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Smient. Zie figuur 4 voor uitleg.

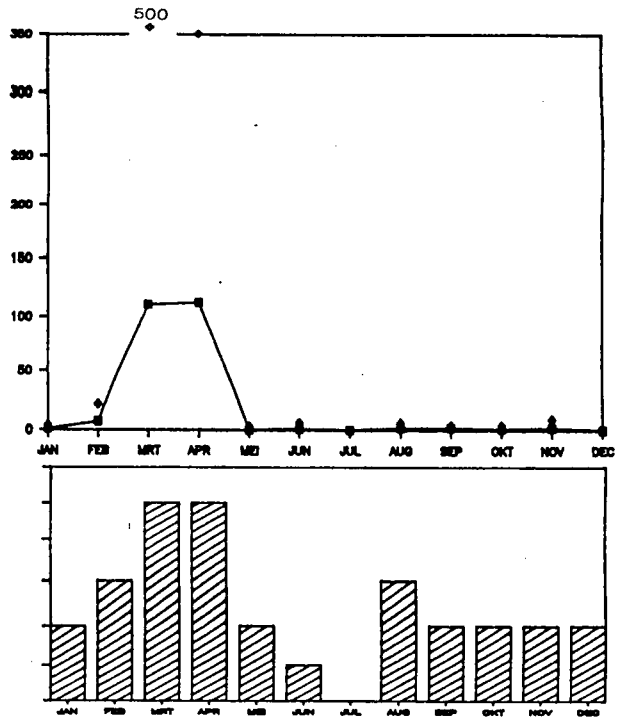

Figuur 10. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Wintertaling. Zie figuur 4 voor uitleg.

Slobeenden in het ondiepe gedeelte ten zuiden van de Zuidpier. Tot 500 exemplaren zijn er in maart waargenomen. Er wordt alleen gerust; voedsel is voor deze soort niet voorhanden.
Buiten het voorjaar worden er slechts incidenteel Wintertalingen ter plaatse gezien (fig. 10).
Langstrekkende Wintertalingen worden vooral in maart en april waargenomen. De sterkste trek wordt dan geregistreerd op dagen met winden met een noordelijke component. Lagere aantallen zijn het hele jaar door gezien, behalve in juli.

4.6.18 Wilde Eend Anas platyrhynchos

Een enkele Wilde Eend kan het hele jaar in het gebied bij de Zuidpier worden opgemerkt. Alleen 's winters bij vorst verblijven er grotere groepen (fig.11). Zo werden er in januari 1987 170 Wilde Eenden geteld. In tegenstelling tot Wintertaling en Slobeend kan de Wilde Eend in het zoute milieu wel zijn kostje vergaren.
Trekwaarnemingen in de wintermaanden staan ook onder invloed van invallende vorst. In maart is alweer trek naar het noorden te zien. In de maanden april tot en met november wordt er weinig trek gezien. Deels is dit te verklaren, doordat niet alle waarnemingen van deze algemene eend genoteerd zullen zijn.

4.6.19 Pijlstaart Anas acuta

Slechts incidenteel verblijven er zeer kleine aantallen Pijlstaarten rond de Zuidpier, de groep van 23 vogels in november 1986 is daarbij een uitschieter.

Langstrekkende Pijlstaarten worden vanaf augustus t/m april gezien, met maart als drukste voorjaarstrekmaand en oktober en november met de meeste trek in het najaar. Vorstvluchten van belang zoals 2188 exemplaren naar zuid op 30 december 1978 bij Scheveningen (Camphuysen & van Dijk 1983) zijn bij de Zuidpier niet opgemerkt. Dit kan komen omdat er niet werd waargenomen of omdat de Pijlstaarten pas bij Scheveningen de kust bereikten.

4.6.20 Zomertaling — Anas querquedula

Deze zeldzaam geworden Afrikaganger onderbreekt zijn trektocht weleens bij de Zuidpier. In april is de kans het grootst om hier een Zomertaling te zien; dan worden ook de grootste aantallen bereikt (7 exx.). Maar ook werd er één in februari gezien (in 1978). Er zijn drie waarnemingen van één exemplaar uit het najaar bekend: augustus 1981 en 1982 en september 1980.

Trek is waargenomen in de maanden april en augustus, waarbij het slechts om enkele exemplaren per jaar gaat. Het merendeel van de langstrekkende vogels wordt opgemerkt tussen groepen Wintertalingen.

4.6.21 Slobeend — Anas clypeata

Het voorkomen van de Slobeend lijkt op dat van de Smient en Wintertaling. Vooral in maart en april kunnen er flinke groepen in het ondiepe kustwater verblijven. Een groep van 160 exemplaren in april 1982 is het hoogst genoteerde aantal (fig. 12). Er zijn slechts enkele waarnemingen van verblijvende Slobeenden in de maanden mei, september, oktober en november.

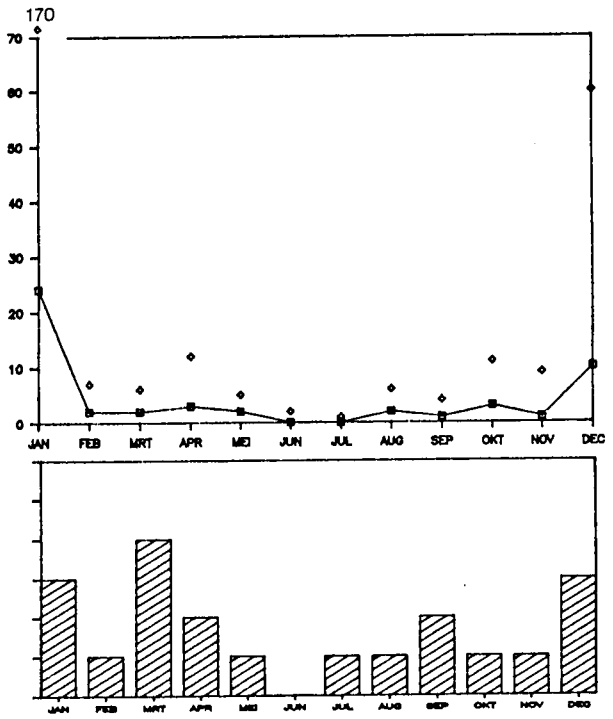

Figuur 11. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Wilde Eend. Zie figuur 4 voor uitleg.

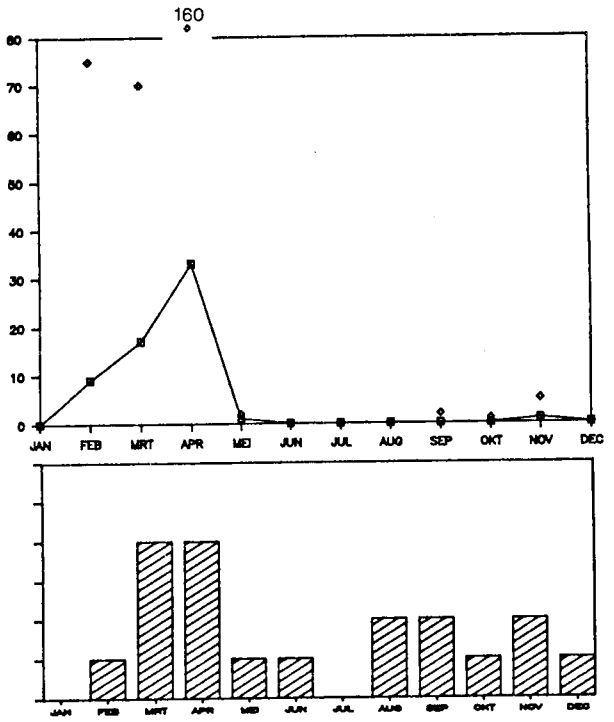

Figuur 12. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Slobeend. Zie figuur 4 voor uitleg.

Trekwaarnemingen worden vooral gedaan in maart en april; veel lagere aantallen worden gezien in augustus tot en met november.

4.6.22 Krooneend — Netta rufina

Er zijn twee waarnemingen bekend. Op 19 januari 1980 vlogen er twee naar noord en op 13 januari 1985 verbleef één mannetje ter plaatse.

4.6.23 Tafeleend — Aythya ferina

Deze duikeend is betrekkelijk zeldzaam rond de Zuidpier. Ze wordt gezien van november tot en met april, maar alleen bij vorst in grotere aantallen. Zo verbleef er in januari 1979 een groep van ca. 200 exemplaren in het gebied (fig. 13). Ook in de wintermaanden van

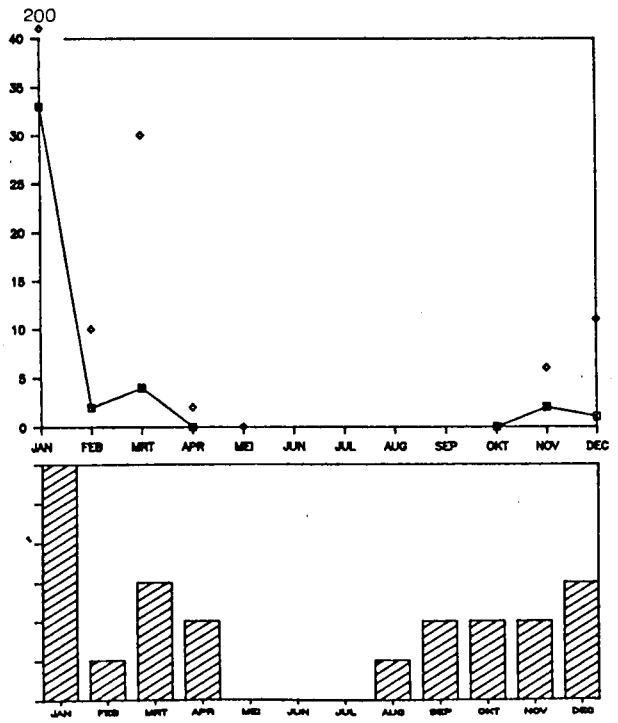

Figuur 13. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Tafeleend. Zie figuur 4 voor uitleg.

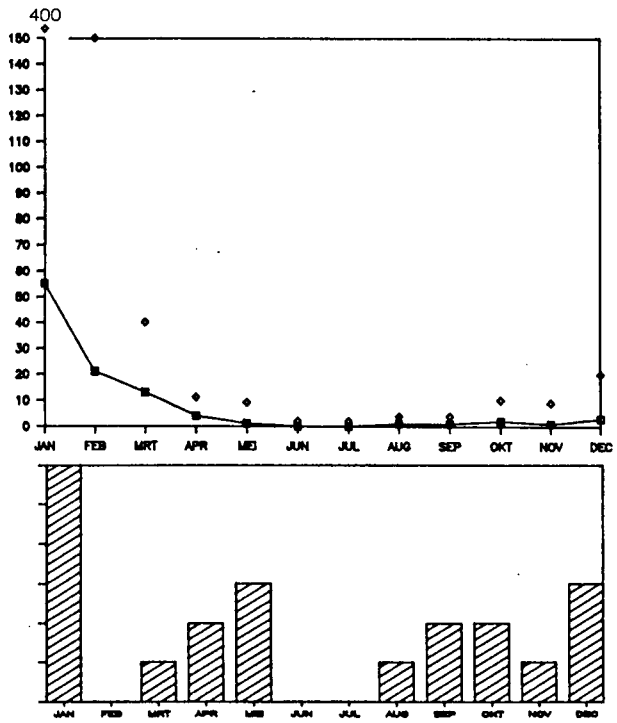

Figuur 14. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kuifeend. Zie figuur 4 voor uitleg.

1985 en 1986, toen grote delen van het IJsselmeer waren dichtgevroren, waren de aantallen hoger dan normaal. Tijdens het dichtvriezen van het IJsselmeer is ook veel trek van Tafeleenden te zien. Veel Tafeleenden vliegen dan, vaak samen met Kuifeenden, via het Noordzeekanaal naar de kust. Daar buigen ze af naar het zuiden, om open water op te zoeken.

4.6.24 Witoogeend — Aythya nyroca

Van deze duikeend is er twee maal één exemplaar gezien bij de Zuidpier. Op 20 februari 1984 (Limosa 59: 121) en in februari 1986 (Dutch Birding 8: 73) verbleef er een Witoogeend.

4.6.25 Kuifeend — Aythya fuligula

Hoewel de Kuifeend het gehele jaar aangetroffen is rond de Zuidpier, wordt ze pas talrijk bij vorst. Zo verbleven er in de koude januari van 1979 ca. 400 Kuifeenden in het water rond de Zuidpier (fig. 14).
Langsvliegende Kuifeenden worden bijna het hele jaar gezien, zij het in kleine aantallen. Alleen in de maand januari zijn er flinke vorstrushes waargenomen van enkele duizenden exemplaren (bijv. jan. 1982).

4.6.26 Toppereend — Aythya marila

Van de duikeenden voelt de Toppereend zich het best thuis op zout water. De Toppereend is daarom ook in het gebied rond de Zuidpier wat algemener dan de Kuif- en Tafeleend (fig. 15).

Al in augustus komen de eerste trekkende Toppereenden langs, maar vooral in de wintermaanden december tot en met februari worden de meeste trekkers gezien. In februari en maart 1986 werden resp. 330 en 264 vogels gezien tijdens en na vorst.

De waarnemingen hartje zomer zijn vrij bijzonder: twee mannetjes op 16 juli 1984 en twee exemplaren op 13 juni 1982. De laatste Toppereenden vliegen in mei langs.

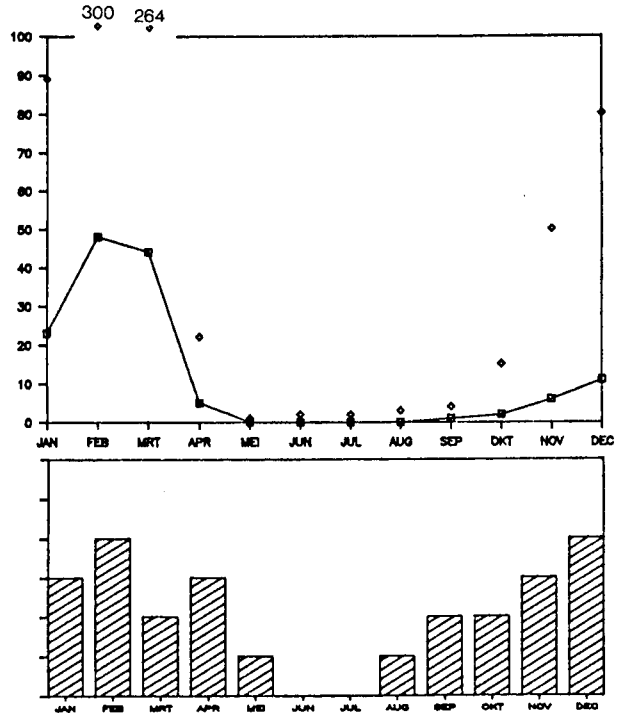

Figuur 15. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Toppereend. Zie figuur 4 voor uitleg.

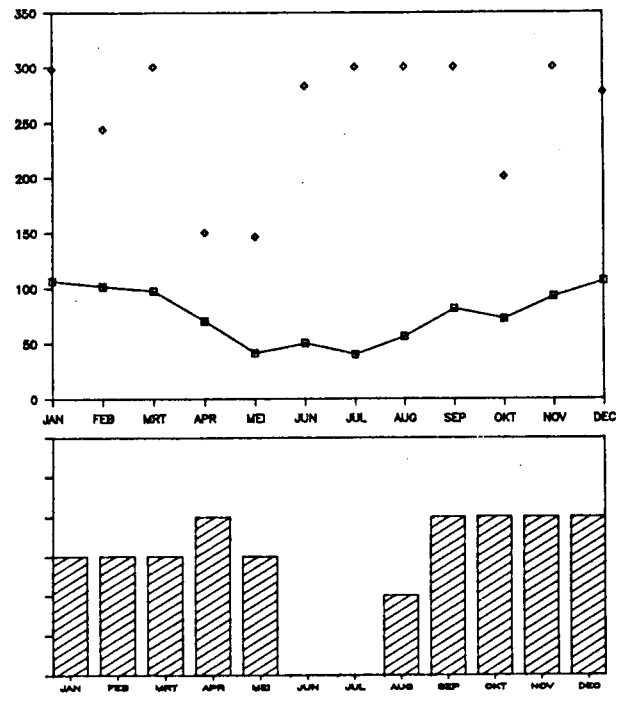

Figuur 16. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Eider. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.6.27 Eidereend Somateria mollissima

De Eidereend is de meest algemene eendesoort in het water rond de Zuidpier. Het gehele jaar door verblijven er groepen Eiders, die vrijwel geheel bestaan uit vrouwtjes en onvolwassen mannetjes. Slechts af en toe verblijven er enkele adulte mannetjes. Het aantal volwassen mannetjes dat langs trekt is echter veel groter. Vaak verblijven de Eiders in de luwte van de Zuidpier; de golfslag is daar minder. Het voedsel, dat vaak vlakbij de Zuidpier wordt opgedoken bestaat uit zeesterren, krabben en allerlei schelpdieren.
In figuur 16 zijn de maandmaxima weergegeven over de periode 1978 t/m 1986. Daarin valt op dat de grootste aantallen worden gezien in de wintermaanden. Alleen in 1985 zijn de aantallen ook in de zomer groot. Er verbleven toen van december 1984 t/m november 1985 zo'n 300 vogels. Midden in de winter 1985/1986 zakte het aantal Eidereenden flink in aantal. Over de gehele periode overwinterden er gemiddeld 100 Eiders rond de Zuidpier. Dit is voor de Hollandse kust een flink aantal, maar vergeleken met de aantallen, die in de Waddenzee overwinteren vallen de aantallen bij de Zuidpier in het niet.
Het aantal Eiders dat langstrekt is een veelvoud van het aantal verblijvende vogels. Uit Camphuysen & van Dijk (1983) blijkt dat de trek van Eidereenden alleen massaal is langs de Waddeneilanden. De maanden september t/m december en de maand april leveren de hoogste aantallen langstrekkende Eiders op.
Op 18 februari 1984 werd een mannetje gezien, welke de kenmerken van de hoogarctische ondersoort borealis vertoonde (Dutch Birding 6: 74).
Er wordt wel eens gesuggereerd dat de Eiders in het Zuidpier-gebied zouden kunnen broeden. Hoewel er voldoende rust op het Forteiland zou zijn om de eieren uit te broeden, missen we hier een geschikt gebied waar de kuikens kunnen foerageren.

4.6.28 Koningseider Somateria spectabilis

Van 9 januari t/m 25 februari 1982 verbleef er een mannetje in tweede

winterkleed langs de Zuidpier (Maas & Maassen 1982) dat in dezelfde winter ook op enkele andere plaatsen in Nederland werd gezien. Dit tweede exemplaar voor Nederland werd door zeer veel vogelaars bekeken en gefotografeerd.

4.6.29 Harlekijneend Histrionicus histrionicus

De Harlekijneend die op 28 december 1982 werd ontdekt in de buitenhaven verbleef daar tot 28 maart 1983 (Moerbeek 1984). Deze waarneming was de eerste van deze soort voor Nederland. Het betrof een vrouwtje. Vanuit de buitenhaven verkende zij het gebied tussen de pieren.

4.6.30 IJseend Clangula hyemalis

De IJseend is een betrekkelijk zeldzame eend op de Noordzee; op de Waddenzee is zij algemener (Swennen 1985). Ook bij de Zuidpier zijn er niet meer dan vier tegelijk gezien (26 nov. 1985). De meeste waarnemingen vallen in de periode oktober - april. Langstrekkende IJseenden worden maar sporadisch opgemerkt. Er zijn maximaal zes IJseenden per dag langstrekkend waargenomen; de beste doortrek valt in de periode oktober-november. Van 103 vogels werd het geslacht genoteerd. Het percentage mannetjes was 41 %. Dit is hoger dan de 32 % die Camphuysen & van Dijk (1983) voor de Nederlandse kust opgeven.

4.6.31 Zwarte Zeeëend Melanitta nigra

Zwarte Zeeëenden verblijven meestal voor de Zuidpier op zee. Kleinere groepjes worden wel direct naast de Zuidpier aangetroffen. Ook verzwakte Zwarte Zeeëenden, bijvoorbeeld met olie besmeurde vogels, zoeken vaak de luwte bij de Zuidpier op.

In de winter kunnen er grote groepen in de omgeving van de Zuidpier op zee zwerven. Zo werden er in januari 1982 810 exemplaren geteld (fig. 17). Tijdens de voorjaarstrek in april en mei nemen de aantallen toe. Opvallend is dat er in de maanden augustus t/m december vrijwel

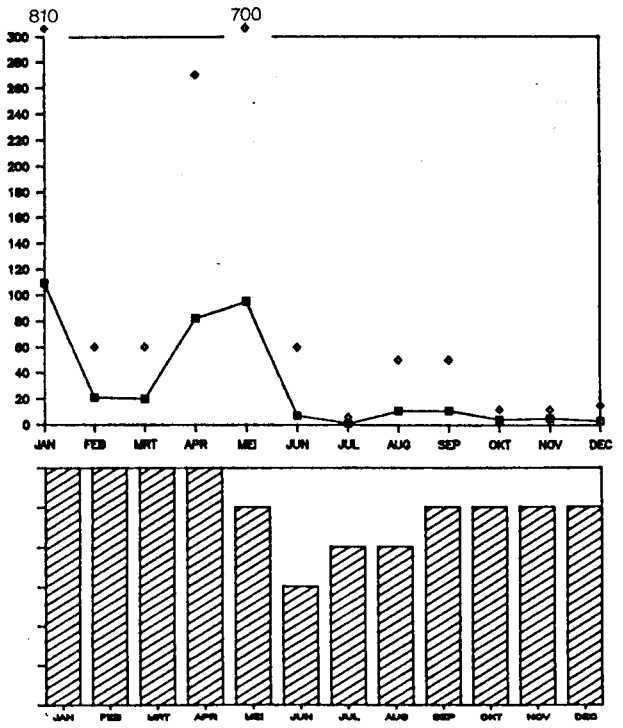

Figuur 17. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Zwarte Zeeëend. Zie figuur 4 voor uitleg.

geen Zwarte Zeeëenden in het gebied verblijven. Ook de trek is in deze periode minder spectaculair dan in het voorjaar (fig. 17). Een beeld dat aansluit bij Camphuysen & van Dijk (1983).

4.6.32 Grote Zeeëend Melanitta fusca

De Grote Zeeëend is veel minder algemeen dan de Zwarte Zeeëend. Het hele jaar door bestaat echter de kans Grote Zeeëenden aan te treffen. In de maanden maart en april is die kans het grootst (fig. 18). Dan kunnen er tot meer dan 20 exemplaren rond de Zuidpier verblijven. Ook in de maanden oktober, november en december verblijven er regelmatig enkele Grote Zeeëenden bij de Zuidpier.
In bijna alle maanden van het jaar is wel enige trek van deze eenden te zien, maar vooral in de tweede helft van april gaat het om grote aantallen naar het noorden trekkende Grote Zeeëenden.

4.6.33 Brilduiker Bucephala clangula

De Brilduiker is een wintergast bij de Zuidpier, die van half oktober tot begin april gezien kan worden. Tijdens een zachte winter pleisteren er niet meer dan enkele Brilduikers bij de Zuidpier. Bij vorst lopen de aantallen op tot 30 exemplaren (fig. 19). Dat er van 18 t/m 22 juni 1980 een vrouwtje Brilduiker in het gebied verbleef is opmerkelijk,

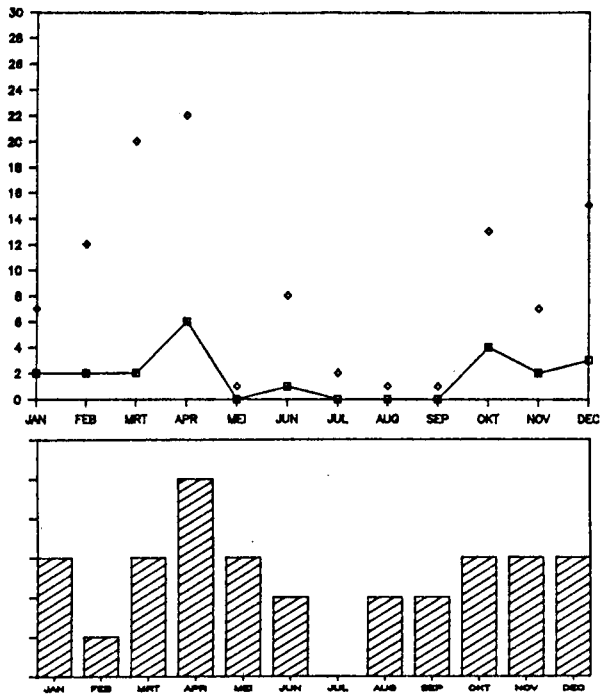

Figuur 18. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Grote Zeeëend. Zie figuur 4 voor uitleg.

aangezien zomerwaarnemingen van deze soort vrij zeldzaam zijn.
Veel trek van Brilduikers is er niet gezien bij de Zuidpier. Het meeste nog in januari bij invallende vorst.

4.6.34 Nonnetje Mergus albellus

Het Nonnetje is vrijwel alleen waargenomen in perioden met vorst. Vogels die dan het IJsselmeer moeten verlaten, strijken dan wel neer bij de Zuidpier. In januari 1979 verbleven er 50 exemplaren en in januari 1982 40 exemplaren Ook de waarnemingen van trekkende Nonnetjes hebben betrekking op voor vorst wegtrekkende vogels. De vroegste waarneming dateert echter reeds van 11 oktober 1980 (1 mn.), terwijl de laatste Nonnetjes op 5 april 1982 zijn gezien.

4.6.35 Middelste Zaagbek Mergus serrator

Van de zaagbekken is de Middelste Zaagbek de soort die het meest op zout

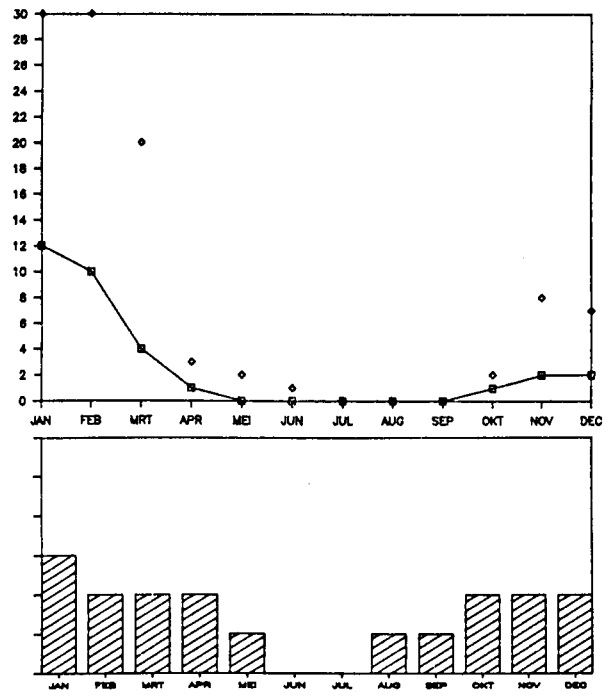

Figuur 19. Seizoenspatroon en doortekverloop van de Brilduiker. Zie figuur 4 voor uitleg.

water verblijft. Hoewel er elke winter tientallen Middelste Zaagbekken in het water tussen de Zuid- en de Noordpier kunnen verblijven, lopen de aantallen pas echt op wanneer de vorst toeslaat (fig. 20). Dan kunnen er tot 220 exemplaren aanwezig zijn (jan. 1985).
De Middelste Zaagbekken blijven na de vorst een tijdje hangen. Zo zijn de aantallen in maart hetzelfde als in februari. Verder zijn in elke maand, behalve juni, Middelste Zaagbekken waargenomen. Trek vindt vooral plaats in april en oktober en onder invloed van de vorst in januari.

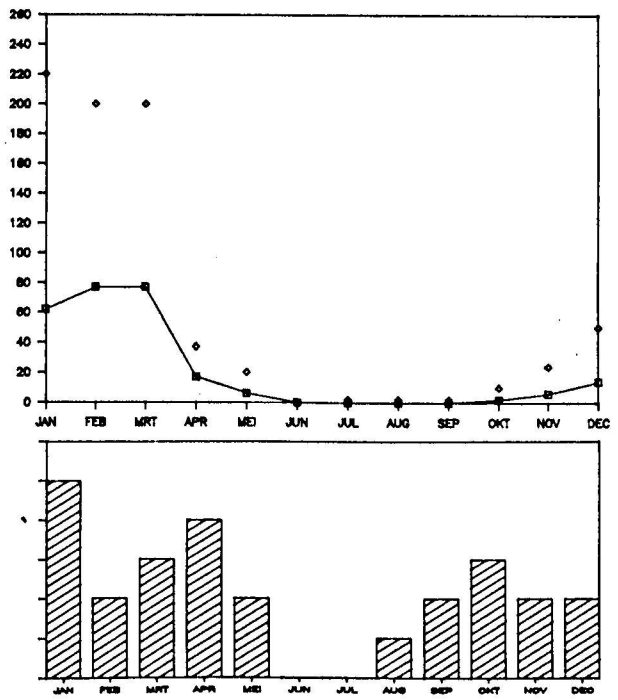

Figuur 20. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Middelste Zaagbek
Zie figuur 4 voor uitleg.

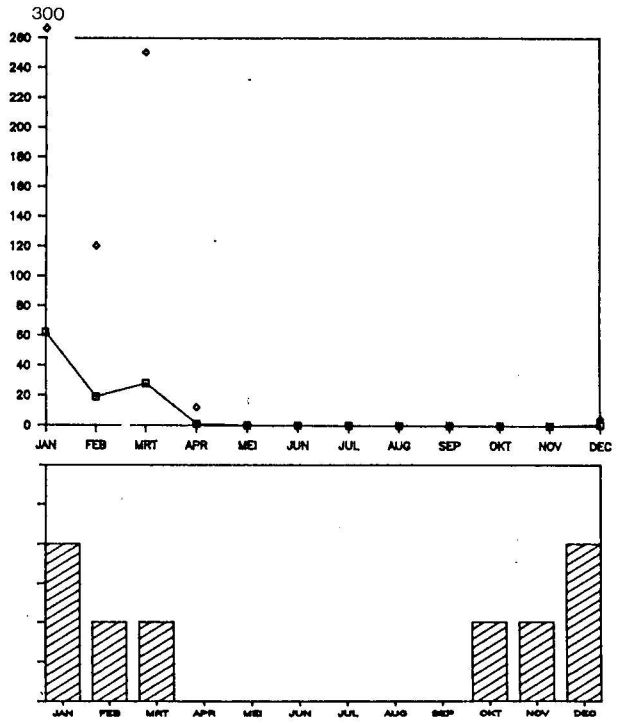

Figuur 21. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Grote Zaagbek
Zie figuur 4 voor uitleg.

4.6.36 Grote Zaagbek **Mergus merganser**

De Grote Zaagbek wordt minder frequent bij de Zuidpier gezien dan de vorige soort, omdat de "boterbuiken" meer aan zoet water gebonden zijn. Wanneer de soort echter door vorst het IJsselmeer en de grote rivieren moet verlaten, kunnen de aantallen bij de Zuidpier tot 300 exemplaren oplopen (jan. 1979). Na de vorst verdwijnen deze vogels vrij snel. Alleen in maart 1986 werden er nog 250 Grote Zagers geteld (fig. 21). Trek van deze soort speelt zich af van oktober tot en met maart.

Eidereend

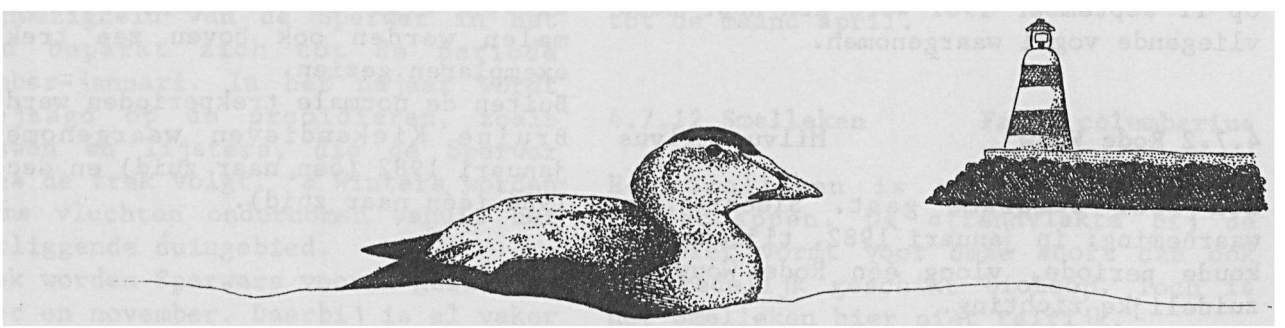

Smelleken foto: P. Munsterman

4.7 Stootvogels

Het voorkomen van stootvogels is tenminste voor een deel afhankelijk van de aanwezigheid van prooidieren en/of aas. Voor slechts enkele soorten stootvogels vormen de aan de Zuidpier aanwezige vogels een geschikte prooi. Hiervan vormen Boomvalk, Torenvalk, Smelleken en in mindere mate Sperwer, Blauwe Kiekendief en Slechtvalk voorbeelden. De overige soorten zullen normaliter slechts gezien worden tijdens de doortrek in voor- en najaar.

4.7.1 Wespendief **Pernis apivorus**

Op 11 september 1981 werd één naar zuid vliegende vogel waargenomen.

4.7.2 Rode Wouw **Milvus milvus**

Een zeer zeldzame gast. Slechts één waarneming: in januari 1982, tijdens een koude periode, vloog één Rode Wouw in zuidelijke richting.

4.7.3 Bruine Kiekendief **Circus aeruginosus**

Deze soort wordt tijdens de voorjaarstrek sporadisch waargenomen in de periode april-mei. Tijdens de najaarstrek lijkt de soort wat algemener, met name in augustus worden regelmatig in zuidelijke richting vliegende exemplaren waargenomen. Systematische trektellingen in de Kennemerduinen laten juist een tegenovergesteld beeld zien; de sterkste doortrek wordt in april vastgesteld (Geelhoed & Groot 1988, Geelhoed 1989).

Over het algemeen vliegen Bruine Kiekendieven over de zeereep, maar enkele malen werden ook boven zee trekkende exemplaren gezien.
Buiten de normale trekperioden werden er Bruine Kiekendieven waargenomen in januari 1982 (één naar zuid) en december 1986 (één naar zuid).

4.7.4 Blauwe Kiekendief Circus cyaneus

In tegenstelling tot de Bruine Kiekendief verblijft de Blauwe Kiekendief soms in de omgeving van de strandvlakte. In de periode oktober-februari zijn er exemplaren gezien, die meestal boven het gebied jagen. De jacht richt zich daarbij vooral op zangvogels tot lijstergrootte.
Waarschijnlijk strekken de jachtvluchten van normaal in het achterliggende duingebied (Duin & Kruidberg) verblijvende Blauwe Kiekendieven zich soms uit tot de strandvlakte. In het najaar, met name de periode eind september-half december, worden er regelmatig trekkende vogels gezien, waarbij er, meer dan bij de Bruine Kiekendief het geval is, ook over zee wordt gevlogen. In het voorjaar is de soort zeldzaam op doortrek. Opmerkelijk zijn de vorstvluchten in januari 1979 en januari 1982, toen meerdere exemplaren per dag in zuidelijke richting wegtrokken.

4.7.5 Grauwe Kiekendief Circus pygargus

Slechts twee gevallen: 30 april 1984 één wijfje naar het noorden en 13 november 1986 één vrouwtje naar het westen vliegend, waarbij het laatste geval een erg late waarneming betreft voor een soort die normaliter reeds in september ons land verlaten heeft.

4.7.6 Havik Accipiter gentilis

De Havik is een sporadisch gast. In oktober 1986 verbleef één exemplaar ter plekke, terwijl in november van hetzelfde jaar één naar het noorden vliegend exemplaar werd waargenomen.

4.7.7 Sperwer Accipiter nisus

De aanwezigheid van de Sperwer in het gebied beperkt zich tot de periode september-januari. In het najaar wordt er gejaagd op de prooidieren, zoals Spreeuwen en lijsters, die de Sperwer tijdens de trek volgt. 's Winters worden er soms vluchten ondernomen vanuit het achterliggende duingebied.
Op trek worden Sperwers vooral gezien in oktober en november. Daarbij is al vaker vastgesteld, onder andere op trektelposten langs de kust, dat Sperwers veel over zee kunnen vliegen.
Tijdens de voorjaarstrek wordt de soort slechts sporadisch waargenomen.

4.7.8 Buizerd Buteo buteo

Slechts een beperkt aantal waarnemingen van op doortrek zijnde Buizerden is bekend. De verdeling over het jaar is als volgt:
januari (3), september (1), oktober (4) en november (1). Alle exemplaren vlogen naar het zuiden.

4.7.9 Ruigpootbuizerd Buteo lagopus

In januari 1985 werden één verblijvende en één naar zuid trekkende vogel gemeld.

4.7.10 Visarend Pandion haliaetus

Slechts vier waarnemingen van de Visarend zijn er in het gebied gedaan: op 7 september 1980 vloog één exemplaar naar zuid, op 2 mei 1981 één exemplaar naar noord, op 4 september 1981 één exemplaar naar noord en in juli 1982 één exemplaar naar zuid. Alle waarnemingen vallen binnen de trekmaanden van deze soort.

4.7.11 Torenvalk Falco tinnunculus

Het gehele jaar door, behalve in juni en juli zijn er Torenvalken waargenomen, die op of rond de Zuidpier aanwezig waren. Deze waarnemingen beperken zich tot de omgeving van de zeereep of de duintjes langs de Zuidpier. 's Winters aanwezige zangvogels als Frater, Groenling en Sneeuwgors en muizen behoren daarbij tot de potentiële prooien. Trek wordt niet veel waargenomen en beperkte zich in het najaar tot de maanden september en oktober en in het voorjaar tot de maand april.

4.7.12 Smelleken Falco columbarius

Het Smelleken is een vogel van open landschappen. De strandvlakte bij de Zuidpier vormt voor deze soort dan ook een redelijk geschikt biotoop. Toch is het Smelleken hier niet talrijk.
De volgende waarnemingen van aanwezige

vogels zijn bekend: januari (3 exx.), september (2 exx.), oktober (2 exx.) en november (1 ex.).

Tijdens de trek wordt het Smelleken vooral gezien in september, oktober en november. Opmerkelijk is dat meerdere malen in de maand mei nog werd vastgesteld dat Smellekens over zee in noordelijke richting wegtrokken. Eenzelfde beeld is verkregen tijdens systematische trektellingen bij Bloemendaal aan zee.

4.7.13 Boomvalk Falco subbuteo

De Boomvalk is een schaarse doortrekker aan de Zuidpier in de perioden april-mei en augustus-oktober. De vroegste waarneming dateert van 6 april 1984. Een waarneming op 2 november 1984 moet zeker tot de uitzonderingen worden gerekend, aangezien de laatste exemplaren meestal eind september-begin oktober worden gezien. In de zomermaanden ontbreken waarnemingen van Boomvalken.

Sinds 1984 verblijven er jaarlijks in augustus en september één of twee exemplaren op de strandvlakte. Als zitplaats kiezen de vogels kleine verhogingen op het strand. Gejaagd wordt er zowel boven strand als boven zee. In augustus 1985 werd bijvoorbeeld waargenomen hoe een Boomvalk boven zee een Bonte Strandloper met een duikvlucht ving en er vervolgens mee naar het strand vloog.

4.7.14 Slechtvalk Falco peregrinus

Het aantal waarnemingen is beperkt, hoewel de strandvlakte en omgeving een geschikt biotoop lijken te vormen voor deze soort.
Op 23 februari 1982 vloog één exemplaar richting noordoost, op 2 oktober 1983 één onvolwassen vrouwtje naar noord en op 13 november 1986 één onvolwassen exemplaar naar zuid. In september 1986 verbleef één exemplaar op de strandvlakte.

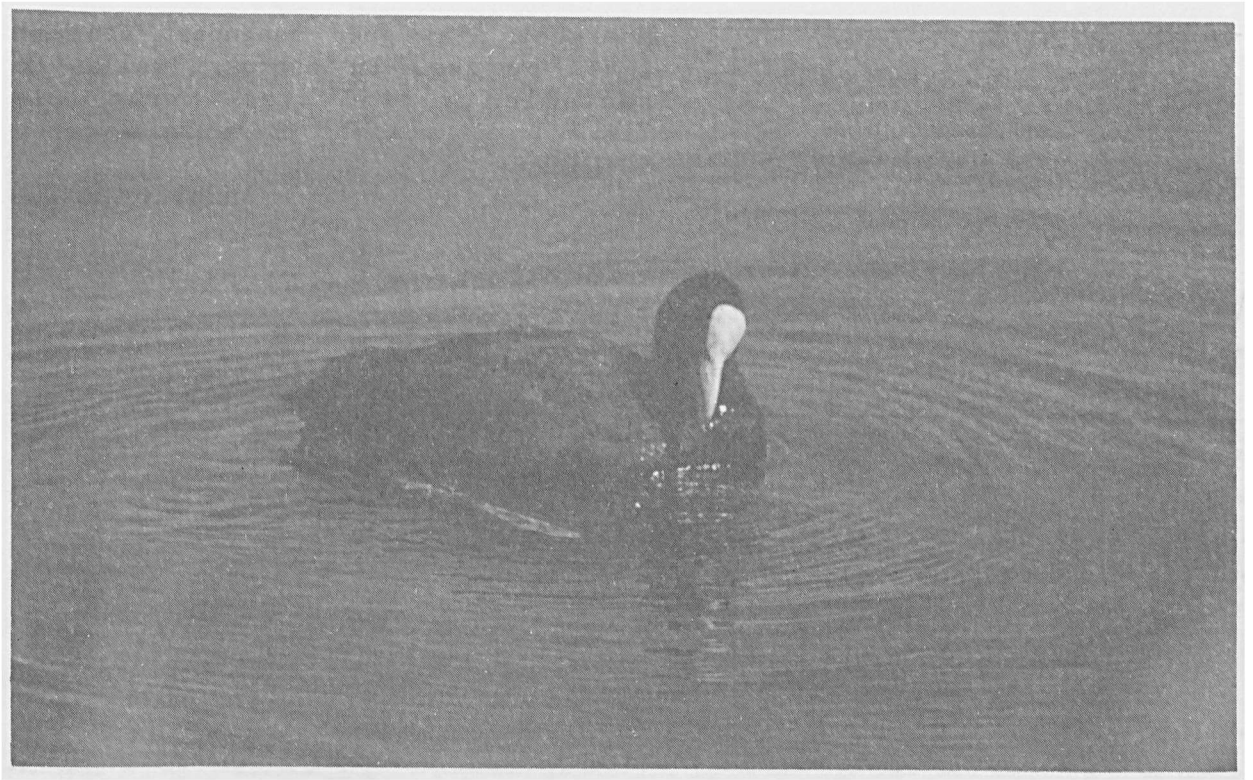

Meerkoet foto: P. Munsterman

4.8 Fazanten-Kraanvogels

Fazanten zijn toevallige gasten in het gebied en afkomstig uit het aangrenzende duingebied. Van de rallen is alleen de Meerkoet een regelmatige gast in het gebied. De overige soorten zijn zeldzamer.

4.8.1 Patrijs — Perdix perdix

In maart 1979 werden twee exemplaren gezien.

4.8.2 Fazant — Phasianus colchicus

In mei 1985 verbleef één exemplaar in het gebied.

4.8.3 Waterhoen — Gallinula chloropus

Januari 1985 werd er één gezien onder de stoelen van het terras van Paviljoen Zuidpier. Naast deze waarneming van een levend exemplaar, zijn er verder enkele waarnemingen van dood gevonden vogels in de strenge winters van 1978/79 en 1985/86. In januari 1979 werden zelfs 9 dode Waterhoentjes gevonden op de strandvlakte. Dit betekent dat een aantal Waterhoentjes bij strenge vorst vanuit de binnenwateren toch uitwijkt naar zout water.

4.8.4 Meerkoet — Fulica atra

Het voorkomen van de Meerkoet bij de Zuidpier blijft vrijwel beperkt tot perioden met winters weer. Bij het dichtvriezen van binnenwateren nemen de aantallen eerst toe in het sluizencomplex en de havens van IJmuiden. Later verschijnen ze ook langs de Zuidpier, het talrijkst bij de monding van het kanaal. Aan de buitenzijde van de Zuidpier worden vrijwel nooit exemplaren gezien. Gefourageerd wordt dicht onder de Zuidpier en soms op de strekdammen of op de korte pier. In de winters 1978/79 en 1984/85 liepen de aantallen in januari op tot respectievelijk 360 en 380. De koude-periode in december 1981 leverde een maximum van 114 exemplaren op. Tijdens strenge vorst worden er soms tientallen dode Meerkoeten aangetroffen op het strand. Veelal zal het om reeds verzwakte vogels. Bovendien is de

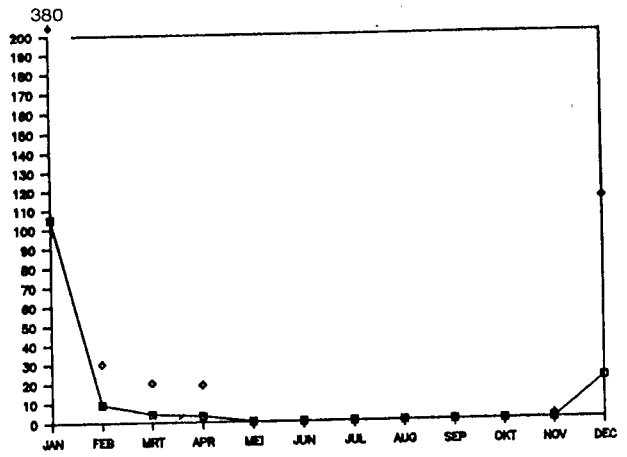

Figuur 22. Seizoenspatroon van de Meerkoet. Zie figuur 4 voor uitleg.

Meerkoet niet goed aangepast aan het leven op zee. In februari vallen de aantallen altijd sterk terug (zie fig.22) en slechts in enkele jaren (1979 en 1986) werden er tot in april Meerkoeten waargenomen langs de Zuidpier.

4.8.5 Kraanvogel **Grus grus**

Op 1 april 1979 vloog één adult exemplaar naar noord.

Groep Bonte Strandlopers bij de Pier foto: P. Munsterman

4.9 Steltlopers

In het gebied kunnen het hele jaar rond steltlopers gezien worden. De strandvlakte, waar primaire duinvorming plaatsvindt, vormt een geschikt broedgebied voor Scholekster, Kleine-, Strand- en Bontbekplevier. Het laatste drietal soorten doet in sommige jaren pogingen tot broeden, die meestal gedoemd zijn te mislukken door de intensieve strandrecreatie in de (voor)zomer. Hoewel het gebied ook in de rest van het jaar een druk bezocht recreatieobject is, verblijven vele steltlopers gedurende korte of langere tijd op het strand of op de Zuidpier. Vooral in april-mei en september-oktober kan een bonte verscheidenheid aan steltlopers gezien worden. De meeste soorten doen de strandvlakte aan om even te rusten, voedsel te zoeken en vervolgens verder te vliegen.
De aantallen aanwezige exemplaren en de soortensamenstelling kunnen dan ook van dag tot dag verschillen. In het voorjaar kan massale trek geobserveerd worden bij tegenwind (NO-NW-wind), omdat de steltlopers dan noodgedwongen lager vliegen en door de kust gestuwd worden (Camphuysen & van Dijk 1983).
's Winters is de vogelbevolking van het gebied vrij constant. Enkele honderden Drieteenstrandlopers bevinden zich op het strand en tientallen Steenlopers en Paarse Strandlopers kunnen zich op de Zuidpier bevinden. Afhankelijk van het invallen van strenge vorst en hevige sneeuwval kunnen 's winters vorstdanwel sneeuwrushes optreden. Duizenden Wulpen, Kieviten en Goudplevieren ontvluchten dan ons land vanwege de onbereikbaarheid van voedsel.

4.9.1 Scholekster Haematopus ostralegus

Het voorkomen van de Scholekster vertoont een regelmatig patroon (fig. 23), dat slechts 'verstoord' wordt door de waarneming van ca. 400 exemplaren in maart 1985. Toen werden deze vogels tijdens de trek verrast door slecht weer (o.a. harde tegenwind) en onderbraken de

trek op de strandvlakte. Elders in het seizoen bevinden zich vrijwel altijd enkele tientallen Scholeksters op het strand. Daar zoeken ze naar schelpdiertjes, wormen, kleine kreeftachtigen en andere ongewervelden (Glutz von Blotz-

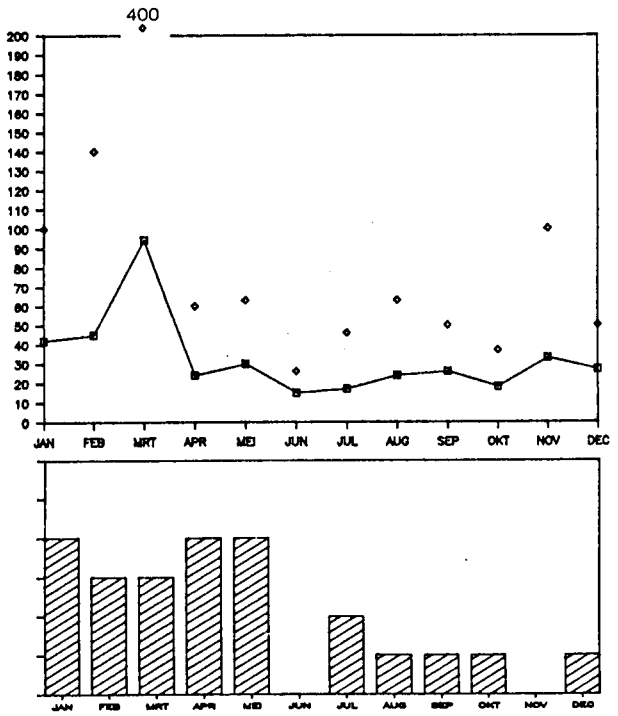

Figuur 23. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Scholekster. Zie figuur 4 voor uitleg.

heim et al. 1975). Overdag wordt vooral op het oog gejaagd. Scholeksters speuren dan naar uitsteeksels en dergelijke in het zand, die de aanwezigheid van hun prooidiertjes verraden. Ook wordt op de tast gejaagd.
Het doortrekverloop (fig. 23) laat een fraai patroon zien. In de periode juni-december worden weinig trekkende exemplaren genoteerd. De elders vastgestelde doortrekpiek in juli en augustus komt zwak tot uitdrukking. Dit komt, omdat de trek zich in deze maanden voornamelijk in de avonduren afspeelt wanneer weinig vogelaars de Zuidpier bezoeken. Het doortrekpatroon in de eerste helft van het jaar wordt bepaald door twee factoren, vorst en voorjaarstrek. De voorjaarstrek komt eind februari, begin maart op gang en bereikt haar hoogtepunt eind april-begin mei. De hoge aantallen in januari en februari komen vrijwel geheel voor rekening van enkele vorst- en sneeuwperioden in januari en februari 1985. Vele vogels werden toen afgesneden van hun voedselbron. Zo ook de Scholekster, die uitweek naar behaaglijker en voedselrijker oorden.
's Winters worden op het strand regelmatig dode Scholeksters gevonden. Vooral in strengere winters worden relatief grote aantallen gevonden (Sterk & Stuart 1985).

4.9.2 Kluut Recurvirostra avosetta

Kluten werden in kleine groepjes bij de Zuidpier waargenomen. Uitzondering vormen maart 1983 en april 1984. Toen werden er resp. 20 en 22 exemplaren aan de grond gezien. Naast het vrijwel jaarlijks voorkomen van de Kluut in maart en april wordt deze in het resterende deel van het jaar slechts een enkele maal gezien.

Het doortrekverloop verschilt niet van hetgeen Camphuysen & van Dijk (1983) voor de Nederlandse kust vermelden. Doortrek beperkt zich in het voorjaar tot de periode maart-mei. In een paar uur kan dan een groot deel van het jaartotaal langskomen. In het najaar is de Kluut alleen in oktober gezien.

4.9.3 Kleine Plevier Charadrius dubius

De Kleine Plevier, die voornamelijk is gebonden aan zoet water, is in zeer kleine aantallen bij de Zuidpier waargenomen. In tegenstelling tot het gros van de steltlopers is het aantal voorjaarswaarnemingen niet groter dan in het najaar. In het voorjaar worden Kleine Plevieren vanaf de tweede decade van april tot eind mei gezien. In het najaar wordt de Kleine Plevier vanaf half juli tot eind september gezien.
Alle waarnemingen betreffen solitaire exemplaren die langs de Zuidpier of langs een slenk voedsel zochten. Op 5 juni 1984 werd in de duintjes een exemplaar op het nest gezien. Of dit broedsel succesvol verliep is onbekend. Trekkende exemplaren werden niet waargenomen.

4.9.4 Bontbekplevier Charadrius hiaticula

Het aantalsverloop van de Bontbekplevier (fig. 24) vertoont het volgende beeld: lage aantallen in de wintermaanden, een piek in maart gevolgd door een afname tot in mei. Hierna nemen de aantallen gestaag toe tot een hoogtepunt in september, waarna de aantallen in de loop van oktober wegebben tot de lage winteraantallen. Vooral in augustus, september en oktober kunnen enkele tientallen Bontbekjes op het strand rusten of voedsel zoeken. Dit voedsel bestaat uit allerhande kleine diertjes, die ze op het gezicht en het gehoor localiseren (Glutz von Blotzheim et al. 1975).

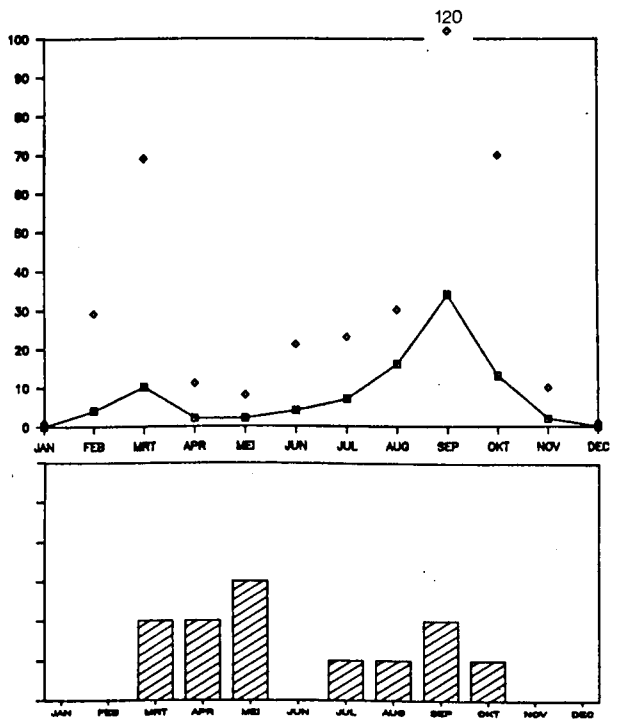

Figuur 24. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Bontbekplevier. Zie figuur 4 voor uitleg.

Bijna elk jaar komen Bontbekjes tot broeden op het strand tussen de schaarse vegetatie (onder andere Van den Berg 1986b). Het doortrekpatroon (fig. 24) verschilt sterk van het aantalsverloop van de aanwezige dieren. Het aantal doortrekkers is in het voorjaar hoger dan in het najaar. De trek zet in maart in om half mei te culmineren. Jaarlijks wisselt het aantal erg sterk onder invloed van de heersende windrichtingen in de trekperiode. Bij tegenwind wordt veel trek vastgesteld, terwijl meewind zorgt voor hoge, onzichtbare trek. De najaarstrek verloopt gelijkmatiger in de periode juli t/m oktober met een piekje in september.

4.9.5 Strandplevier Charadius alexandrinus

Het voorkomen van de Strandplevier beperkt zich tot de periode april-augustus. Een enkele maal worden nog exemplaren in oktober gezien (9 resp. 10 exx. in 1980 en 1981). Vanaf de tweede decade van april kunnen Strandplevieren op het strand gezien worden (eerste waarneming 8 april). Waarnemingen in juni zijn schaars, terwijl het aantal waarnemingen in juli en augustus een opleving laat zien. In 1981 werd een nest - bestaande uit een met schelpen gevuld kuiltje in het zand - gevonden op de strandvlakte. Of deze broedpoging succesvol is verlopen valt te betwijfelen.
Doortrek van de Strandplevier speelt zich voornamelijk 's nachts af. Overdag worden derhalve weinig trekkers waargenomen. Alleen in april en mei vindt enige zichtbare doortrek plaats.

4.9.6 Morinelplevier Charadrius morinellus

Van de in boomloze gebieden broedende Morinelplevier is slechts één waarneming bekend. Op 31 augustus 1981 werd op het strand een exemplaar gezien. De waarneming valt in de periode waarin Koning (1986) de meeste waarnemingen van Morinelplevieren doet op bloembollenlandjes in de kop van Noord-Holland.

4.9.7 Goudplevier Pluvialis apricaria

De Goudplevier is relatief weinig bij de Zuidpier waargenomen. Uit de maanden september t/m januari zijn slechts negen waarnemingen bekend. De waarnemingen zijn als volgt verdeeld: september (3 exx.), oktober (15 exx.), november (3 exx.), december (1 ex.) en januari (1 ex.). De groepsgrootte varieerde van één tot vier exemplaren. In maart werd eenmaal een exemplaar waargenomen.

Met uitzondering van juni en december wordt iedere maand trek vastgesteld. Het gaat hierbij om kleine aantallen. Alleen bij invallende koude of hevige sneeuwval worden grotere aantallen gezien. In februari 1979 werden tijdens een vorstrush op één dag 156 zuidwaarts vliegende Goudplevieren gezien. De langs de kust doortrekkende aantallen zijn beduidend lager dan de aantallen die vastgesteld zijn in Midden-Nederland (LWVT 1985).

4.9.8 Zilverplevier Pluvialis squatarola

Zilverplevieren kunnen in principe iedere maand op het strand gezien worden (zie figuur 25). De aantallen variëren van één exemplaar tot enkele tientallen vogels. Van december t/m april worden onregelmatig zeer kleine groepjes Zilverplevieren waargenomen. In mei worden wat grotere groepen gezien met als uitschieter mei 1978 toen er 37 exemplaren aanwezig waren. In juni en juli worden weinig Zilverplevieren gezien.

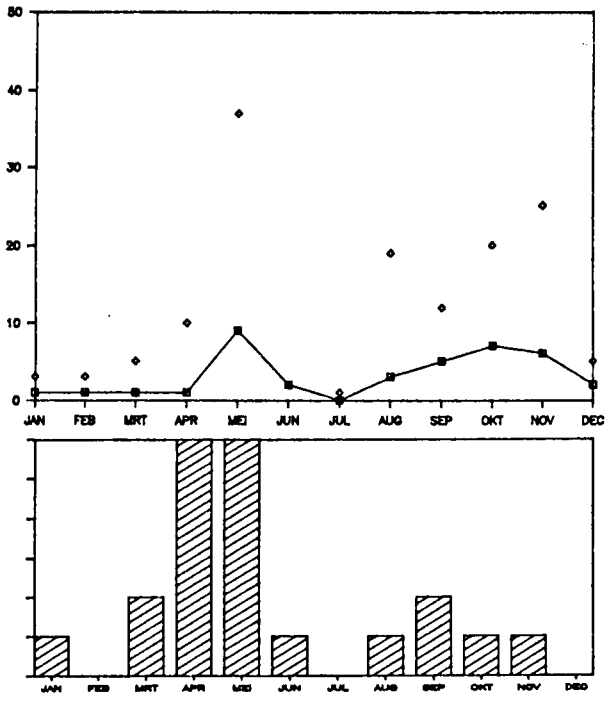

Figuur 25. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Zilverplevier. Zie figuur 4 voor uitleg.

De meeste vogels verblijven dan in het broedgebied, een smalle strook in de arctische streken van Siberië (Hayman et al. 1986). In de periode augustus-november worden regelmatig aantallen gezien, die niet meer op de vingers van één hand te tellen zijn.
Overvliegende Zilverplevieren worden vrijwel iedere maand waargenomen (fig. 25). De grootste aantallen worden ieder jaar in april en mei gezien. Vooral op dagen met tegenwind worden dan grote aantallen gezien, vaak in gezelschap van andere steltlopers als Rosse Grutto en Kanoetstrandloper. Camphuysen & van Dijk (1983) noemen 30 april 1978 met oostenwind kracht 4, toen er in vijf uur tijds 1316 noordwaarts vliegende exemplaren geteld werden aan de Zuidpier. De najaarstrek is meer gespreid en zwakker. Uitzonderlijk is de decemberpiek in figuur 25. Deze wordt veroorzaakt door trek in december 1983.

4.9.9 Kievit Vanellus vanellus

De Kievit, die we als weidevogel kennen, blijkt niet erg te houden van het strand en de Zuidpier. Alleen in de wintermaanden bezoeken enkele exemplaren de Pier noodgedwongen.
In tegenstelling tot aanwezige vogels worden trekkende Kieviten vaak bij de Pier gezien. Vroeg in het voorjaar danwel aan het eind van de winter worden veel Kieviten gezien. In zachte winters keren vele Kieviten al in de loop van februari terug uit hun overwinteringsgebieden in België, NW-Frankrijk en Engeland (Speek & Speek 1984). Bij terugkerende vorst vliegen de vogels weer naar het zuiden.
De jaarlijks optredende ruitrek van duizenden exemplaren in juni en juli is altijd onopgemerkt aan de Pier voorbijgegaan. Pas vanaf augustus worden vrij kleine aantallen gezien om in november en december toe te nemen tot (zeer) grote aantallen. De grootste aantallen worden gezien bij het begin van de eerste vorstinval in het winterhalfjaar (bijv. nov. 1982 en dec. 1984).

4.9.10 Kanoetstrandloper Calidris canutus

Kanoetstrandlopers kunnen het hele jaar in wisselende aantallen gezien worden.

Met uitzondering van mei worden er normaliter kleine tot zeer kleine aantallen gezien. Tijdens strenge vorstperioden worden er soms opvallend veel in de nabijheid van de pier gezien. Zo werden er in februari en maart 1986 respectievelijk 150 en 110 exemplaren op een dag geteld (fig. 26).
Het gros van de Kanoetstrandlopers bevindt zich in de buurt van het water. Daar worden ze vaak voedselzoekend of badend aangetroffen. Een klein deel van de Kanoetstrandlopers zoekt in gezelschap van Paarse Strandlopers en Steenlopers de Pier af naar voedsel.
De voorjaarstrek (fig. 26) duurt van maart tot begin juli. Jaarlijks worden

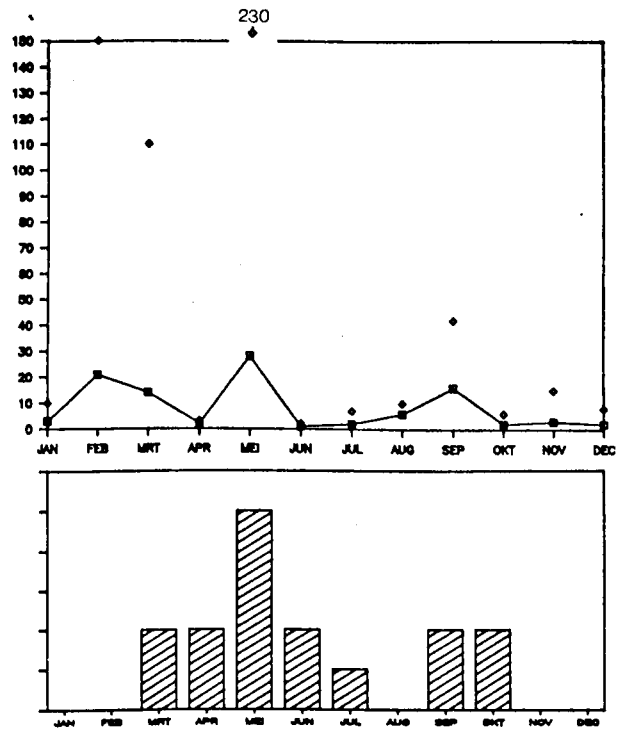

Figuur 26. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kanoetstrandloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

de grootste aantallen in mei vastgesteld. Ook bij deze soort worden de grootste aantallen gezien op dagen met tegenwind. In enkele uren kunnen vele honderden vogels zich haasten naar de in het hoge noorden gelegen broedplaatsen. De najaarstrek beslaat een korte periode en verloopt vrij onopvallend. Alleen in september en oktober zijn trekkende exemplaren genoteerd.

4.9.11 Drieteenstrandloper Calidris alba

Drieteenstrandlopers kunnen alle maanden van het jaar op het strand waargenomen worden (fig. 27). In de zomermaanden is het voorkomen onregelmatig en worden zeer kleine aantallen gezien. De rest van het jaar is de Drieteenstrandloper algemener. Vooral in de winter kunnen groepen tot 500 exemplaren gezien worden. De strandvlakte herbergt dan een groot deel van de Hollandse winterpopulatie. Ter vergelijking: tijdens tellingen langs de Nederlandse en Belgische Noordzeekust in 1977 en 1978 werden in januari maximaal 5816 exem-

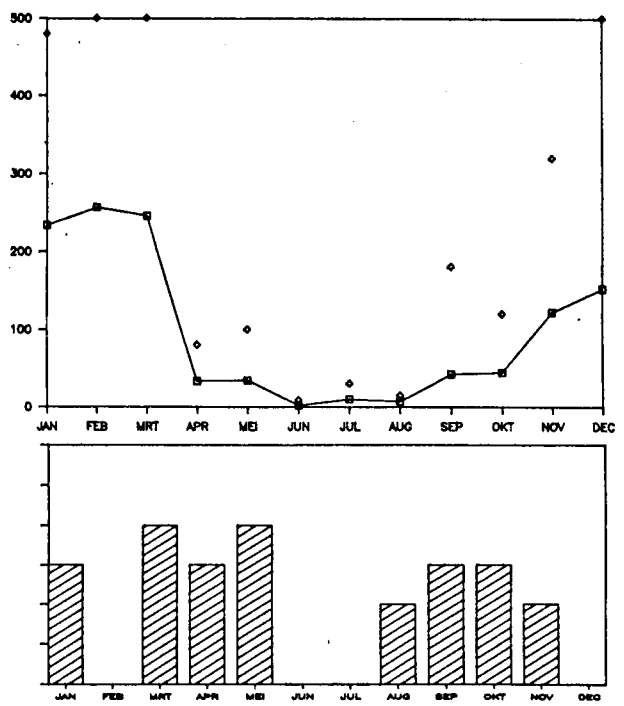

Figuur 27. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Drieteenstrandloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

plaren geteld (Meininger & Becuwe 1979). Drieteenstrandlopers zoeken hun voedsel al rennend langs de vloedlijn. Het strand wordt gebruikt om te rusten in grote, compacte groepen, die zich met de wind mee verplaatsen. De vogels, die op de kop van de groep het meest te verduren hebben van de wind, vliegen na verloop van tijd naar de staart van de groep. Dit proces herhaalt zich steeds, zodat de groep als geheel zich verplaatst.

De voorjaarstrek (fig. 27) begint in maart en gaat door tot in mei. Hierbij kunnen enkele tientallen vogels per dag genoteerd worden. Bij de najaarstrek zijn kleinere aantallen betrokken.

4.9.12 Kleine Strandloper Calidris minuta

In tegenstelling tot de Temmincks Strandloper wordt de Kleine Strandloper regelmatig op de strandvlakte gezien. Het gaat hierbij om een klein aantal vogels, dat fourageert op het dicht bij de zeereep gelegen vochtige strand of op de met algen en wieren begroeide blokken van de Pier. De grootste aantallen worden gezien in april (max. 12), september (max. 20) en oktober (max. 18) (zie figuur 28). In het rivierengebied worden de grootste aantallen in september en oktober gezien, terwijl voorjaarswaarnemingen daar vrij schaars zijn (Van den Bergh et al. 1979).
Trekwaarnemingen hebben betrekking op zeer kleine aantallen en zijn beperkt tot de maanden waarin de meeste pleisteraars worden gezien.

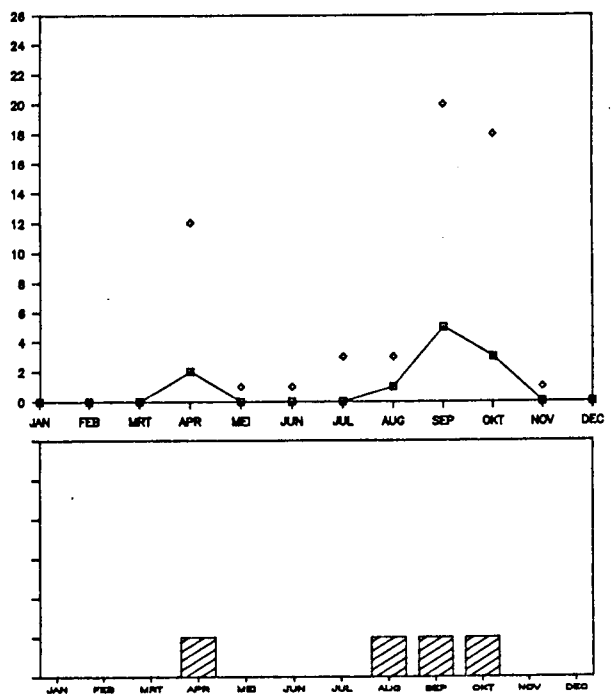

Figuur 28. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kleine Strandloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.9.13 Temmincks Strandloper Calidris temminckii

Vergeleken met zijn naaste verwant de Kleine Strandloper, wordt de Temmincks Strandloper weinig langs de kust waargenomen. Pleisterende exemplaren lijken slikkige terreinen in het binnenland te prefereren boven zoute of brakke slikgebiedjes. Het gros van de Nederlandse waarnemingen wordt gedaan in mei.
Bij de Zuidpier is één waarneming bekend. Op 12 mei 1985 vloog een Temmincks Strandloper in noordelijke richting.

4.9.14 Krombekstrandloper Calidris ferruginea

Krombekstrandlopers worden waargenomen in aantallen, die variëren van een enkel exemplaar tot 25 exemplaren. Voorjaarswaarnemingen zijn schaars. Najaarswaarnemingen zijn talrijker. Dit komt overeen met het voorkomen van Krombekken in het Waddengebied (Roselaar 1979). De trek verloopt in het voorjaar over het algemeen namelijk oostelijker dan in de herfst (Glutz von Blotzheim et al. 1975).
Krombekken worden voornamelijk op het strand gezien, maar een enkele maal verblijft er gedurende korte tijd een groepje op de pier zelf.
Trekwaarnemingen zijn schaars. Alleen in mei 1984 werd een handjevol trekkers genoteerd.

4.9.15 Paarse Strandloper Calidris maritima

Van eind juli tot begin mei worden Paarse Strandlopers vrijwel dagelijks waargenomen op de blokken van de Pier (fig. 29). In de periode augustus-oktober worden meestal 10 tot 20 exemplaren gezien. In de periode november-april worden grotere groepen gezien. Vooral bij strenge vorst is dit het geval. Januari 1982 bijvoorbeeld verbleven er 101 exemplaren, terwijl de temperatuur tot min 8 °C was gedaald.
Trek wordt slechts sporadisch genoteerd en betreft dan kleine aantallen (fig. 29). Voorjaarstrek lijkt zich af te spelen in de periode maart-mei. De najaarstrek zet al in juli in om in de loop van september te eindigen. In de

koude januarimaand van 1979 werd ook bij de Zuidpier een kleine vorstverplaatsing vastgesteld.

gezien. Vooral in september en oktober wordt zuidwaarts gerichte trek waargenomen.

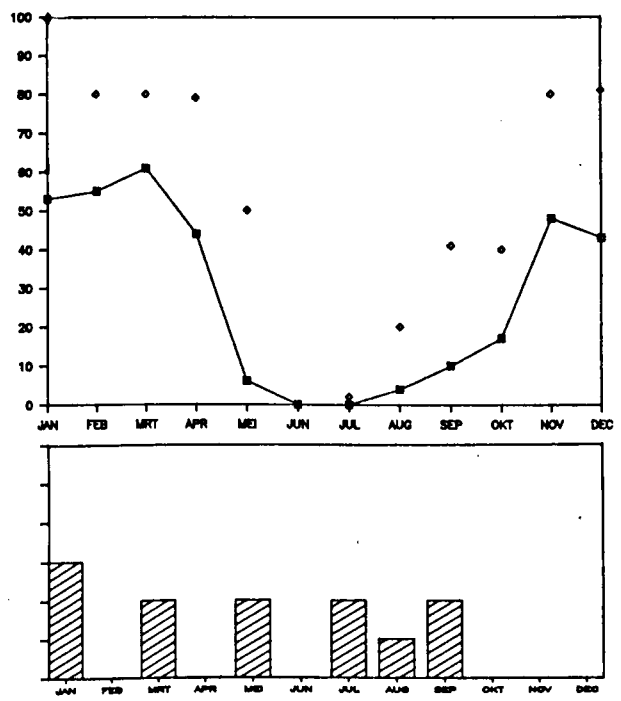

Figuur 29. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Paarse Strandloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

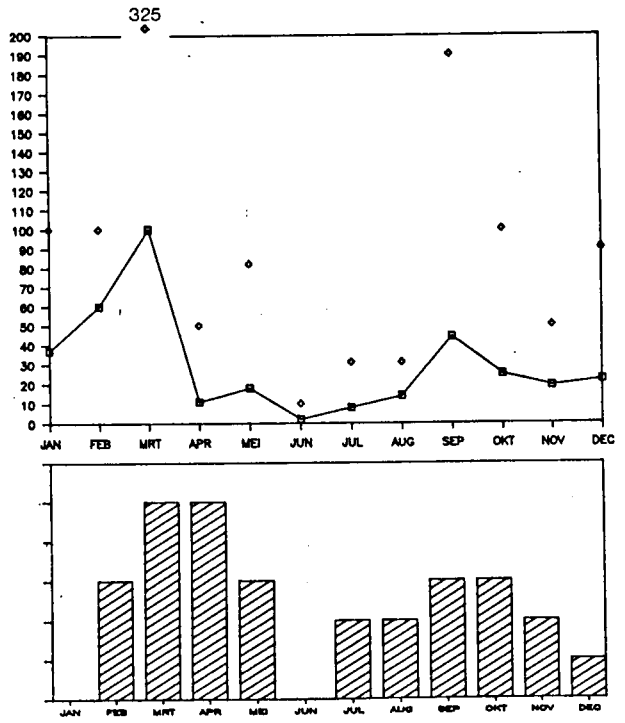

Figuur 30. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Bonte Strandloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.9.16 Bonte Strandloper Calidris alpina

"Bontjes" worden het hele jaar in wisselende aantallen gezien (fig. 30). Gedurende de zomermaanden zijn de aantallen het laagst (max. 31 exx.). Grotere aantallen worden in de maanden september t/m mei gezien. De groepsgrootte kan hierbij oplopen tot meer dan 100 exemplaren. Maart 1986 spande de kroon met een maximum van 325 vogels.
Trek wordt vrijwel iedere maand vastgesteld (fig. 30). Noordwaartse bewegingen worden vanaf eind februari tot in mei geregistreerd. Jaarlijks bereikt de trek een top in maart en begin april, wanneer per uur enkele honderden langstrekkende Bontjes gezien kunnen worden. In juni is geen trek vastgesteld. Vanaf juli worden weer regelmatig trekkende groepjes

4.9.17 Kemphaan Philomachus pugnax

Waarnemingen van Kemphanen langs de Noordzeekust zijn schaars. Trekkende vogels worden voornamelijk in het binnenland gezien, waar zij in grote groepen kunnen pleisteren in de weidegebieden (Tanger 1986). Langs de IJsselmeerkust wordt jaarlijks sterke trek vastgesteld in het voorjaar en de (na)zomer (van Gasteren 1985). Bij invallende vorst wordt soms trek vastgesteld. De waarnemingen bij de Pier vallen in de normale trekperioden. De verdeling over de maanden is als volgt: maart (6 noord), april (19 t.p.), augustus (4 t.p.), september (1 t.p.) en november (3 zuid).

4.9.18 Bokje Lymnocryptes minimus

Deze kleine snip wordt vrijwel uitsluitend buiten het broedseizoen in Nederland waargenomen. In het rivierengebied worden Bokjes voornamelijk in oktober en in maart gezien. In de tussenliggende winterperiode worden daar ook regelmatig exemplaren gezien (Van den Bergh et al. 1979). Bij de Pier werd viermaal een Bokje waargenomen: op 14 januari 1980 (op het strand), in december 1981, op 27 november 1982 (één zuid) en op 1 december 1984 (opvliegend uit de duintjes).

4.9.19 Watersnip Gallinago gallinago

Evenals zijn naaste verwanten is de Watersnip een ongewone verschijning bij de Pier. De meeste waarnemingen hebben betrekking op overvliegende exemplaren. De verdeling van het aantal genoteerde trekkers is als volgt: januari (5 exx.), maart (13 exx.), april (1 ex.), augustus (52 exx.), september (11 exx.), november (3 exx.) en december (5 exx.).

Pleisteraars worden voornamelijk in drassige terreinen aangetroffen. Waarnemingen bij de Pier zijn dan ook schaars. In februari, april, september en oktober werden pleisterende éénlingen geregistreerd. In december werden twee exemplaren gezien: één in 1981 en één in 1982. De overige maanden ontbraken waarnemingen van de Watersnip.

4.9.20 Houtsnip Scolopax rusticola

In de periode oktober-januari en de maanden maart en april werd de Houtsnip een enkele maal tussen de blokken van de Pier gezien. Het gros van de waarnemingen betrof solitaire exemplaren, maar een enkele keer werden twee vogels gezien. Trek is vastgesteld in dezelfde maanden, waarin pleisterende vogels zijn geregistreerd. Veelal werd één langsvliegend exemplaar gezien. Soms betrof het een exemplaar, dat eerst op de Pier rondscharrelde.

4.9.21 Grutto Limosa limosa

Dat de Grutto een echte weidevogel is, vindt zijn weerslag in het geringe aantal waarnemingen bij de Zuidpier. Maart 1980 en april 1986 werd een exemplaar aan de grond gezien.
Trekkende Grutto's waren talrijker, maar nog steeds schaars. Grutto's zijn immers voornamelijk nachttrekkers. Het trekverloop vertoont evenwel een fraai patroon, dat ook elders in het land is vastgesteld (LWVT 1985). De trek zet in maart in om (vroeg) in april te pieken en in mei af te nemen. Najaarstrek is alleen in augustus 1981 vastgesteld. De zomertrek is geheel ongeregistreerd gebleven.

4.9.22 Rosse Grutto Limosa lapponica

In tegenstelling tot de Grutto wordt de Rosse Grutto veel langs de kust vastgesteld. Figuur 31 toont het beeld van een soort, die het gehele jaar vastgesteld is met uitschieters in de maanden maart t/m mei en in mindere mate in september en oktober. In het vroege voorjaar strijken regelmatig groepjes Rosse Grutto's op het strand neer, die na een korte pauze weer opstijgen en verder vliegen richting broedgebieden. In het najaar blijven de vogels meestal langer rond de Zuidpier hangen.

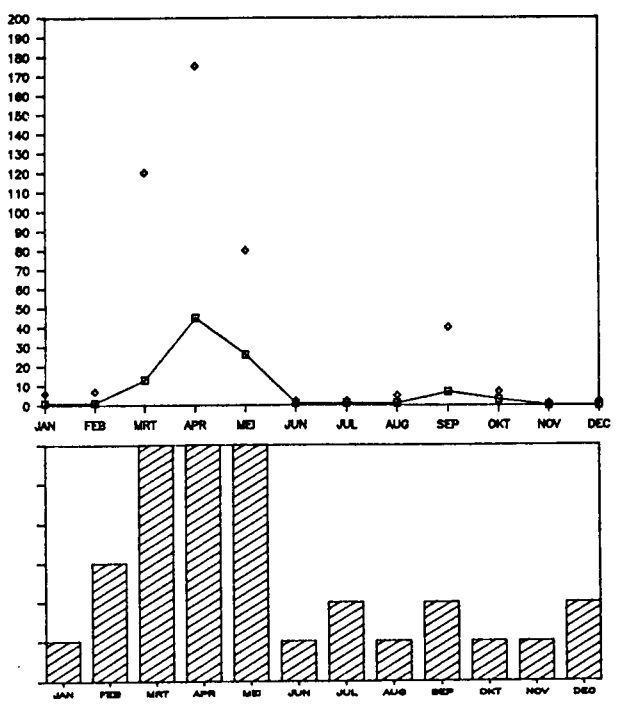

Figuur 31. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Rosse Grutto. Zie figuur 4 voor uitleg.

Het trekverloop vertoont eenzelfde beeld als het geschetste aantalsverloop. Trek wordt het hele jaar vastgesteld, maar de grootste aantallen worden in het voorjaar gezien. Normaal gesproken zet de trek in maart in om eind april-begin mei de top te bereiken. Op een dag kunnen dan meer dan 1000 exemplaren gezien worden vergezeld door steltlopers als Zilverplevier en Kanoetstrandloper. Figuur 31 geeft wellicht een wat overtrokken beeld van de trek in maart. De hoge treksterkte in maart wordt veroorzaakt door uitzonderlijk sterke trek in maart 1978.

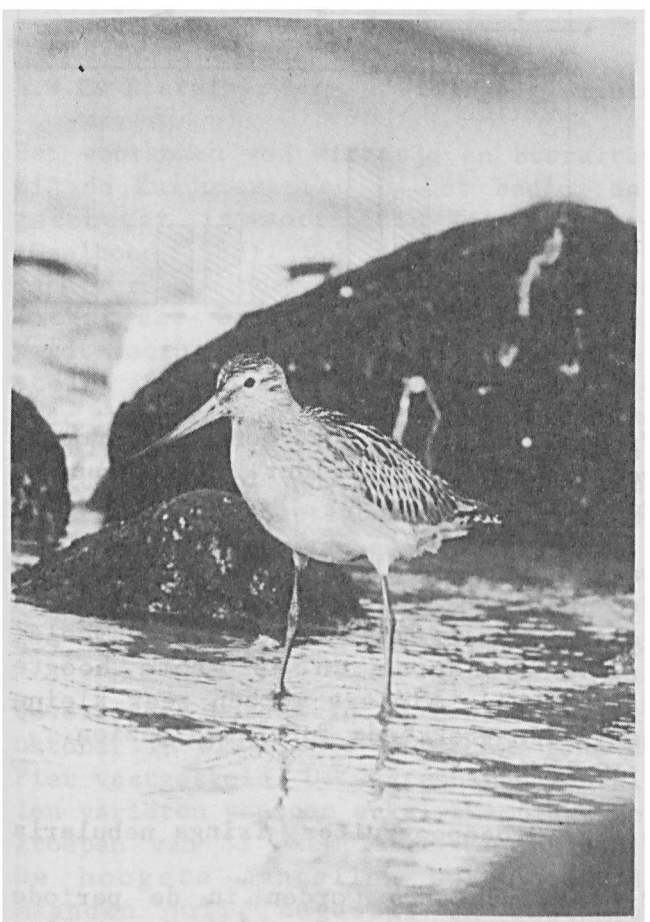

Rosse Grutto foto: P. Munsterman

4.9.23 Regenwulp **Numenius phaeopus**

Pleisterende Regenwulpen worden in de periode april-oktober bij de Zuidpier gezien. De aantallen zijn doorgaans zeer laag. In mei en september worden grotere aantallen gezien; maximaal 40 in mei en maximaal 24 in september. Vaak verblijft een enkel exemplaar gedurende langere tijd op de Pier of het strand vlak langs de Pier. In 1979 verbleef een exemplaar tot 25 oktober aan de Zuidpier.

De voorjaarstrek begint normaliter in april en bereikt al snel een hoogtepunt om half mei weer af te nemen. In 1980 werd al in maart een vrij klein aantal noordwaarts vliegende Regenwulpen gezien. In juni wordt een enkele maal trek vastgesteld. Vanaf begin juli tot eind september-begin oktober wordt najaarstrek genoteerd. De aantallen zijn hierbij lager dan in het voorjaar.

4.9.24 Wulp **Numenius arquata**

De Wulp kan iedere maand gezien worden. Meestal verblijven er kleine groepjes op het strand, waar ze met hun lange snavel voedsel proberen te bemachtigen. In maart, april en augustus worden wat grotere aantallen gezien. De piek in maart wordt veroorzaakt door de waarneming van 120 exemplaren in 1985 (zie figuur 32).

Het trekpatroon vormt een rommelig geheel, omdat er verschillende fenomenen door elkaar lopen. Zo werd bijvoorbeeld in januari 1985 en december 1978 sterke zuidwaartse trek vastgesteld toen de vorst (opnieuw) inviel. Ook sneeuwval in februari en maart kan zuidwaarste trekbewegingen veroorzaken. Normaal gesproken zet de voorjaarstrek in maart in om al snel grote aantallen te bereiken, hetgeen aanhoudt tot begin mei. Tot in juli blijven de aantallen vervolgens laag om in augustus de najaarspiek te bereiken. Hierna nemen de aantallen af tot kleine aantallen in de winter.

4.9.25 Zwarte Ruiter **Tringa erythropus**

Zwarte Ruiters worden slechts weinig rond de Pier gezien. Op een waarneming van twee exemplaren na werden altijd solitaire exemplaren gezien. Het aantalsverloop is enigszins geflatteerd door het lage aantal waarnemingen. Zo geven twee winterwaarnemingen (jan. 1982 en feb. 1983) de indruk, dat Zwarte Ruiters 's winters in dezelfde aantallen gezien worden als in voorjaar en nazomer. Het is overigens opvallend, dat beide winterwaarnemingen uit kwakkelwinters stammen. Afgezien van beide winterwaarnemingen vallen de waarne-

mingen van verblijvende exemplaren in de maanden, waarin enige doortrek geconstateerd wordt.

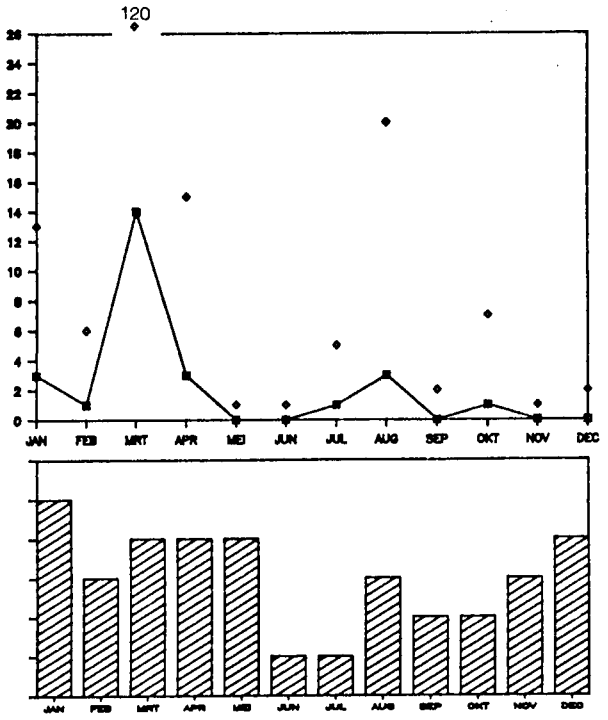

Figuur 32. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Wulp. Zie figuur 4 voor uitleg.

Op een dag in maart, april of mei kunnen zeer kleine aantallen overtrekkende Zwarte Ruiters gezien worden. In augustus werden een enkele maal meer dan vijf overtrekkende exemplaren genoteerd.

4.9.26 Tureluur Tringa totanus

Als we het aantalsverloop van de Tureluur (fig. 33) bekijken zien we dat de Tureluur een groot deel van het jaar in zeer kleine aantallen rond de Zuidpier gezien wordt. Alleen in de perioden juli-augustus en december-januari worden wat grotere aantallen waargenomen. De winterwaarnemingen zullen voor een deel betrekking hebben op de in IJsland broedende ondersoort van de Tureluur, T.t.robusta (Hale 1973). Tureluurs foerageren veelal tussen de wierbegroeiing op de stenige pier.
Het doortrekverloop (fig. 33) vormt een fraai patroon, dat zowel middels land- als zeetrektellingen elders in het land is bevestigd (Camphuysen & van Dijk 1983, LWVT 1985 etc.). Jaarlijks wordt trek vastgesteld in de periode maart-mei. Meestal zet de trek in maart in om in april of mei de top te bereiken,

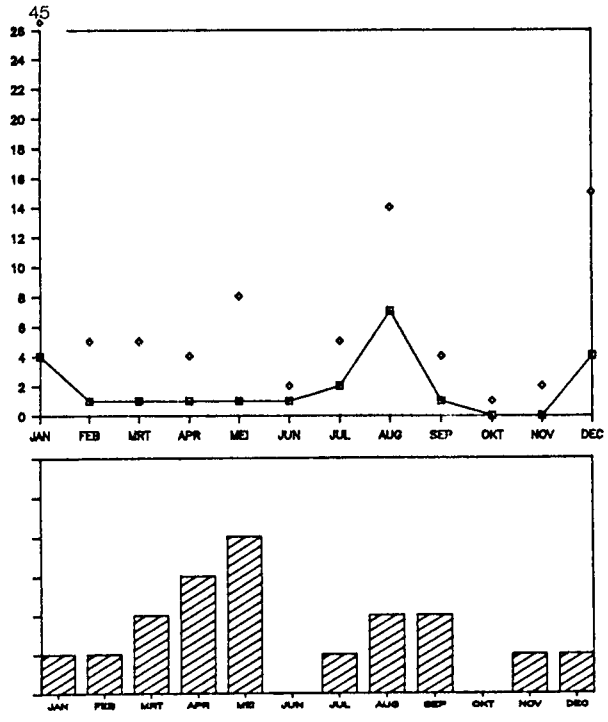

Figuur 33. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Tureluur. Zie figuur 4 voor uitleg.

waarna de aantallen abrupt afnemen. In de nazomer worden kleinere aantallen gezien, deels omdat de trek zich veelal in de avonduren en op grote hoogte afspeelt. 's Winters worden zeer kleine aantallen trekkende Tureluurs gezien.

4.9.27 Groenpootruiter Tringa nebularia

Groenpootruiters worden in de periode april-september in zeer kleine aantallen op het strand gezien, waar ze langs de vloedlijn voedsel zoeken. Uitzonderlijk was de waarneming van 10 exemplaren in mei 1980 en de waarneming van een exemplaar in januari 1979.
Het doortrekpatroon verschilt niet noemenswaardig van het aantalsverloop van de pleisterende vogels. De voorjaarstrek zet eind maart in om eind april-begin mei een piek te bereiken. In het najaar werd in juli en augustus (rui)trek vastgesteld.

4.9.28 Witgatje Tringa ochropus

Dit ruitertje, dat voornamelijk op slikranden van zoete wateren en langs sloten en greppels wordt aangetroffen, is zeven maal bij de Pier waargenomen. Vijfmaal ging het om trekkende exemplaren, tweemaal om pleisterende exemplaren. De trekwaarnemingen vielen in de geijkte perioden: in maart (1 ex.), april (3 exx.), mei (1 ex.), juli (1 ex.) en augustus (1 ex.) werden zuidwaarts vliegende exemplaren waargenomen. Ook de waarnemingen van pleisterende exemplaren vallen in de doortrektijd: twee waarnemingen van één exemplaar in mei 1978 en juli 1984.

4.9.29 Bosruiter Tringa glareola

Het voorkomen van Witgatje en Bosruiter bij de Zuidpier past in het beeld, dat geschetst is voor Zuid-Kennemerland (Geelhoed 1988). Ook in Zuid-Kennemerland worden minder Bosruiters gezien dan Witgatjes. Doortrek van de Bosruiter wordt voornamelijk in de nazomer vastgesteld. De enkele waarnemingen bij de pier bevestigen dit. In augustus 1986 verbleef een exemplaar op de strandvlakte en werd een overvliegend exemplaar gezien. September 1986 werd een pleisterend exemplaar gezien.

4.9.30 Oeverloper Actitis hypoleucos

Oeverlopers worden in de periode april-oktober in wisselende aantallen rond de Pier vastgesteld. De waargenomen aantallen variëren van een enkel exemplaar tot groepen van 33 exemplaren (aug. 1983). De hoogste aantallen worden in de maanden juli, augustus en september gezien. Oeverlopers kunnen zich dan bevinden tussen en op de betonblokken of op het strand langs een geul. 's Winters is de Oeverloper twee maal waargenomen, namelijk op 15 februari 1984 en op 7 februari 1986.
Het doortrekverloop suggereert, dat er alleen trek plaatsvindt in mei en augustus. Dit is niet het geval, maar mei en augustus zijn de maanden waarin de sterkste trek plaats vindt. Waarschijnlijk wordt het grootste deel van de trek niet waargenomen, omdat deze zich voornamelijk 's nachts voltrekt.

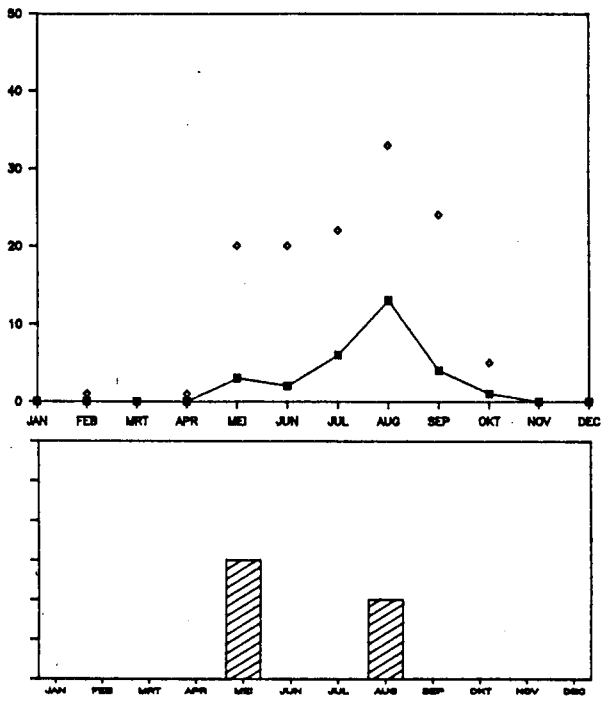

Figuur 34. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Oeverloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.9.31 Steenloper Arenaria interpres

Steenlopers worden vrijwel het hele jaar in het gebied waargenomen, maar de aantallen in de maanden mei tot en met augustus zijn laag. Slechts zelden worden in deze periode meer dan 10 exemplaren op een dag gezien. In de loop van september nemen de aantallen toe tot maxima van om en nabij de 200 exemplaren in de wintermaanden. Een aanzienlijk deel van de Hollandse winter-populatie Steenlopers, die door Meininger & Becuwe (1979) op zo'n 3000 exemplaren wordt begroot, verblijft derhalve in het gebied. Het aantal pleisteraars neemt in april sterk af (fig. 35).
Steenlopers worden vaak fouragerend op de betonblokken waargenomen. Ze worden echter ook regelmatig op het strand gezien, vooral wanneer door harde wind de betonblokken ongeschikt worden om op te foerageren. Er kunnen dan enige tientallen Steenlopers voedsel zoeken

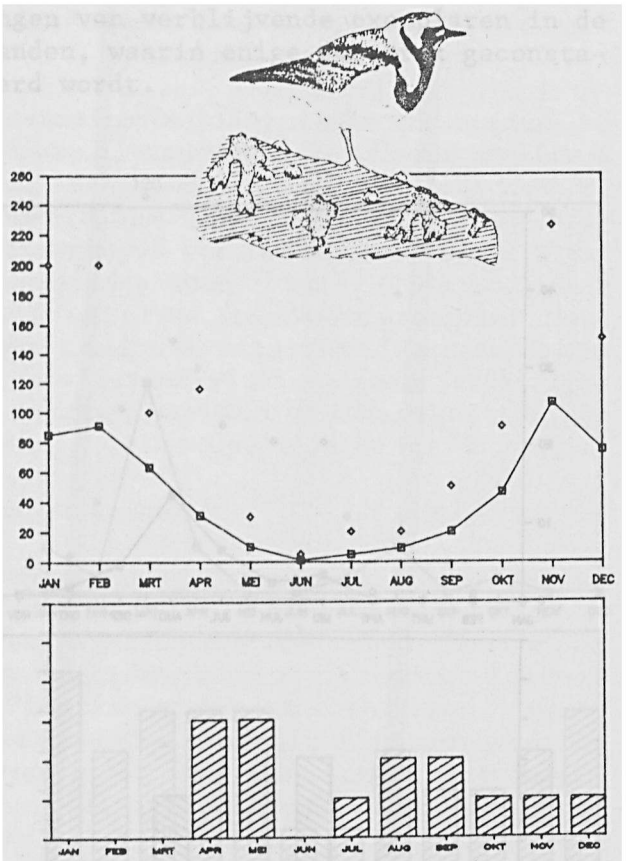

Figuur 35. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Steenloper. Zie figuur 4 voor uitleg.

tussen het aanspoelsel langs het vloedmerk. Bij vorst verblijft een aanzienlijk deel van Steenlopers in de havens van IJmuiden, waar ze ondermeer visafval verorberen.
Gerichte trek is alleen in april en mei vastgesteld. De rest van het jaar is het onderscheid tussen plaatselijke bewegingen (uitwisseling met de Noordpier, de havens of het sluizencomplex) en trek niet altijd even duidelijk. In de periode juli-december zijn derhalve (zeer) kleine aantallen trekkers genoteerd (fig. 35).

4.9.32 Grauwe Franjepoot Phalaropus lobatus

Kustwaarnemingen van de Grauwe Franjepoot zijn schaars. Van de Zuidpier zijn drie waarnemingen bekend:

9	okt. 1981	één ex.
11	sep. 1983	één ex. in plasje op het strand.
7/8	sep. 1985	één ex.

4.9.33 Rosse Franjepoot Phalaropus fulicarius

In tegenstelling tot de Grauwe Franjepoot wordt de Rosse Franjepoot vrijwel jaarlijks (in zeer kleine aantallen) bij de Pier waargenomen. Meestal betreft het zwemmende vogels. Het gros van de waarnemingen is gedaan in november en december. Dit stemt overeen met het landelijke beeld (van den Berg 1983b). November en december zijn tevens de maanden, waarin meerdere exemplaren op een dag zijn gezien.
De vroegste waarneming is gedaan op 17 september (1978), de laatste waarneming op 5 februari (1983). Het grootste aantal werd gezien in december 1979; bij de Pier werden toen drie exemplaren gezien. Ook elders in het land werden toen meerdere Rosse Franjepoten gezien (Camphuysen & van Dijk 1983).
Waarnemingen van trekkende exemplaren zijn uiterst zeldzaam. Alleen in november 1981 werd een trekkend exemplaar in de boeken bijgeschreven.

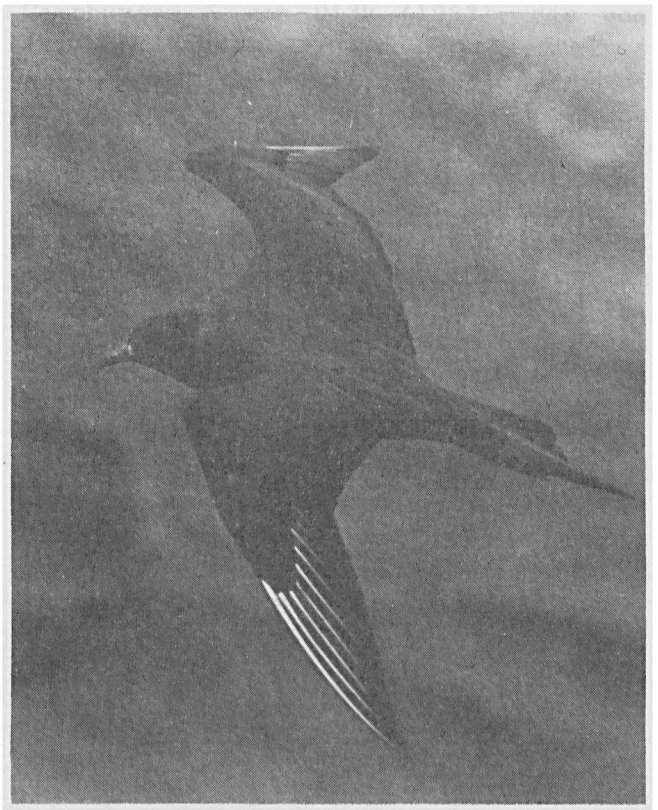

Kleine Jager foto: P. Munsterman

4.10 Jagers

Jagers zijn buiten de broedtijd echte zeevogels en alle vier op het Noordelijk Halfrond broedende soorten werden bij de Zuidpier waargenomen. Alle soorten broeden in het arctisch gebied. De Grote en Kleine Jager broeden daarnaast ook in op het vasteland van Schotland en op de Schotse eilanden (Furness 1987).

Bij de Zuidpier worden de meeste jagers in het najaar gezien. Ze leven dan vooral van vis, visafval, dode aangespoelde (zee)vogels (al dan niet stookolieslachtoffers) en van door andere vogels gevangen vis, die ze hen afhandig maken (kleptoparasitisme).
De meest waargenomen soort is de Kleine Jager, gevolgd door de Grote, Middelste en Kleinste Jager. De jagers worden foeragerend of langstrekkend boven zee gezien of rustend danwel foeragerend op het strand.

4.10.1 Middelste Jager Stercorarius pomarinus

Middelste Jagers worden bij de Zuidpier veel minder waargenomen dan Kleine of Grote Jagers. Dit ligt aan het feit dat de meeste Middelste Jagers westelijk van Groot-Brittanië wegtrekken naar hun overwinteringsgebieden voor de kust van West-Afrika en Namibië (of over land naar de Indische Oceaan) en dus de Noordzee normaliter niet aandoen.
De Middelste Jager is een echte herfstgast bij de Zuidpier. Buiten de maanden september-december zijn er van de soort geen waarnemingen gedaan. Meestal worden solitaire en uitsluitend langsvliegende exemplaren gezien (met uitzondering van november 1985, zie onder). Verwarring met Kleine Jagers moet in sommige gevallen niet uitgesloten worden.

Eén gebeurtenis mag bij deze soort niet onvermeld blijven, namelijk de "invasie" van november 1985. Dit plotseling verschijnen van grote aantallen Middelste Jagers voor de kust van Nederland (ruim 2000, merendeels onvolwassen exx.) was waarschijnlijk het gevolg van harde NW-stormen op de oceaan, waar als gevolg van een goed broedseizoen veel vogels verbleven (Camphuysen & Van IJzendoorn 1988). Ook bij de Zuidpier werden hierdoor veel meer Middelste Jagers gezien dan normaal (max. 18 exx.). Het gemiddelde maandmaximum van november bestaat voor 90 % uit het maandmaximum van november 1985. Zonder dit maandmaximum komt het gemiddelde maandmaximum voor november uit op 0.3, even groot als het gemiddelde maandmaximum van oktober en december.
De doortrekpiek voor november is niet uitzonderlijk hoog, omdat er in de stormperiode van 6 t/m 11 november 1985, toen dus enige honderden Middelste Jagers naar noord langstrokken (o.a. 137 bij Bloëmendaal aan Zee op 11 november (Cottaar et al. 1986), niemand waarnemingen in het logboek heeft geschreven.

4.10.2 Kleine Jager Stercorarius parasiticus

Dit is de jager, die bij de Zuidpier het meest waargenomen wordt. Evenals de andere soorten jagers werd de Kleine Jager voornamelijk boven zee waarge-

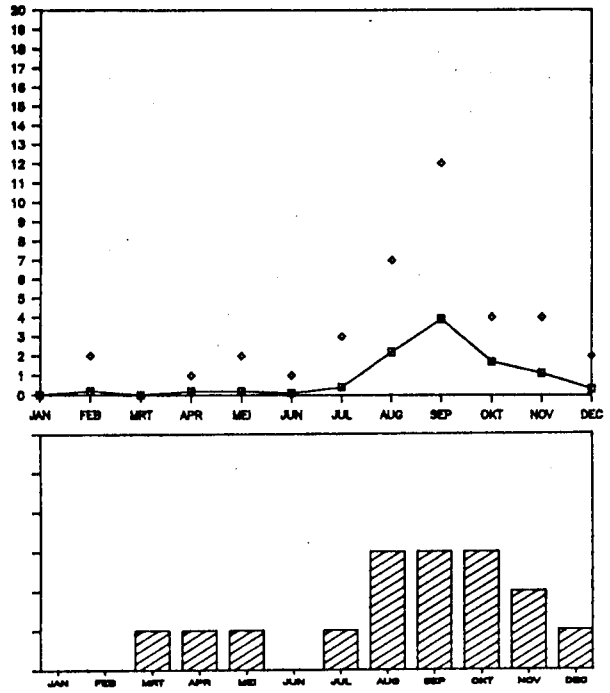

Figuur 36. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kleine Jager. Zie figuur 4 voor uitleg.

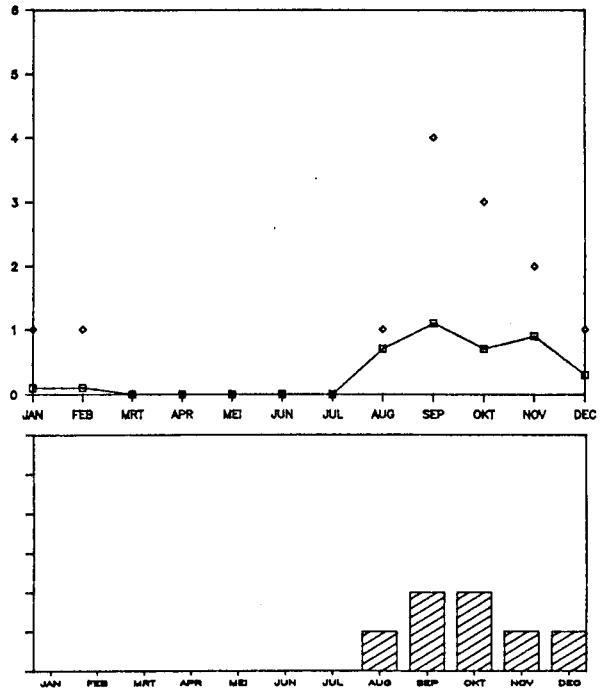

Figuur 37. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Grote Jager. Zie figuur 4 voor uitleg.

nomen, langstrekkend dan wel jagend achter een meeuw of een stern.
Ook de Kleine Jager wordt voornamelijk in de herfst (augustus-november) gezien, hoewel van deze soort de eerste exemplaren veel vroeger gezien worden dan van de andere soorten, vaak al in juli (vroegste waarneming 2 juli 1978). Verder werden er vier winterwaarnemingen (drie in december, één in februari) en enkele tientallen voorjaarswaarnemingen (maart-juni) gedaan. Het maximum aantal ter plaatse verblijvende vogels was 12 in september 1978.
Doortrek van Kleine Jagers blijkt voornamelijk van augustus tot november plaats te vinden. Tevens is er enige voorjaarstrek geconstateerd (fig. 36).

4.10.3 Kleinste Jager Stercorarius longicaudus

Deze soort is vier maal waargenomen:

25 okt. 1981	1 onv.	Aanvaard
22 aug. 1982	1 onv.	Aanvaard
6 sep. 1983	1 onv.	
9 okt. 1986	1 ad.	(nog) niet ingediend

Aangezien vooral onvolwassen Kleinste Jagers vrij moeilijk te onderscheiden zijn van onvolwassen Kleine Jagers, zijn er mogelijk enige exemplaren over het hoofd gezien.

4.10.4 Grote Jager Stercorarius skua

De Grote Jager blijkt vooral een najaarsgast te zijn bij de Zuidpier. Vijf keer werd in december een exemplaar gezien, vier maal in januari en éénmaal in februari en maart. Dit waarnemingenpatroon met de meeste waarnemingen in september en oktober komt goed overeen met het landelijke patroon (SOVON 1987). In september en oktober, de trekmaanden bij uitstek voor Grote Jagers, worden meer langstrekkende exemplaren gezien dan ter plaatse aanwezige vogels. In de periode november-augustus daarentegen worden veel meer exemplaren ter plekke gezien dan langsvliegend. Mogelijk speelt hier de lagere trektelintensiteit in de maanden november-augustus een rol. Van de langstrekkende exemplaren in september en oktober vloog 59 % naar noord (37 exx.) en 41 % (22 exx.) naar zuid. Dit is niet in overeenstemming met

Camphuysen & van Dijk (1983), die voor Zuid-Holland, waartoe de Zuidpiertelpost in CVZ-kringen behoort, 65 % naar zuid trekkende exemplaren vonden. Voor het telgebied Noord-Holland werd 32 % van de trekkende exemplaren naar zuid waargenomen. De Zuidpier neemt dus kennelijk een intermediaire positie in tussen de percentages van de gebieden Zuid-Holland en Noord-Holland. Mogelijk is er een gradiënt langs de Nederlandse kust, waarbij van zuid naar noord langs de kust het percentage naar zuid vliegende Grote Jagers afneemt.
Grote Jagers worden bij uiteenlopende weersomstandigheden bij de Zuidpier waargenomen, maar grotere aantallen worden alleen waargenomen bij harde aanlandige W- tot NW-wind.

In SOVON (1987) worden de waargenomen aantallen Grote Jagers in september voor de verschillende onderzoeksjaren (1978-1983) met elkaar vergeleken. Er blijken in 1979 relatief weinig en in 1983 relatief veel Grote Jagers gezien te zijn. Dit blijkt ook uit de aantallen Grote Jagers bij de Zuidpier in september over de periode 1978-1986.
Het maximum aantal bij de zuidpier waargenomen Grote Jagers bedroeg 4 exemplaren.
De Grote Jagers bij de Zuidpier leven voornamelijk van visafval, het stelen van gevangen vis van andere zeevogels en het doden van andere, soms verzwakte zeevogels. De laatste, meest spectaculaire manier van fourageren is meerdere malen waargenomen (Dorel 1988).

Groep Zilvermeeuwen op het strand (w.o. twee met kleurringen) P. Munsterman

4.11 Meeuwen

De familie Laridae is een grote familie met vertegenwoordigers over de gehele wereld. De familie bestaat uit twee subfamilies, de Larinae, de meeuwen, en de Sterninae, de sterns. Van de meeuwen zijn in de periode 1978-1986 13 soorten waargenomen.
Het Zuidpiergebied wordt door de meeuwen voor "drie" doeleinden gebruikt:

- Als rustgebied in de trektijd en als slaapplaats. De meeuwensoorten, die het gebied vooral in de trektijd aandoen (onder andere Kleine Mantel- en Dwergmeeuw), gebruiken de strandvlakte om uit te rusten van de verrichte inspanningen. Soorten, die het hele jaar op de strandvlakte aanwezig zijn (Zilvermeeuw, Stormmeeuw, Kokmeeuw) gebruiken de strandvlakte als slaapplaats om de nacht door te komen. Exemplaren van deze soorten zijn afkomstig uit het gehele westelijke deel van de regio Zuid-Kennemerland.
- Als voedselgebied. Bij de Zuidpier en het havengebied van IJmuiden kunnen meeuwen veel van hun gading vinden: vis in de Noordzee, visafval in de haven en aangespoelde dode zee-organismen en zeevogels (vaak stookolieslachtoffers) op het strand.
- Broedgebied. Op de Zuidpier en de strandvlakte zelf broeden geen meeuwen, maar op het vlak bij de havenmond gelegen Forteiland broedden tot 1988 en in het havengebied broeden nu nog Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen (Vegelin 1987, Cottaar & Maassen 1988).

Bij de vijf algemene meeuwensoorten (Kok-, Storm-, Zilvermeeuw, Kleine en Grote Mantelmeeuw) doet zich het (ook wel in SOVON-publicaties gesignaleerde) "gewone soortensyndroom" voor: van deze soorten is slechts in een paar gevallen het aantal ter plaatse verblijvende exemplaren genoteerd. Hierdoor is er niet van elke maand een maandmaximum voorhanden (vooral van juni vaak niet) en zijn de gemiddelde maandmaxima voor deze soorten gebaseerd op minder maand-

maxima dan de normale negen (van elk jaar één). Bij deze soorten wordt in de figuren voor elke maand vermeld op hoeveel maandmaxima het gemiddelde maandmaximum gebaseerd is. Overigens moet toegegeven worden dat het niet gemakkelijk is een accurate schatting te doen van het aantal bij de Zuidpier verblijvende (Zilver)meeuwen, als deze voortdurend in alle richtingen langs de waarnemer vliegen.

4.11.1 Zwartkopmeeuw Larus melanocephalus

De Zwartkopmeeuw broedt voornamelijk in Griekenland, Turkije, rond de Zwarte Zee en verder oostwaarts in de USSR. Tegenwoordig komt de soort ook in Nederland regelmatig tot broeden, voornamelijk in Kok- en Stormmeeuwkolonies. De soort wordt algemener in Nederland, waarschijnlijk door uitbreiding van de populatie rond de Zwarte Zee.

Zwartkopmeeuw foto: P. Munsterman

Bij de Zuidpier worden in alle maanden van het jaar Zwartkopmeeuwen waargenomen, maar er is een concentratie van waarnemingen in augustus-oktober en april, de doortrekmaanden dus. Bij vergelijking met de landelijke gegevens van het atlasproject voor winter- en trekvogels (SOVON 1987) blijkt dat landelijk de concentratie van waarnemingen in de periode april-mei wel vastgesteld wordt, maar de concentratie van waarnemingen in het najaar niet. Dit zou eventueel kunnen wijzen op sterk kustgerichte trek van deze soort in het najaar.

Een algemener worden van de Zwartkopmeeuw blijkt ook enigszins uit de toename van het aantal waargenomen exemplaren per jaar aan de Zuidpier. Het maximum aantal exemplaren dat bij de Zuidpier waargenomen werd was twee.
Deels kan de toename ook verklaard worden, doordat Zwartkopmeeuwen langere tijd bij de Zuidpier verblijven dan vroeger (bijvoorbeeld overwinterende exemplaren), anderzijds doordat de veldkennis van veel vogelaars omtrent jeugd-, winterkleden en dergelijke de laatste jaren sterk gegroeid is en vooral onvolwassen Zwartkopmeeuwen daardoor eerder ontdekt worden.
De verhouding adult:onvolwassen Zwartkopmeeuwen ligt bij de Zuidpiergegevens tussen de in Camphuysen & van Dijk (1983) (70 % adult) en in Bijlsma (1981) (32% adult) vermelde verhoudingen: 47 % van de exemplaren betrof vogels in volwassen kleed.

4.11.2 Dwergmeeuw Larus minutus

Sinds 1971 is de Dwergmeeuw een regelmatige broedvogel in Nederland (Teixeira 1979). De broedplaatsen liggen vooral in het Lauwersmeergebied en rond het IJsselmeer.
Bij de Zuidpier is de Dwergmeeuw vooral een doortrekker in grote aantallen in voor- en najaar en een wintergast in vrij klein aantal (gemiddeld 10 exx.). In de zomer worden vrijwel geen Dwergmeeuwen gezien. Verblijvende Dwergmeeuwen worden op het strand of langs de pier gezien.
Uit figuur 38 blijkt duidelijk dat de meeste Dwergmeeuwen in april en mei bij de Zuidpier verblijven. In mindere mate kunnen er ook redelijk wat Dwergmeeuwen in september aanwezig zijn. Dit beeld komt heel goed overeen met het doortrekpatroon van de Dwergmeeuw aan de Zuidpier: in het voorjaar trekken de Dwergmeeuwen zeer geconcentreerd door tussen ca. 20 april en 15 mei (m.n. 's morgens vroeg) met een absolute top in de week van 30 april-5 mei. De najaarstrek is veel geleidelijker en beslaat de maanden september-november. Er zijn ook minder Dwergmeeuwen aanwezig in het najaar. Het aantal aanwezige Dwergmeeuwen in de trektijd is sterk afhankelijk van de mate van doortrek; dientengevolge variëren de maandmaxima voor mei bijvoorbeeld van één tot 135 exemplaren.

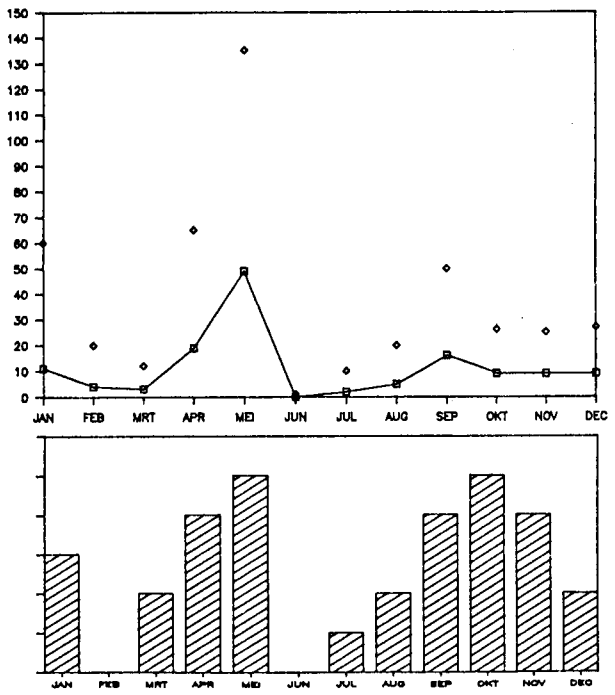

Figuur 38. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Dwergmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

Het voorkomen van Dwergmeeuwen in het winterhalfjaar (december-maart) lijkt veel meer afhankelijk te zijn van harde aanlandige wind. Na een paar van deze stormen worden bij de Zuidpier meestal grotere aantallen Dwergmeeuwen waargenomen dan normaliter het geval is, bijvoorbeeld december 1979 (negen stormdagen, maandmaximum 27), november 1982 (zeven stormdagen, maandmaximum 25) en januari 1983 (15 stormdagen, maandmaximum 60). Dit komt doordat Dwergmeeuwen in de winter semipelagisch (voornamelijk op zee voorkomend) zijn en alleen bij harde wind naar de kust geblazen worden.

4.11.3 Vorkstaartmeeuw Larus sabini

Van deze hoogarctische soort werden 12 waarnemingen van in totaal 14 exemplaren (10 onv., 4 ad.) gedaan. Alle waarnemingen op één na komen uit de maanden oktober (5 exx.) en november (6 exx.).
De meeste waarnemingen werden gedaan tijdens of vlak na stormen uit noordwestelijke richting.
Eén waarneming is een beetje een buitenbeentje: een adult in winterkleed naar noord op 4 april 1980. Voorjaarswaarnemingen van Vorkstaartmeeuwen in Nederland zijn erg schaars.

4.11.4 Kleine Kokmeeuw Larus philadelphia

Er werd in de periode 1978-1986 één Kleine Kokmeeuw bij de Zuidpier waargenomen, en wel een adult in zomerkleed op zondag 4 augustus 1985. Het dier bevond zich slechts één dag bij de Zuidpier en werd bij de punt van de pier en op het strand gezien (Van Dongen & de Rouw 1987). Deze waarneming betrof de eerste aanvaarde waarneming van deze soort in Nederland.

4.11.5 Kokmeeuw Larus ridibundus

De Kokmeeuw is een algemene broedvogel van duinmeren, vennen en moerassen in Nederland. Het huidige aantal broedparen wordt geschat op ca 250 000 paar. In de winter krijgen we bezoek van vooral Scandinavische en Finse Kokmeeuwen (Speek & Speek 1984).
Bij de Zuidpier is de Kokmeeuw de één na algemeenste soort. De exemplaren gebruiken het gebied vooral om te foerageren en als slaapplaats. Op de slaapplaats (de strandvlakte) worden de grootste aantallen waargenomen, omdat daar vogels uit de hele regio komen. Het grootste aantal waargenomen Kokmeeuwen was 2950 in januari 1980.
Zoals al gemeld zijn van de Kokmeeuwen meestal geen aantallen opgeschreven. Gevolg hiervan is dat het gemiddelde maandmaximum slechts gebaseerd is op enkele maandmaxima. Tevens zijn de maandmaxima, zeker als het om grotere aantallen gaat, slechts schattingen van het aantal aanwezige Kokmeeuwen. Deze twee zaken maken dat de gemiddelde maandmaxima hier slechts grove indicaties zijn van wat er aan Kokmeeuwen aanwezig is. Als we deze "grove indicaties" in figuur 39 bekijken, zien we dat er het hele jaar Kokmeeuwen bij de Zuidpier te vinden zijn, maar dat grote aantallen vooral voorkomen in de periode november-februari met een piek in januari. Waarschijnlijk is de slaapplaats vooral in de winter in gebruik

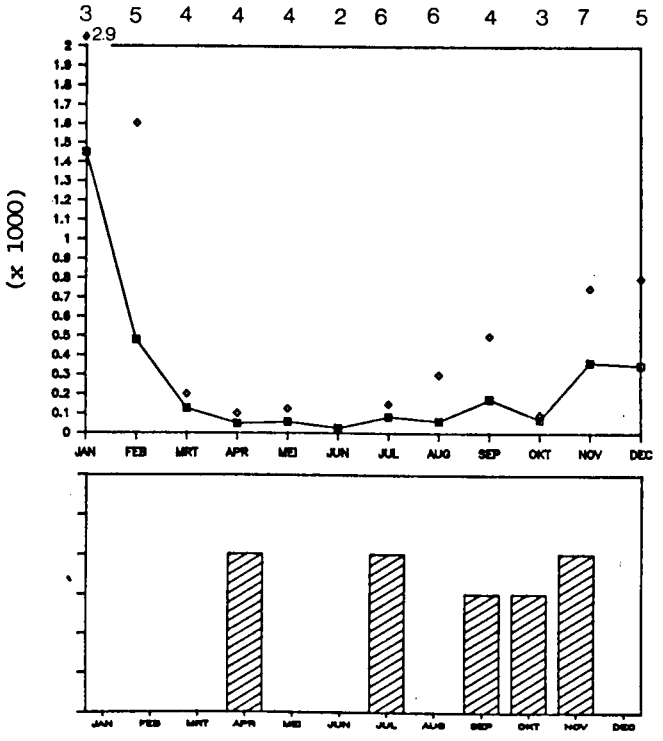

Figuur 39. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kokmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

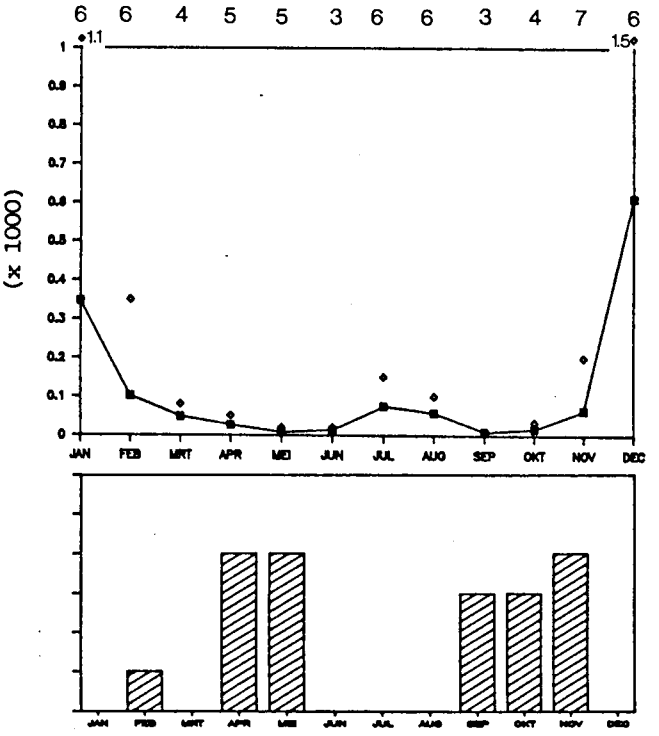

Figuur 40. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Stormmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

bij Kokmeeuwen. In verband met de slaapplaatsfunctie van de strandvlaktes zijn er 's morgens en 's avonds meer Kokmeeuwen aanwezig dan midden op de dag.
Doortrek van Kokmeeuwen vindt vooral plaats in april en in juli- november. De maand augustus vertoont een opvallend gebrek aan trek, terwijl uit trektellingen vanaf de telpost bij Bloemendaal aan Zee blijkt dat ook in augustus sterke doortrek van Kokmeeuwen plaatsvindt (Cottaar et al. 1985, De Nobel & Stuart 1987, Cottaar & Van Huijssteeden 1983, Cottaar et al. 1986). Dit ligt waarschijnlijk aan het feit dat er in augustus niet veel trek geteld is op de Zuidpier en dat de waargenomen doortrek van deze soort nooit in het logboek genoteerd is. De in de verschillende rapporten geconstateerde, in pieken geconcentreerde doortrek van Kokmeeuwen komt in figuur 39 niet tot uiting.

4.11.6 Stormmeeuw Larus canus

De broedgebieden van de Stormmeeuw in Nederland liggen vooral in de duinen, op de Waddeneilanden, in de Delta en in de Noordoostpolder. De Nederlandse broedvogels overwinteren vooral langs de kust van Frankrijk. Nederland krijgt in de winter bezoek van broedvogels uit Scandinavië en NW-Rusland.

De Stormmeeuwen gebruiken het gebied als foerageergebied en als slaapplaats. De meeste maxima zijn afkomstig van tellingen van exemplaren op de slaapplaats. Het verloop van het aantal Stormmeeuwen bij de Zuidpier is als volgt: in de winter is de presentie het hoogst en dan vooral in december en januari. Daarna neemt het aantal af door wegtrek van de overwinterende exemplaren tot een minimum in mei en juni, als alleen broedvogels van de broedplaatsen in het havengebied aanwezig zijn. In juli en augustus neemt het aantal Stormmeeuwen weer toe, onder andere doordat de jongen uit de broedgebieden uitvliegen. Hierna vindt wegtrek plaats van de jongen, waarna de aantallen dalen tot in september. Vervolgens stijgt het aantal Stormmeeuwen weer langzaam tot de winterpiek bereikt wordt. De landelijke gegevens (SOVON 1987) geven hetzelfde beeld, behalve het dal in september.
Het grote verschil tussen aantallen in

de winter en in de periode mei-juni wordt niet alleen veroorzaakt door het feit dat er veel meer exemplaren overwinteren dan broeden, maar ook door het feit dat de meeuwen in het voorjaar de gemeenschappelijke slaapplaats minder gebruiken en meer verspreid (onder andere op de broedplaats) overnachten.
Doortrek vindt plaats in april en mei van vogels, die naar hun broedgebied trekken en in september, oktober en november van vogels, die naar hun overwinteringsgebied trekken. Camphuysen & van Dijk (1983) vinden globaal hetzelfde doortrekbeeld.

4.11.7 Kleine Mantelmeeuw Larus fuscus

De Kleine Mantelmeeuw is in Nederland een algemene (zomer)gast. De soort broedt in het kustgebied (duinen, Waddeneilanden, Delta). Onlangs is deze soort in Nederland (in IJmuiden) voor het eerst broedend op menselijke bebouwing vastgesteld (Vegelin 1987, Cottaar & Maassen 1988).
De presentie in het Zuidpiergebied vertoont een grote piek in augustus en september (als de herfsttrek van deze soort op zijn hoogtepunt is) en een minimum in het winterhalfjaar. De Kleine Mantelmeeuw mag voor dit gebied dus gerust zomergast en doortrekker genoemd worden. De presentie voor juni is in figuur 41 gestippeld weergegeven, omdat deze slechts op één maandmaximum gebaseerd is.
De presentiefiguur vertoont grote overeenkomst met hetgeen in Camphuysen & van Dijk (1983) en SOVON (1987) is weergegeven. Zeer waarschijnlijk bestaat het aantal pleisterende Kleine Mantelmeeuwen voor een groot deel uit doortrekkers, die hier tijdelijk uitrusten van hun trekvermoeienissen of hier de nacht doorbrengen. Dit houdt dus tevens in, dat de strandvlakte door veel meer meeuwen gebruikt wordt, dan op grond van de aantallen verwacht mag worden (elke dag zitten er in de trektijd honderden Kleine Mantelmeeuwen, maar het zijn elke dag deels weer andere exemplaren). Het grootste deel van de Kleine Mantelmeeuwen verblijft in de winter in Zuid-Europa en West-Afrika, maar soms zijn er in de wintermaanden enige exemplaren bij de Zuidpier aanwezig (maximaal 29

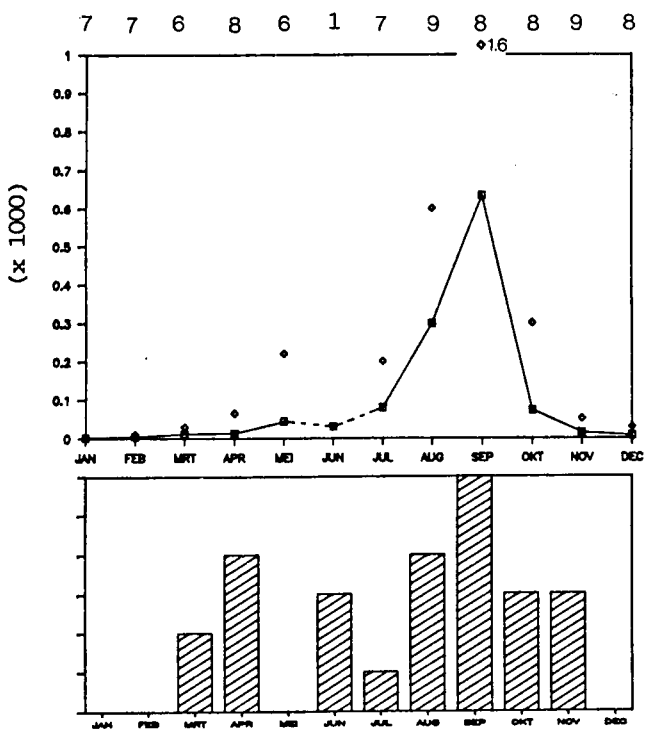

Figuur 41. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Kleine Mantelmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

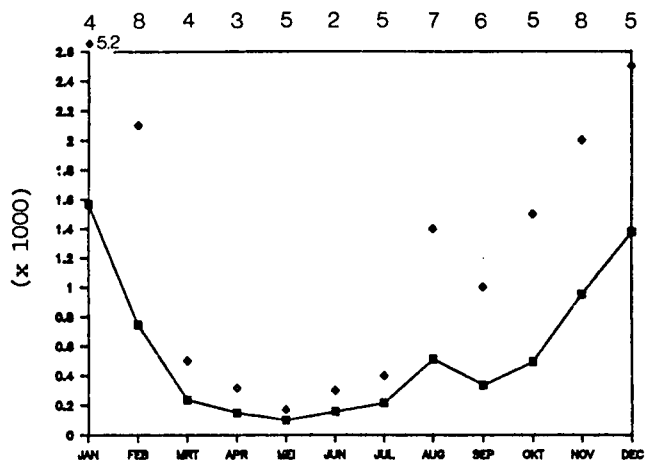

Figuur 42. Seizoenspatroon van de Zilvermeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

exemplaren). Van de in SOVON (1987) gemelde tendens tot meer overwinteren in Nederland blijkt uit de Zuidpiergegevens niets. Ook een verwachte correlatie tussen de presentie van Kleine Mantelmeeuwen en zacht winterweer komt niet uit de gegevens naar voren.
Doortrek van de soort blijkt vooral plaats te vinden in de periode maart-juni en augustus-november met een piek in september. Het "ontbreken" van trek in mei ligt hoogstwaarschijnlijk aan het niet noteren van trek door waarnemers. Het trekbeeld komt overeen met het door Camphuysen & van Dijk (1983) geschetste trekbeeld van de soort. Grote aantallen trekken vooral door bij krachtige ZW-wind, wanneer de Kleine Mantels op thermiek langs de zeereep zweven.

4.11.8 Zilvermeeuw Larus argentatus

De Zilvermeeuw is een algemene soort in Nederland, waarvan de broedkolonies vrij geconcentreerd liggen in de kuststreek, de Delta, Flevoland en de Lauwersmeer (Teixeira 1979). Ondanks het feit dat het aantal kolonies zich sinds 1977 nauwelijks heeft uitgebreid, is het aantal broedparen gestegen tot bijna 90 000 paar in 1984. Waarschijnlijk nemen de aantallen de laatste jaren enigszins af door sterke predatie van vossen in de kolonies in de vastelandsduinen.

Bij de Zuidpier is de Zilvermeeuw de soort, waarvan in de periode 1978-1986 het grootste aantal verblijvende exemplaren geteld is, namelijk 5200 in januari 1980. De Zilvermeeuwen gebruiken het gebied evenals Storm- en Kokmeeuw als foerageergebied en slaapplaats.
Het aantalsverloop is ongeveer hetzelfde als bij de Stormmeeuw. In de winter is er een maximum aantal aanwezig in december en januari. Dit komt omdat de Nederlandse Zilvermeeuwen, die standvogels zijn, zich in de winter concentreren rond goede voedselgebieden, zoals de haven van IJmuiden, en omdat daarbij nog overwinteraars uit Noord-Europa komen. Vanaf februari is er trek naar de broedplaatsen, hetgeen leidt tot een minimum presentie van Zilvermeeuwen in mei en juni, als er vrijwel alleen broedvogels uit het havengebied en een aantal onvolwassen vogels zijn. In augustus is er een piekje door de aanwezigheid van uitgevlogen jongen en vanaf september neemt het aantal weer toe tot de hoge presentie in december.
Ook bij deze soort zijn de maxima weer voornamelijk afkomstig van tellingen van exemplaren op de slaapplaats op de strandvlakte.

Bij het trektellen vliegen constant Zilvermeeuwen alle kanten op en er treden ook gerichte vliegbewegingen op naar bijvoorbeeld vissersschepen of naar/van de slaapplaats, zodat trek van deze soort niet of niet systematisch geregistreerd wordt (zie ook Camphuysen & van Dijk 1983).
Het aantal aanwezige Zilvermeeuwen varieert sterk. Dit hangt onder andere af van het voedselaanbod en de tijd van de dag. Is er bij de Zuidpier of op zee veel voedsel te vinden, dan zijn er veel exemplaren aanwezig. Doordeweeks zijn er doorgaans minder Zilvermeeuwen dan in het weekend, omdat doordeweeks de visafslagen in de haven in bedrijf zijn.

Geelpootmeeuw L.a. omissus/ cachinnans/michahellis

Aparte vermelding verdient het voorkomen van geelpotige Zilvermeeuwen. Diverse auteurs onderscheiden de in Z(O)-Europa broedende Geelpootmeeuw (Larus cachinnans) als aparte soort (cf Van den Berg 1983a, De Heer 1981). Voous (1980) beschouwt de Geelpootmeeuw als drie ondersoorten van de Zilvermeeuw: L.a. omissus, L.a. michahellis en L.a. cacchinnans.
In het Zuidpiergebied zijn in de periode 1978-1986 vanaf 1981 14 waarnemingen van in totaal 17 Geelpootmeeuwen gedaan (maximaal drie exemplaren). Van deze waarnemingen zijn er slechts zeer weinig (en dan voornamelijk waarnemingen van L.a.cachinnans) ter beoordeling bij de CDNA ingediend. Eén waarneming van een exemplaar in juli 1986 is tot dusver aanvaard.
De meeste waarnemingen komen uit de maanden augustus (3), september (3) en oktober (4). Verder is er één waarneming gedaan in de maanden maart, juli en december (en één in "het voorjaar").

4.11.9 Kleine Burgemeester Larus glaucoides

De Kleine Burgemeester broedt in het kustgebied van ZO-Groenland en op Baffin Eiland (Canada). In de winter is de soort vooral te vinden in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan. Zo nu en dan dwaalt een exemplaar af naar het zuiden.
In het Zuidpiergebied en de haven werden in totaal 12 Kleine Burgemeesters waargenomen, allen onv. Dit betrof meestal in het havengebied pleisterende exemplaren, die bij de Zuidpier foerageerden. Echt bij de Zuidpier werden slechts vier exemplaren gezien.
Het betrof in alle gevallen solitaire exemplaren (hoewel er een claim is van twee exemplaren) en alle waarnemingen vielen in de periode eind november-half mei (Van den Berg & Maassen 1983). Ook hier valt op dat slechts een deel van de waarnemingen ter beoordeling aan de CDNA zijn opgestuurd. In sommige gevallen moet er terdege rekening mee gehouden worden dat bijvoorbeeld leucistische Zilvermeeuwen voor Kleine Burgemeesters zijn aangezien.

4.12.10 Grote Burgemeester Larus hyperboreus

In Europa broeden Grote Burgemeesters op IJsland en in NW-Rusland. 's Winters blijven de Grote Burgemeesters in de ijsvrije delen van de noordelijke Atlantische Oceaan of trekken naar het zuiden, bijvoorbeeld naar de Noordzee. In Nederland is de soort dan ook voornamelijk een schaarse wintergast.

Bij de Zuidpier werd de Grote Burry van oktober tot mei waargenomen met de hoogste presentie van november t/m maart. In augustus en september werd één maal een langsvliegende vogel gemeld.
Exemplaren van deze soort werden vooral gezien in de haven en op het strand bij de Zuidpier. Het maximum aantal waargenomen vogels bedraagt vijf voor de haven, in de "burgemeesterwinter" van 1983 (Van den Berg & Maassen 1983) en twee voor het Zuidpiergebied.
Echt in het Zuidpiergebied werden slechts 14 exemplaren waargenomen. Hier ging het voornamelijk om onvolwassen vogels (86 %).

4.11.11 Grote Mantelmeeuw Larus marinus

Deze grootste meeuwensoort van het West-Palearctische gebied broedt langs de (rots)kusten van NW-Europa (o.a. Scandinavië, IJsland, Groot-Brittanië en Bretagne). Ondanks dat er in Nederland het hele jaar adulte Grote Mantelmeeuwen aanwezig zijn, is de soort hier nog nooit broedend aangetroffen. Net als bij de Zilvermeeuw zijn de noordelijke broedvogels trekvogel en de zuidelijke broedvogels standvogel. Het voedsel van de Grote Mantelmeeuw bestaat onder andere uit vis(afval), kleine zeedieren, die op de kust aanspoelen, vis die van andere zeevogels gestolen wordt, en zo nu en dan uit kleine vogels, die door de meeuwen verdronken worden (bijvoorbeeld over zee vliegende zangvogels en Kleine Alken).
Het aantal aanwezige Grote Mantelmeeuwen (fig. 43) vertoont een tweetoppig beeld, dat ook Camphuysen & van Dijk (1983) al vonden. Zoals verwacht is er een piek in de winter en wel in december, waarna de aantallen aflopen tot een minimum in april-juli, als de meeste vogels in de broedgebieden verblijven. Vervolgens

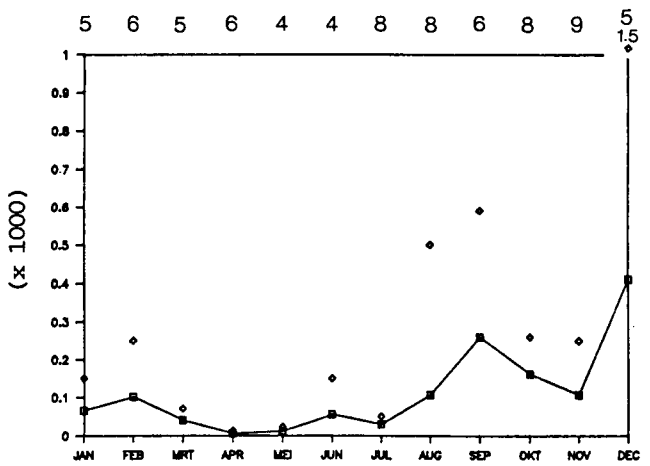

Figuur 43. Seizoenspatroon van de Grote Mantelmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

treedt er in september een maximum op, waarna de aantallen weer afnemen en vervolgens toenemen tot er in december weer een piek is. Wellicht worden de twee toppen veroorzaakt door de gescheiden trek van Grote Mantelmeeuwen uit verschillende broedgebieden.

Het voorkomen van Grote Mantelmeeuwen blijkt enigszins te variëren met de weersgesteldheid. Vooral bij ruig weer (stormen) worden meer Grote Mantelmeeuwen gezien dan bij rustig weer (zie ook Camphuysen & van Dijk 1983, Cottaar & van Huijssteeden 1983), waarschijnlijk omdat ze hun voedselbronnen op zee niet meer kunnen benutten.
Ruwweg kan gesteld worden dat er in april en van juli t/m november doortrek van Grote Mantelmeeuwen plaatsvindt met een piekje in november. De gegevens van Camphuysen & van Dijk (1983) vertonen slechts in het voorjaar gerichte trek; in het najaar is er eveneens van augustus tot november trek, maar er vliegen dan ongeveer evenveel vogels naar noord als zuid.

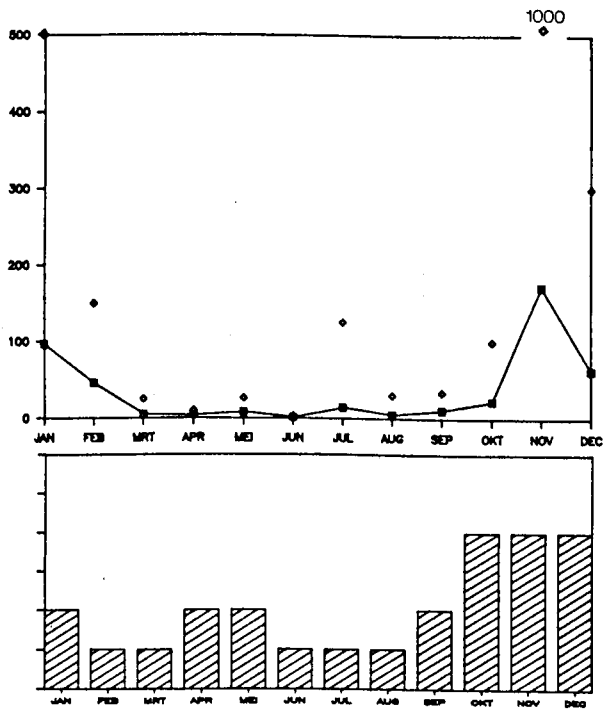

Figuur 44. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Drieteenmeeuw. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.11.12 Drieteenmeeuw Rissa tridactyla

De Drieteenmeeuw is broedvogel in kolonies op de rotskusten in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan. De dichtstbijzijnde broedplaatsen bevinden zich aan de Engelse zuidkust en op Helgoland.

Het Zuidpiergebied wordt door de Drieteenmeeuw vooral gebruikt als pleisterplaats in de trektijd, als vluchtplaats bij en na stormen en als plek voor olievogels om "rustig" te sterven.
Bij de Zuidpier is de soort veel aanwezig in de trekperiode in november en in de winter (december-februari), zoals figuur 44 laat zien. De vogels werden vooral op het strand bij de branding en langs de pier gezien.

Het voorkomen van grote aantallen hangt vooral samen met het optreden van stormen uit westelijke richtingen. In het najaar worden tijdens stormen veel exemplaren gezien, die meestal niet lang blijven hangen en in de winter blijven veel exemplaren ook na een storm nog lang hangen. Een harde storm vormt echter geen garantie dat er veel Drieteenmeeuwen te zien zijn.
De in SOVON (1987) geconstateerde presentiepieken van Drieteenmeeuwen in januari 1981 en 1983 zijn ook in de Zuidpiergegevens terug te vinden. Het grootste aantal exemplaren (1000) werd waargenomen tijdens en na de novemberstorm van 1985 (de beruchte Middelste Jagerstorm). Doortrek concentreert zich voornamelijk in de maanden oktober, november en december en enigszins in april en mei.

Grote Sterns foto: P. Munsterman

4.12 Sterns

Eén van de soortgroepen waarvoor de strandvlakte bij de Zuidpier een belangrijke functie vervult zijn de sterns. Zowel in de periode april-mei (voorjaarstrek) als in de periode augustus-september (najaarstrek) wordt het strand gebruikt als rustplaats door honderden sterns. In het voorjaar zijn deze op weg naar de broedgebieden en meestal verblijven individuen daarom maar kort in het gebied. In de loop van de ochtend komen groepjes op het strand rusten, maar deze trekken onder andere door verstoring meestal snel weer door in noordelijke richting. In het najaar hebben de sterns wat minder haast. Vooral in augustus kunnen de aantallen van de verschillende soorten sterns tezamen oplopen tot boven de duizend. Overdag wordt voor de kust boven zee gefourageerd. Ook in de zomermaanden verblijven er vrijwel altijd sterns, zij het in kleinere aantallen.
De strandvlakte is vooral voor sterns zo belangrijk, omdat deze niet op zee kunnen rusten, zoals eenden, maar ook meeuwen eventueel wel kunnen doen. Voor de kust voedselzoekende sterns hebben daarom rustpunten op het strand nodig. In het drukke West-Nederland is het brede strand bij de Zuidpier één van de weinige plekken waar deze vogels kunnen rusten.

4.12.1 Lachstern Gelochelidon nilotica

Lachsterns die in Nederland worden gezien behoren tot de kleine, in het uiterste noorden van het broedgebied gelegen populaties van Jutland (Denemarken) en Sleeswijk Holstein (BRD). Doortrek zal daarom beperkt blijven tot zeer kleine aantallen.
De volgende voorjaarswaarnemingen zijn bekend: 11 apr 1979, één ex. op zandbank, later naar noord vliegend; 17 april 1985, één ex. en 18 mei 1985 één ex.

Er zijn iets meer najaarswaarnemingen: 29 augustus 1979, één naar zuid vliegend; 7 en 9 oktober 1981 één ex.; 19 augustus 1982 twee exemplaren en 1 oktober 1982 één adult.

4.12.2 Reuzenstern Sterna caspia

Deze soort broedt in het Oostzeegebied en trekt meestal over land weg naar overwinteringsgebieden in het Middellandse Zeegebied of zuidelijker. Waarnemingen nabij de Zuidpier zijn mede daarom schaars: 23 juli 1979 één exemplaar aanwezig op de strandvlakte; 14 juli 1981 twee exemplaren en op 13 juli 1982 één exemplaar.
Al deze waarnemingen zullen waarschijnlijk betrekking hebben op vogels die een mislukt broedsel hebben gehad of niet tot broeden zijn gekomen. Er is één voorjaarswaarneming: 1 mei 1983 één adult.

4.12.3 Grote Stern Sterna sandvicensis

De Grote Stern is een langs zandige kusten broedende vogel, welke in Nederland in enkele grote kolonies broedt (Griend, Grevelingen). De soort kan als echte kustvogel bestempeld worden. In het zomerhalfjaar is de Grote Stern daarom een vaste verschijning langs de Zuidpier.

De eerste waarneming wordt meestal eind maart-begin april gedaan, met als vroegste waarneming 11 maart 1984. De top in de voorjaarstrek valt in april-mei, wanneer honderden vogels per dag kunnen doortrekken. De aantallen op het strand aanwezige vogels beperken zich in deze periode meestal tot enkele tientallen (max. 150 apr. 1986). Regelmatig kan dan balts waargenomen worden, inclusief het aanbieden van visjes door mannetjes aan vrouwtjes.
In juni-juli, de broedtijd van de Grote Stern, kunnen er minstens zoveel aanwezige vogels gezien worden als tijdens de voorjaarstrek. Het zal hierbij gaan om late doortrekkers en vogels wier broedsel verloren is gegaan.
Na het uitvliegen van de jongen verspreiden de Grote Sterns zich vanuit de broedkolonies. Dit kan eind juli al

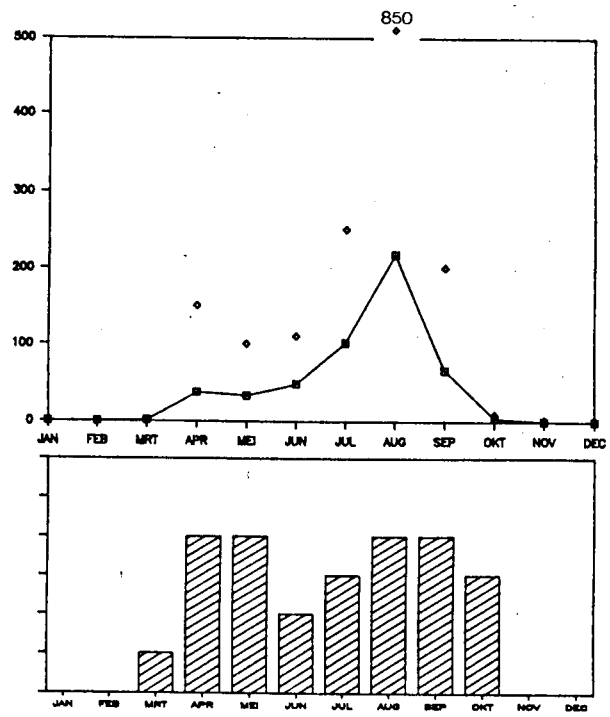

Figuur 45. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Grote Stern. Zie figuur 4 voor uitleg.

resulteren in grote aantallen verblijvende Grote Sterns (bijv. 250 in 1981). De top wordt evenwel bereikt in augustus, waarbij aantallen tot meer dan 800 kunnen voorkomen, waaronder zich flinke aantallen jongen kunnen bevinden. In oktober, na sterke doortrek in september, verdwijnt de soort uit ons land en daarmee ook van de Zuidpier (laatste datum: 17 nov. 1979). Zie figuur 45.
Eén winterwaarneming is bekend: 18-21 december 1983, één onvolwassen exemplaar. De enige vrijwel jaarlijks bezette overwinteringslocatie in Nederland bevindt zich bij de Brouwersdam.

De Grote Stern lijkt sinds 1982 minder op de strandvlakte te verblijven dan de periode daarvoor (1978-1981 max. groter dan 200, 1982-1986 max. kleiner dan 200), hoewel de doortrekkende aantallen wel op hetzelfde niveau blijven liggen. Toenemende verstoring zou hiervoor een verklaring kunnen zijn, hoewel de aantallen Visdieven in de jaren na 1982 soms wel hoog waren. Desalniettemin blijft de strandvlakte voor Grote Sterns een belangrijke functie vervullen als rustgebied tijdens de doortrek.

4.12.4 Dougalls Stern Sterna dougallii

Hoewel de Dougalls Stern op relatief korte afstand van Nederland broedt, namelijk op een aantal plaatsen in Groot-Brittannië, zijn er in ons land tot en met 1986 slechts vijf Dougalls Sterns gezien.
Twee van deze waarnemingen komen van de Zuidpier: 7 juli 1977 één adult (buiten de behandelde periode) en 13 juli 1982 één adult (Van den Berg & de Roever 1982). Daarnaast werd in augustus 1979 een exemplaar geclaimd.

4.12.5 Visdief Sterna hirundo

De Visdief is veel minder kustgebonden dan de Grote Stern. In heel NW-Europa tot hoog in Scandinavië wordt zowel langs de kust als in het binnenland gebroed.

De Visdief vertoont aan de Zuidpier een duidelijker seizoensverloop dan de Grote Stern. Nadat de eerste vogels meestal begin april worden gezien (eerste waarneming 30 mrt. 1980) neemt het aantal vrij snel toe, totdat april-begin mei een duidelijke top wordt bereikt. Groepen van enkele honderden aanwezige Visdiefjes zijn dan geen uitzondering. Begin mei 1979 waren er zelfs 1200 vogels aanwezig op de strandvlakte. In 1984 viel de voorjaarstop vrij laat (begin juni 350 exemplaren). In de overige jaren zijn in juni de aantallen rustende Visdieven vrij gering (enkele tientallen). Reeds in juli treedt er een sterke zuidwaartse doortrek op. In juli en augustus zijn de aantallen op het strand verblijvende Visdieven vergelijkbaar met de aantallen in het voorjaar (max. 800 aug.1981). Hoewel in september nog redelijke doortrek plaatsvindt, zijn de aanwezige aantallen gering, waarschijnlijk omdat de Visdieven meer "trekdrang" hebben. De laatste waarneming werd gedaan op 11 november 1986. Buiten de normale waarnemingsperiode werden Visdieven gezien van 5 tot 24 november 1978 en tussen 1 en 6 februari 1983 (Maassen & van der Meulen 1983).
De aantallen per jaar kunnen vrij sterk verschillen zonder dat er van een trend sprake is. Zo lagen de topaantallen in 1982, 1983 en 1985 laag (<250 exx.), terwijl die in 1978, 1979, 1980, 1981 en 1986 hoog lagen (>400 exx.).

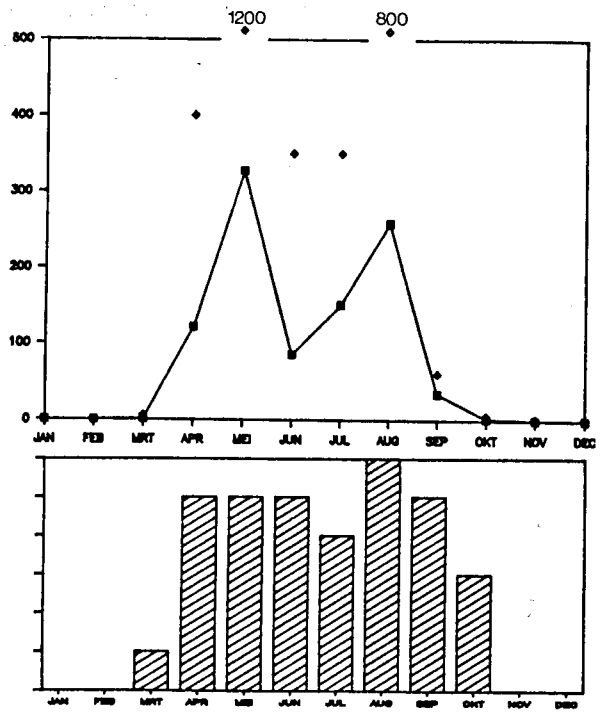

Figuur 46. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Visdief. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.12.6 Noordse Stern Sterna paradisaea

Nederland ligt aan de zuidgrens van het verspreidingsgebied van de Noordse Stern. Deze kustgebonden sternsoort broedt tot hoog in Scandinavië. Op de zeer lange weg van en naar de overwinteringsgebieden in de zeegebieden bij Antarctica doet de Noordse Stern ook de strandvlakte bij de Zuidpier aan.

Omdat de Noordse Stern lastig te onderscheiden is van de Visdief is het voorkomen wellicht niet geheel volledig gedocumenteerd, maar bekend is dat van doortrekkende "Noordse dieven" (de verzamelnaam voor Visdief en Noordse Stern) het grootste deel meestal Visdiefje is (Camphuysen & van Dijk 1983).

Meestal worden de eerste Noordse Sterns half april gezien (eerste waarneming 13 apr. 1980 en 1985). Daarmee lijkt deze soort gemiddeld een week later te arriveren dan de Visdief. Eind april, maar vooral in mei kunnen er flinke aantallen doortrekken in kenmerkende compacte groepjes. Het aantal in deze

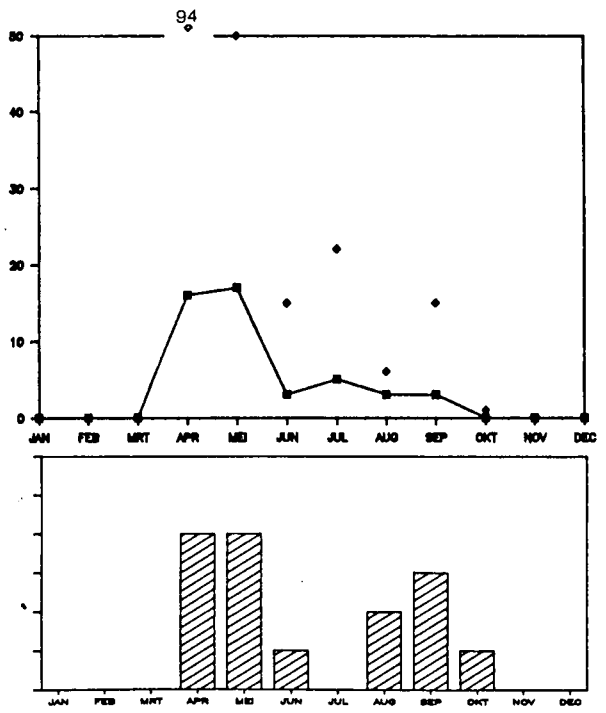

Figuur 47. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Dwergstern. Zie figuur 4 voor uitleg.

periode op de strandvlakte verblijvende Noordse Sterns daarentegen is klein. Meestal worden slechts enkele exemplaren ontdekt, een enkele maal lopen de aantallen op tot 25 exemplaren. In juni en juli worden slechts af en toe vogels gezien, maar in augustus en in mindere mate september is de soort weer een regelmatige verschijning. Een enkele keer kan het aantal dan oplopen tot enkele tientallen, waaronder zich soms jongen kunnen bevinden.
De laatste waarneming dateert van 3 oktober 1980, afgezien van een uitzonderlijk laat exemplaar op 7 november 1984.

4.12.7 Dwergstern Sterna albifrons

De sierlijke Dwergstern broedt in NW-Europa in beperkte aantallen. De Nederlandse, Duitse, Deense en Zweedse populaties omvatten samen ongeveer 2000 paren (SOVON 1987), waarvan een aanzienlijk deel in de Nederlandse Delta broedt. Erg veel doortrek is daarom in Nederland niet te verwachten.
Vrijwel elk jaar worden de eerste Dwergsterns bij de Zuidpier in de laatste week van april waargenomen (eerste waarneming 17 apr. 1985). Dat het daarbij direct om relatief flinke aantallen verblijvende vogels kan gaan blijkt uit waarnemingen van 94 en 26 exemplaren in respectievelijk april 1980 en 1981. Ook elders in het land werden in 1980 relatief grote aantallen waargenomen (SOVON 1987). Normaal gesproken worden aan de Zuidpier in mei de grootste aantallen Dwergsterns gezien (fig. 47). Landelijk is de presentie in augustus het hoogst, maar de aantallen aan de Zuidpier zijn tijdens de najaarstrek duidelijk lager dan in het voorjaar. Vermoedelijk trekt een deel van de vogels dan 's nachts over land weg (Bijlsma 1977). Na half september wordt de soort al tamelijk schaars en de laatste waarneming dateert van 21 oktober (1980).
Per jaar waren er aanzienlijke verschillen in het aantal verblijvende Dwergsterns. Zo leverden 1980 en 1983 hoge aantallen op (max. ca. 100) en 1979 erg lage aantallen (max. 6). De sterkte van de doortrek en het aantal aanwezige vogels zijn vooral in het voorjaar duidelijk gecorreleerd: bij sterke doortrek zijn er regelmatig groepjes die in de loop van de dag enige tijd komen rusten op de strandvlakte.

4.12.8 Witwangstern Chlidonias hybridus

In oktober 1978 werd een onbevestigde waarneming gedaan van één adult exemplaar langs de Zuidpier.

4.12.9 Zwarte Stern Chlidonias niger

De Zwarte Stern is de enige regelmatig bij de Zuidpier voorkomende moerasstern. In Nederland neemt het aantal broedparen steeds verder af. In Oost-Europa evenwel broeden nog grote aantallen. De Zwarte Stern trekt veel door het binnenland, maar ook langs de kust vindt trek plaats.
In de tweede helft van april arriveren de eerste Zwarte Sterns (vroegste waarneming 20 apr. 1985). In mei trekken er flinke aantallen door, terwijl dan

ook de grootste aantallen op het strand tussen de andere sterns verblijven (max. 30 exx.). In juni zijn af en toe enkele exemplaren aanwezig. Eind juli komt de najaarstrek al op gang. Augustus levert aan de Zuidpier de grootste aantallen op. Zo werden er in die maand in 1978-1980 respectievelijk 100, 85 en 75 Zwarte Sterns gezien op het strand. Er lijkt soms sprake te zijn van groepjes Zwarte Sterns die vanuit het IJsselmeer het Noordzeekanaal volgen en dan bij de Zuidpier de kust bereiken.
Eind september-begin oktober verdwijnen de Zwarte Sterns. Nog slechts een enkel exemplaar trekt later door met als uitschieter een doortrekkende vogel op 4 november 1984. Zie figuur 48.
Opmerkelijk is een sterke afname in de verblijvende aantallen. Tot 1981 konden er vaak vele tientallen Zwarte Sterns gezien worden, vanaf 1981 worden aantallen van meer dan 30 exemplaren niet meer gehaald. Een algehele achteruitgang van de Zwarte Stern lijkt hier minstens voor een deel debet aan.

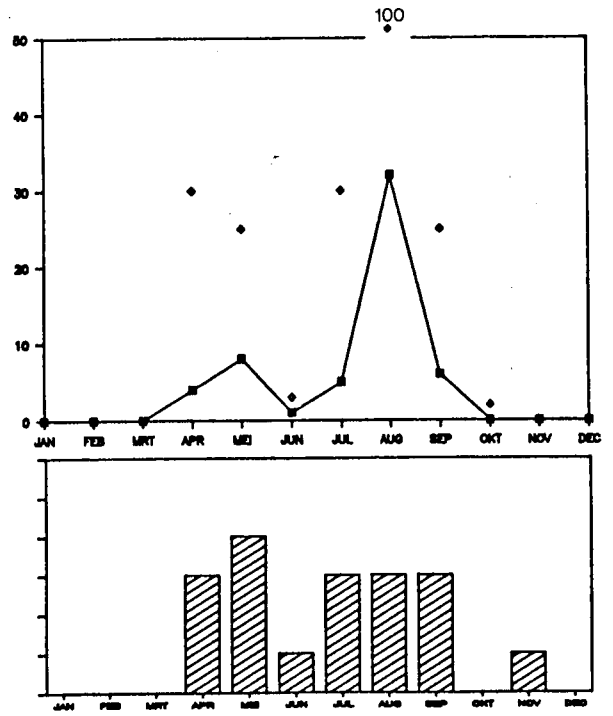

Figuur 48. seizoenspatroon en doortrekverloop van de Zwarte Stern. Zie figuur 4 voor uitleg.

4.12.10 Witvleugelstern Chlidonias leucopterus

Van deze in Oost-Europa broedende soort is slechts één waarneming bekend, namelijk die van 7 augustus 1981 toen een onvolwassen vogel noordwaarts vloog.

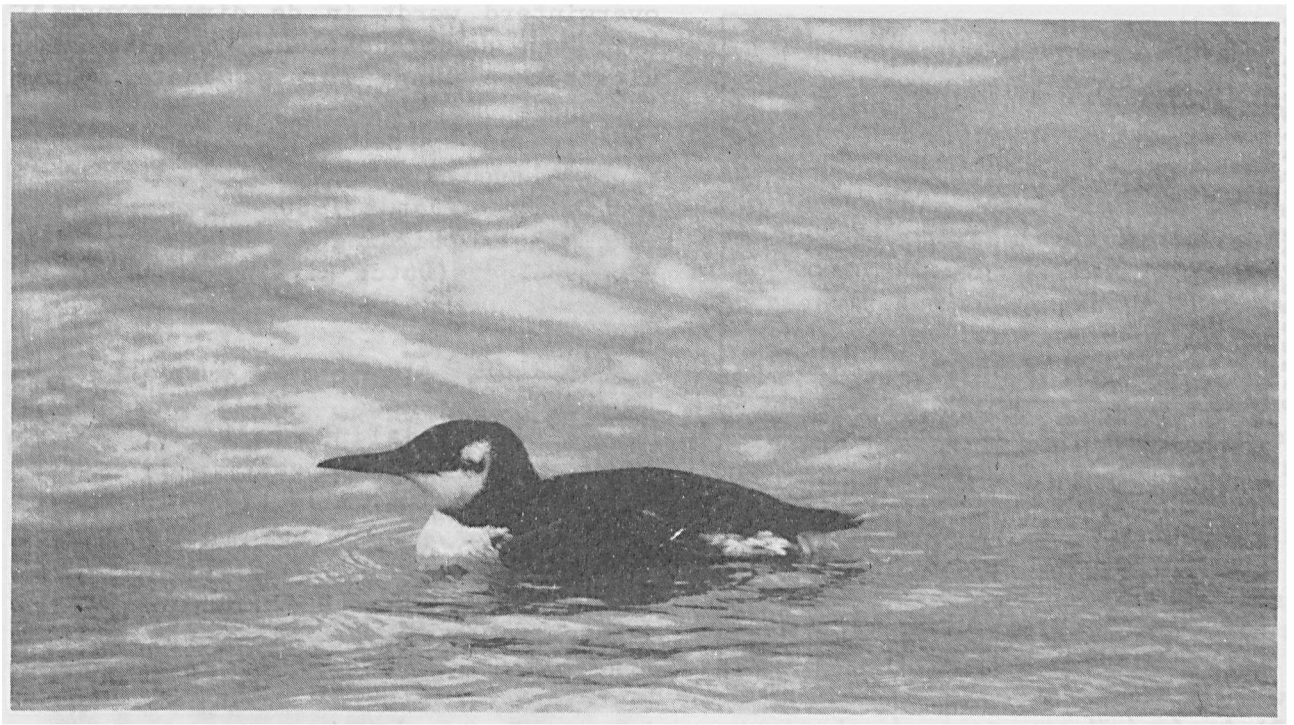

Zeekoet foto: P. Munsterman

4.13 Alken

Alle soorten uit de familie der alken zijn echte zeevogels, waarvan de twee algemeenste vertegenwoordigers, de Zeekoet en de Alk het gehele jaar in het Noordzeegebied voorkomen. De broedgebieden strekken zich uit langs de kusten van de Atlantische Oceaan van Noord-Scandinavië tot aan Spanje. Omdat alken uitsluitend broeden op kliffen, ontbreken de soorten uit deze familie als broedvogel in Nederland. Buiten de broedtijd evenwel komen de alken, behalve in de nabijheid van de kolonies, ook voor in andere delen van het Noordzeegebied. De vogels, die voor onze kust worden waargenomen, zijn voornamelijk afkomstig van de Britse broedplaatsen (Speek & Speek 1984).

Het voorkomen tijdens de trek hangt voor een belangrijk deel samen met harde aanlandige wind. Wanneer dit samen valt met op zee drijvende olie kunnen er bovendien een groot aantal slachtoffers (levend of dood) op het strand worden gevonden.
In het winterhalfjaar wordt geregeld gefourageerd langs de pieren.

4.13.1 Zeekoet **Uria aalge**

De Zeekoet wordt vooral waargenomen in de periode oktober-maart, waarbij de aantallen uiteenlopen van één tot ca 20 exemplaren (fig 49). De grootste aantallen worden jaarlijks gezien in de maanden januari en februari. Dit zijn tevens de maanden waarin de meeste stookolieslachtoffers worden gevonden (Sterk & Stuart 1985).
Van jaar tot jaar verschillen de aantallen sterk. Tijdens koudeperioden zijn de aantallen meestal klein en de waarnemingen onregelmatig. In perioden met zacht weer en veel wind kunnen de aantallen aanwezige vogels oplopen, waarbij dan gedurende lange tijd fouragerende exemplaren kunnen worden gezien.

Een vroege waarneming was er in 1986 toen reeds in augustus een Zeekoet aanwezig was, terwijl in 1985 nog in mei een exemplaar werd gezien.
De doortrek van de Zeekoet aan de Zuidpier geeft een wat ander beeld te zien dan het pleisteren. De grootste aantallen langsvliegende Zeekoeten

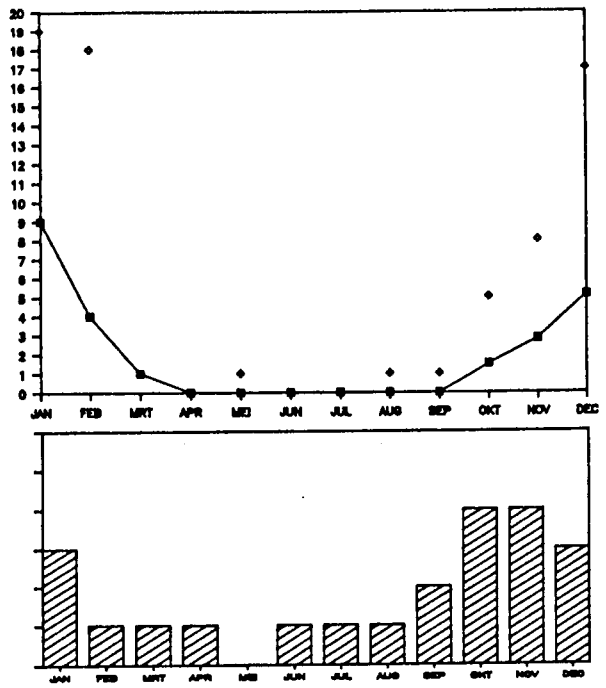

Figuur 49. Seizoenspatroon en doortrekverloop van de Zeekoet. Zie figuur 4 voor uitleg.

worden gezien in de periode oktober-januari, met een piek in de tweede helft van oktober en november (fig. 49).

4.13.2 Alk — Alca torda

De Alk is in tegenstelling tot de Zeekoet een vrij zeldzame (winter)gast. De eerste waarneming dateert van 31 juli. Tot november zijn waarnemingen van verblijvende vogels schaars. November en december leveren iets meer waarnemingen op, maar januari is duidelijk de beste maand om Alken waar te nemen. Het laatste exemplaar werd gezien op 29 maart 1986, afgezien van een Alk op 8 mei 1986. In de periode 1987-1986 werden er nooit meer dan twee Alken tegelijkertijd waargenomen. Er werd zowel binnen- als buitengaats gefourageerd. In 1981 en 1982 werden er relatief veel dode Alken gevonden.

4.13.3 Zwarte Zeekoet — Cepphus grylle

De Zwarte Zeekoet is een zeldzame gast, vanwege het feit dat normaal gesproken overwinterd wordt in de directe nabijheid van de broedkolonies, welke zich uitstrekken langs rotsige kusten vanaf Ierland en Zuid-Zweden noordwaarts.
De volgende waarnemingen van de Zuidpier zijn bekend: 17 oktober 1979 één exemplaar, 15 augustus 1980 een onvolwassen vogel (Dutch Birding 4: 42) en 2 november 1986 één (Dutch Birding 9: 39).

4.13.4 Kleine Alk — Alle alle

Deze hoognoordelijke alk is aan de Zuidpier een zeldzame gast in de periode november-februari. Alle trekwaarnemingen komen uit de maanden november en december, terwijl aanwezige Kleine Alken vooral gezien worden in november, januari en februari. De eerste waarneming werd gedaan op 16 oktober, de laatste op 20 februari. Daarbij worden de vogels vaak binnengaats gezien. Wellicht komt dit ook omdat deze kleine vogels daar makkelijker te ontdekken zijn dan op een woelige zee. Niet altijd gaat het bij verblijvende Kleine Alken overigens om door olie verzwakte vogels. De aantallen per jaar verschillen nogal; m.n. 1983 en 1984 waren 'goede' jaren.

4.13.5 Papegaaiduiker — Fratercula arctica

Ondanks het feit dat de broedkolonies van de Papegaaiduiker aanzienlijk dichter bij Nederland liggen (oostkust Engeland) dan die van de Kleine Alk, is de Papegaaiduiker zeldzamer bij de Zuidpier, zeker wat betreft verblijvende vogels. Dit komt onder meer, omdat de Engelse populatie nauwelijks wegtrekt en de soort waarschijnlijk in lage dichtheden op de oceaan overwintert (Harris 1984).
Van de Zuidpier zijn vier waarnemingen bekend van verblijvende vogels: 21 oktober 1979 één exemplaar; 28 december 1981 één exemplaar; 10 januari 1982 één exemplaar en 26 december 1985 een onvolwassen vogel, welke gedood en daarna verorberd werd door een Grote Mantelmeeuw (D.B. 8:75). Op 22 januari 1983 werd een dood exemplaar gevonden (cf. Camphuysen 1986).
Trekwaarnemingen zijn als volgt over de maanden verdeeld: januari (2), februari (1), september (1), oktober (4), november (1) en december (3).

4.14 Uilen

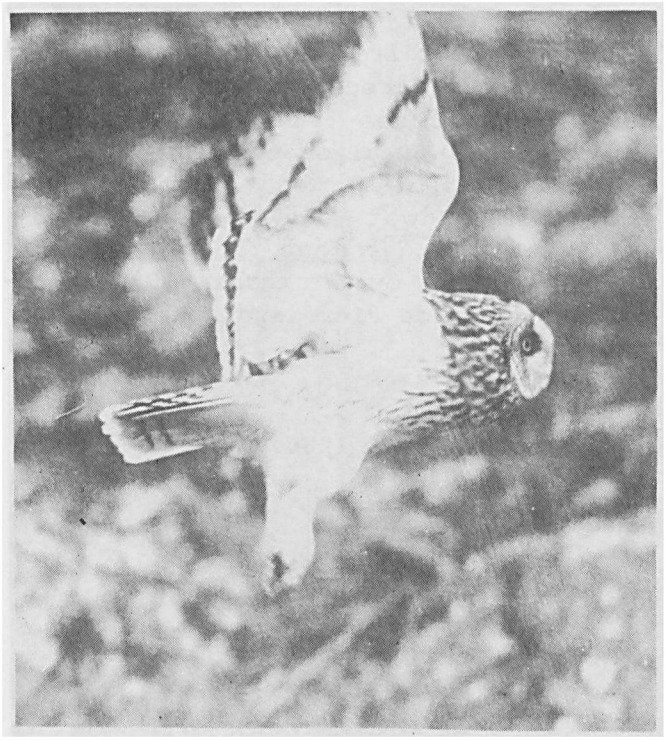

Velduil foto: P. Munsterman

4.14.1 Ransuil *Asio otus*

Van deze soort zijn slechts vijf waarnemingen gedaan, waarvan drie van uit zee komende vogels: 12 november 1978 één uit zee, 4 december 1978 één uit zee; 23 maart 1980 één ter plaatse; 8 april 1984 één uit zee en 18 april 1985 één ter plaatse. In maart 1979 werd bovendien een dode Ransuil gevonden.
Alle waarnemingen betroffen solitaire exemplaren, hoewel bekend is dat in de trektijd Rans- en Velduil in groepen kunnen trekken.

4.14.2 Velduil *Asio flammeus*

Van deze soort zijn veel meer waarnemingen gedaan dan van de Ransuil, namelijk 23 waarnemingen betreffende 28 exemplaren. Hiervan kwamen 10 exemplaren uit zee vliegen en vlogen er vijf langs. Van de overige waarnemingen zijn geen verdere bijzonderheden bekend.

Velduilen worden van september tot en met mei gezien, maar er zijn twee piekjes te zien, namelijk oktober met zes waarnemingen (7 exx.), november met vier waarnemingen en april met drie waarnemingen (5 exx.). In de overige maanden werden slechts één of twee waarnemingen gedaan. Deze relatief hoge presentie in oktober wordt ook waargenomen in de rest van Nederland (SOVON 1987), maar daalt in tegenstelling tot de rest van Nederland na november weer snel. Dit verschijnsel en de kleine piek in april wijzen erop dat de Velduil in het Zuidpiergebied slechts een doortrekker is en maar kort blijft hangen. Er zijn ook geen waarnemingen gedaan van meer dan één dag aanwezige vogels.
Bij de beide soorten uilen dient opgemerkt te worden dat ten onrechte door sommige vogelaars gedacht wordt dat de uit zee komende vogels altijd uit Engeland komen.

Tevens zij vermeld dat, gezien de hoogte waarop de uit zee komende vogels vaak vliegen (een tiental meters) en het geringe verschil dat er bestaat tussen vliegende Rans- en Velduilen, er in sommige gevallen verwisseling tussen beide soorten opgetreden kan zijn.

4.15 Duiven-Spechten

Soorten uit de families der duiven, koekoeken, gierzwaluwen en spechten vertonen geen binding met het kustmilieu en hun voorkomen in de nabijheid van de Zuidpier heeft dan ook vooral een toevallig karakter (zie tabel 2).

Naast de vier in tabel 3 genoemde duivensoorten behoort ook de 'stadsduif' tot de avifauna van de Zuidpier.
Op 27 augustus 1981 werd voorzover bekend de enige waarneming gedaan van een Koekoek (Cuculus canorus). Hetbetrof een onvolwassen exemplaar welke op de Pier zat. Hetzelfde deed zich voor met een IJsvogel (Alcedo atthis) in september 1983. Op 5 mei 1984 werd er een Hop (Upupa epops) waargenomen op de Pier. Later werd deze, zittend op het strand, aangevallen door Zilver- en Mantelmeeuwen. Een Groene Specht (Picus viridis) vloog op 6 oktober 1985 vanaf het einde van de Pier landinwaarts.

Tabel 3. Voorkomen van Duiven - Spechten in de periode 1978 - 1986.

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Holenduif	+								+	+	+	
Houtduif	2	1	1	+						1	+	+
Turkse Tortel	+			2	1						1	+
Tortel					1				1			
Koekoek								1				
Gierzwaluw					+	+	+	+				
IJsvogel									1			
Hop					1							
Groene Specht										1		+
Grote Bonte Specht									+			

Oeverpieper

foto: P. Munsterman

4.16 Zangvogels

In de behandelde periode zijn er een groot aantal zangvogelsoorten waargenomen op en rond de Zuidpier. Slechts voor enkele soorten kan de Zuidpier echter als normaal biotoop beschouwd worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Oeverpieper, terwijl ook het voorkomen van Kuifleeuwerik, Sneeuwgors en Frater in de duintjes en op de strandvlakte als gebruikelijk kan worden gezien. Voor een groot deel van de waargenomen soorten geldt echter dat ze door onvoorziene omstandigheden verzeild zijn geraakt in een gebied dat normaliter niet tot hun gebruikelijke biotoop gerekend wordt. De meeste soorten worden vooral in de beide trekperioden op en rond de Zuidpier gezien. Veel trekvogels kunnen dan onder minder gunstige weersomstandigheden, zoals mist, boven zee verzeild raken. Voor hen zijn de ver in zee uitstekende pieren dan vaak het eerste stuk land dat weer bereikt wordt. Geregeld kan waargenomen worden hoe vogels uitgeput dalen op de blokken langs de Zuidpier. Er is zelfs gezien hoe onder meer Spreeuwen vlak voordat ze bij de Zuidpier aan kwamen van uitputting in het zeewater terecht kwamen.
In deze paragraaf zal eerst het voorkomen behandeld worden van min of meer karakteristieke zangvogels voor de Zuidpier: Kuifleeuwerik, Strandleeuwerik, Oeverpieper, Tapuit, Zwarte- en Bonte Kraai, Frater, IJsgors en Sneeuwgors. Daarna zullen de waarnemingen van de in tabel 4 genoemde soorten voor zover nodig toegelicht worden.

4.16.1 Kuifleeuwerik Galerida cristata

Het voorkomen van de Kuifleeuwerik aan de kust kan tot op zekere hoogte bijzonder worden genoemd. Oorspronkelijk is deze warmteminnende soort namelijk een bewoner van Aziatische steppengebieden. Nederland bevindt zich aan de NW-grens van het verspreidingsgebied.

Als standvogel kan de Kuifleeuwerik het hele jaar gezien worden, meestal nabij de duinvoet (Paviljoen Zuidpier, semafoor) maar ook wel in de duintjes of op de Zuidpier zelf. Het meest wordt de soort gezien in de periode augustus-

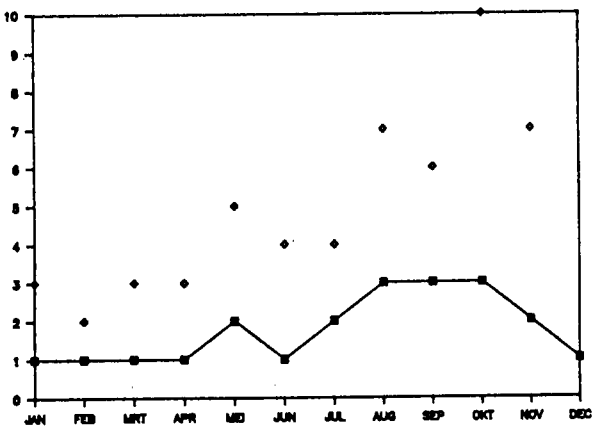

Figuur 50. Seizoenspatroon van de Kuifleeuwerik. Zie figuur 4 voor uitleg.

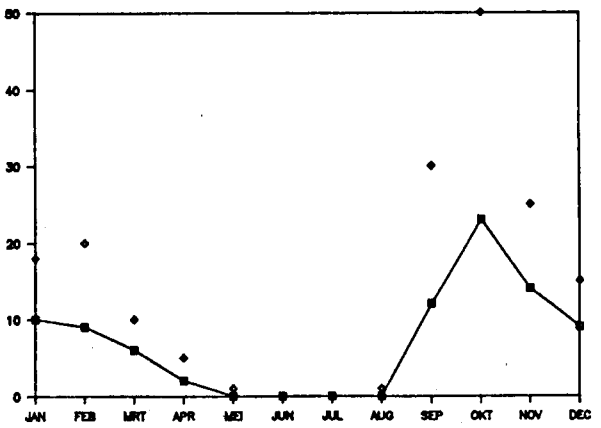

Figuur 51. Seizoenspatroon van de Oeverpieper. Zie figuur 4 voor uitleg.

november (max. 10 exx.), wellicht omdat dan paartjes met jongen aanwezig zijn. In de periode december-februari worden er relatief weinig Kuifleeuweriken gezien (max. 3 exx.)(fig.50). Vanaf 1979 namen de waargenomen aantallen geleidelijk aan toe, maar in 1985 en 1986 waren waarnemingen nogal schaars (door twee opeenvolgende strenge winters ?). In Nederland werd in de periode 1979 tot 1983 juist een achteruitgang geconstateerd van 30 tot 50% vergeleken met de situatie in de jaren 1973 tot 1977 (SOVON 1987).

4.16.2 Strandleeuwerik Eremophila alpestris

De in toendragebieden broedende Strandleeuwerik verkiest in het winterhalfjaar meestal schor- en kweldergebieden en andere buitendijks gelegen terreinen om er te foerageren, hoewel er zelfs tot op de Veluwe groepen worden gezien, blijkens de Atlas van de Nederlandse Vogels (SOVON 1987).
Aan de Zuidpier is de Strandleeuwerik een schaarse gast. Vermoedelijk biedt de strandvlakte vooralsnog te weinig voedselmogelijkheden om er langere tijd te kunnen verblijven. Bij een ongestoorde ontwikkeling kan zich waarschijnlijk wel een biotoop ontwikkelen dat geschikt is voor deze soort.

Veruit de meeste waarnemingen komen uit oktober en november met als vroegste waarneming 28 september 1986. Normaal gesproken betreft dit solitaire exemplaren of groepjes tot vijf vogels. Er zijn echter ook enkele malen grotere aantallen gemeld: op 26 januari 1986 (34 exx.), 20 februari 1981 (20 exx.) en 2 november 1986 (40 exx.). In de echte wintermaanden ontbreken waarnemingen nagenoeg, wat er op duidt dat rond de Zuidpier vooral sprake is van doortrek met slechts kortstondig verblijvende vogels. In het voorjaar is er niet veel te merken van terugtrek. De laatste waarneming dateert van 9 maart 1980.

4.16.3 Oever- en Waterpieper Anthus spinoletta

Als rotskustbewoner ontbreekt de Oeverpieper in Nederland als broedvogel, maar in het winterhalfjaar vormt de Zuidpier blijkbaar een goed surrogaat-biotoop getuige de aantallen overwinterende

Oeverpiepers.
In de loop van september arriveren de eerste Oeverpiepers met als gemiddelde eerste datum 16 september (er zijn drie augustuswaarnemingen). In deze periode trekken evenwel ook veel Graspiepers door, die ook nog wel eens op de betonblokken rusten, zodat verwarring tussen beide soorten makkelijk kan optreden. De top van de najaarstrek valt in oktober, wanneer regelmatig enkele tientallen exemplaren op de blokken langs de Zuidpier aanwezig kunnen zijn. Daarna is er feitelijk sprake van een langzame, maar continue afname van de aantallen, hoewel deze zich in de winter redelijk stabiliseren. Een voorjaarstop is er niet te onderscheiden en in april verdwijnen ongemerkt de laatste Oeverpiepers. In mei zijn in de behandelde periode nog drie waarnemingen gedaan (fig. 51).
Behalve op de met algen en wieren begroeide blokken wordt er ook wel, met name tijdens storm als de blokken nauwelijks meer bereikbaar zijn, gefourageerd op de vloedmerken langs het strand.

De tegenwoordig door velen als aparte soort beschouwde Waterpieper (Anthus s. spinoletta), welke vooral voorkomt in vochtige (grasland)gebieden in het binnenland, is ook enkele malen aan de Zuidpier vastgesteld. Het is daarbij de vraag, gezien de lastige herkenbaarheid, of deze meldingen een representatief beeld geven van het voorkomen van de soort. Tussen 27 februari en 22 maart zijn zes waarnemingen bekend (er is één late voorjaarswaarneming op 26 april 1980) en tussen 19 september en 12 december zijn er zeven meldingen.

4.16.4 Tapuit Oenanthe oenanthe

Aan de Zuidpier is de Tapuit een vaste doortrekker in voor- en najaar. Meestal worden er vogels waargenomen op de blokken langs de Pier, die in etappes de Pier landinwaarts volgen, ondertussen fouragerend. Het betreft hier vogels, die 's nachts tijdens de trek boven zee terecht zijn gekomen en overdag via de Pier weer het land opzoeken.

Rond half april (gemiddelde eerste waarnemingsdatum 12 apr.) verschijnen de eerste Tapuiten, hoewel er een drietal maart-waarnemingen is. Vooral in de tweede helft van april en de eerste helft van mei worden er onder gewone omstandigheden bijna dagelijks Tapuiten gezien met aantallen tot tien exemplaren. De najaarstrek wordt vooral opgemerkt in augustus en september. Ook dan kunnen de aantallen oplopen tot zo'n tiental vogels. In de eerste decade van oktober worden nog geregeld Tapuiten gezien; erna zijn waarnemingen schaars. De laatste melding is van 28 oktober 1984.

4.16.5 Zwarte- en Bonte Kraai Corvus corone

De Zwarte Kraai (C.c. corone) kan als alleseter ook op de strandvlakte bij de Zuidpier zijn kostje bij elkaar scharrelen. 's Winters doet de soort dat vooral langs het vloedmerk; 's zomers overal langs het strand vanwege het (helaas) ruime aanbod aan afval.
's Winters zijn er gemiddeld drie Zwarte Kraaien aanwezig (met uitschieters tot 18 exx.). In het zomerhalfjaar is de soort schaarser, waarschijnlijk vanwege een grotere gebondenheid aan de broedplaats en vanwege de drukte op het strand.

In de winter krijgt de Zwarte Kraai gezelschap van de noordelijke ondersoort, de Bonte Kraai (C.c. cornix). In de tweede helft van oktober worden de eerste exemplaren gezien, maar pas in de periode december-februari wordt de top bereikt. De aantallen liggen dan meestal tussen de drie en zes aanwezige vogels. In de winter van 1979/1980 was de Bonte Kraai duidelijk talrijker; er bevonden zich toen 9-15 exx. op en rond de strandvlakte. In maart worden waarnemingen reeds schaars en er zijn slechts drie april-waarnemingen. De landelijk geconstateerde achteruitgang van de soort is uit de gegevens niet duidelijk af te leiden, hoewel de aantallen in de winter 1985/1986 wel erg laag waren (max. drie, gem. één).

4.16.6 Frater Carduelis flavirostris

Een kenmerkende wintergast aan de Zuidpier is de Frater. Deze onder meer in Scandinavië en Schotland broedende zaadeter komt na de broedtijd naar West-Europa en is daar vooral te vinden in open landschappen langs de kust, met name kwelders en schorren, maar ook de buitenste duinzone.

Vanaf eind oktober verblijven er altijd Fraters nabij de Zuidpier (eerste waarneming 9 okt. 1982). Veelal zijn ze te vinden in de zeereep tussen semafoor en strand Zeebad. Er wordt veelal gefourageerd op zaad van Bijvoet en dergelijke. Ook in de duintjes langs de Zuidpier en op de strandvlakte zijn geregeld groepjes Fraters aan te treffen. In de loop van november neemt het aantal vrij snel sterk toe. De grootste aantallen verblijven hier in januari met gemiddeld 50 tot 80 exemplaren. In sommige jaren is de soort beduidend talrijker, zoals in januari 1984 en januari 1986 toen respectievelijk 110 en 175 Fraters in het gebied verbleven.
Begin maart valt het aantal Fraters vrij ongemerkt, maar snel terug tot hoogstens enkele tientallen. Waarnemingen uit april zijn vrij schaars en de laatste bekende datum is 8 april (fig. 52).

Een nauwe verwant van de Frater, de Barmsijs (Carduelis flammea) is een schaarse gast aan de Zuidpier in het winterhalfjaar, wanneer de soort soms in gezelschap verblijft van Fraters.
In januari 1978 verbleven er bij uitzondering maximaal 97 exemplaren.

4.16.7 IJsgors Calcarius lapponicus

De in toendragebieden van Noord-Europa broedende IJsgors is aan de Zuidpier een vrij zeldzame gast. Deels kan dit verklaard worden door de onbekendheid van menigeen met de soort. Zo worden pas de laatste jaren, dankzij betere herkenning van het geluid, op vele telposten langs de kust flinke aantallen IJsgorzen waargenomen. Het schaarse voorkomen zal echter ook deels te verklaren zijn, doordat de strandvlakte bij de Zuidpier nog onvoldoende geschikt is als biotoop. Bovendien is de IJsgors in rust moeilijk op te sporen door de nogal verborgen levenswijze.

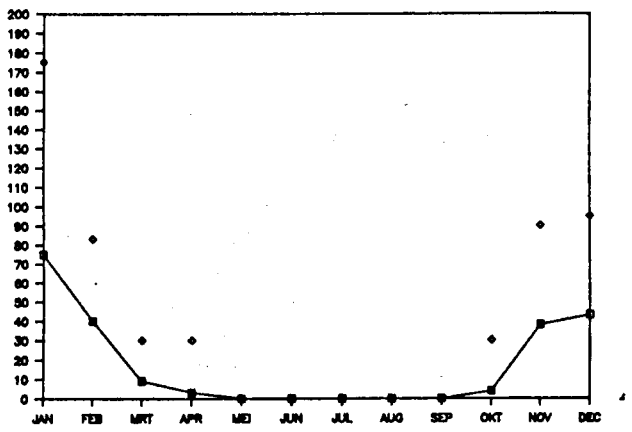

Figuur 52. Seizoenspatroon van de Frater. Zie figuur 4 voor uitleg.

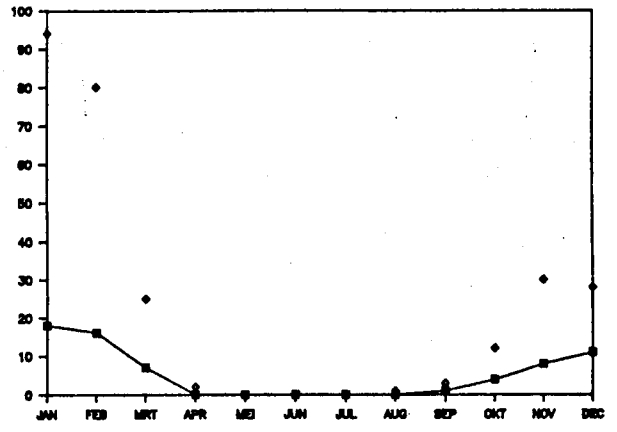

Figuur 53. Seizoenspatroon van de Sneeuwgors. Zie figuur 4 voor uitleg.

De eerst doortrek van IJsgorzen vindt plaats in de tweede helft van september. Vanaf dat moment kunnen af en toe exemplaren aangetroffen worden in het gebied, vooral in oktober en november. De duintjes langs de Zuidpier bieden wat dit betreft de beste mogelijkheden voor een ontmoeting. Meestal blijft het bij één of twee vogels (met een maximum van acht). Na december zijn waarnemingen vrij schaars en van een voorjaarspiek is geen sprake.
De laatst bekende datum aan de Zuidpier is van een langstrekkend exemplaar op 4 maart 1978.

4.16.8 Sneeuwgors Plectrophenax nivalis

De Sneeuwgors is veel algemener dan de IJsgors. De Sneeuwgors geeft zich ook veel meer bloot dan de IJsgors. Regelmatig zitten er exemplaren op de rand van de Pier. Behalve in en langs de duintjes bij de Zuidpier wordt er ook geregeld gefourageerd op het strand langs het vloedmerk.

Hoewel de Sneeuwgors in september al geregeld gesignaleerd wordt, verschijnen de eerste Sneeuwgorzen toch vooral in de loop van oktober (gemiddeld eerste aankomstdatum 7 okt.). Daarnaast is er zelfs een augustus-waarneming (in 1986). De verblijvende aantallen nemen langzaam toe tot gemiddeld 10-20 vogels in normale winters (fig. 53). De aantallen per winter kunnen echter per jaar flinke verschillen vertonen. Er lijkt enig verband te bestaan tussen de aanwezige aantallen en de strengheid van de winter. In zachte, natte winters (1979/-80 en 1983/84) werden maxima van tien exemplaren niet of nauwelijks gehaald en is het voorkomen onregelmatig. In koude winters kunnen de aantallen oplopen tot enkele tientallen, in januari 1982 zelfs tot 94 exemplaren, maar de koude winter 1985/86 bleef wat aantallen betreft toch weer achter.
In maart zijn de aantallen reeds duidelijk verminderd en aan het eind van die maand zijn de Sneeuwgorzen vaak al verdwenen. In sommige jaren worden tot in april enkele vogels gezien (laatste datum 9 apr. 1980).

4.16.9 Overige zangvogelsoorten

Zoals reeds aangegeven, zijn er in de loop der jaren een groot aantal zangvogelsoorten waargenomen op en rond de Zuidpier. Een overzicht van deze waarnemingen over de periode 1978-1986 is opgenomen in tabel 4. Hierin zijn de waargenomen maxima per maand weergegeven. Indien slechts overvliegende vogels zijn vastgesteld in een maand dan is dit aangegeven met +. Voor een aantal soorten worden de gegevens kort toegelicht.

Tabel 4. Voorkomen van zangvogels 1978-1986.

Soort	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Kuifleeuwerik	3	2	3	3	5	4	4	7	6	10	7	1
Boomleeuwerik				+					1	6		
Veldleeuwerik	3	20	2	3	1	1	1		2	30	2	12
Strandleeuwerik	34	20	1						1	5	40	
Oeverzwaluw				1	1	+		+				
Boerenzwaluw				10	9	+	2	+	1	+	+	
Huiszwaluw				+	2				+	1		
Grote Pieper									+	+		
Duinpieper									2	1		
Boompieper									1	1		
Graspieper	2	3	10	5	10	3	22	1	50	35	4	6
Waterpieper			1	1					1	2	1	5
Oeverpieper	18	20	10	5	1			1	30	50	25	15
Gele Kwikstaart				2	2			1	1	1		
Grote Gele Kwik			1	1					1	1	+	
Witte Kwikstaart		1	2	7	3	2	2	5	10	6	3	1
Rouwkwikstaart				2	1				1			
Winterkoning			1	1	1				2	2		
Roodborst			1	9	1				20	20	2	
Nachtegaal				1								
Blauwborst					1							
Zwarte Roodstaart			2	2	1	1		1	2	3	1	1
Gekraagde Roodst.				2	2			1	2	2	1	
Paapje				2				1	3	1		
Roodborsttapuit										1		
Tapuit			1	7	10	1		10	8	5		
Beflijster									1	1		
Merel	2	2	5	7					3	5	4	2
Kramsvogel	30	+	+	1	1				1	2	1	11
Zanglijster	2			1	1				2	4	1	
Koperwiek	1		+						1	2	10	4
Grote Lijster		+		3	+					+	1	
Rietzanger				1								
Bosrietzanger									1			
Kleine Karekiet					1					1		
Spotvogel					1			1	1			
Brilgrasmus											1	
Sperwergrasmus								1				
Braamsluiper				1	1			1				
Grasmus								1	1			
Tuinfluiter						1			2			
Zwartkop		1			1	1			3	1	1	
Bladkoning									1			
Fluiter				1								
Tjiftjaf			1	1	1	1			1	1	2	
Fitis				5	1				2	3		
Goudhaantje			1	4					4	20	3	1
Vuurgoudhaantje										1	2	
Grauwe Vliegenv.					1			1	1	1		
Kleine Vliegenv.									1			
Bonte vliegenv.					1			2	2			
Glanskop									1			
Matkop				1								
Zwarte Mees									1	2		

Tabel 4. Voorkomen van zangvogels 1978-1986 (vervolg).

Soort	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Pimpelmees									+	2	1	
Koolmees				2						1	+	
Boomkruiper									1			
Klapekster										+		
Ekster	1								+	1	1	+
Kauw	14	8	12	6	35	5		1	14	46	17	2
Roek		+	+	+						+	+	
Zwarte Kraai	6	10	3	6	4		1	7	2	7	18	10
Bonte Kraai	10	9	3	2						3	6	15
Spreeuw	8	18	25	32	20	+	50	20	4	10	40	6
Huismus	4	3	3	4	8	2	3	4	4	2	15	3
Ringmus				1	1					2	2	
Vink	1		30	2	3			1	2	10	2	1
Keep			1	3	1	1			1	29	1	
Europkanarie				+								
Groenling	10	13	60	10						1	4	4
Putter				1	2				3	+		
Sijs									2	3	+	
Kneu			6	40	5	+	1	+	25	20	20	18
Frater	175	83	30	30						30	90	95
Barmsijs	97		1							+	3	
Witstuitbarmsijs	1											
IJsgors	2	3	+						3	4	8	2
Sneeuwgors	94	80	25	2				1	3	12	30	28
Ortolaan					1			1				
Dwerggors										1		
Rietgors	10	1	2						2	5	2	2

Bovenstaande soorten kunnen globaal ingedeeld worden in een aantal categorieën. Soorten die alleen als overvliegers genoteerd zijn hebben geen of nauwelijks binding met het gebied. Dit geldt voor Grote Pieper (sept. 1985 en okt. 1983), Klapekster (okt. 1981), Roek (jaarlijks) en Europese Kanarie (apr. 1979).
Soorten die wel gebruik maken van de strandvlakte en de Zuidpier kunnen onderscheiden worden in jaargasten en doortrekkers.
De jaargasten kunnen het hele jaar of een groot deel van het jaar worden aangetroffen. Veldleeuwerik, Graspieper, Witte Kwikstaart en Kneu zijn het meest talrijk in beide trekperioden, maar kunnen ook in de overige delen van het jaar wel waargenomen worden.

Kauw, Spreeuw en Huismus zijn het hele jaar door te zien. De in of nabij het Zuidpiergebied broedende vogels worden, behalve bij de Huismus, in de trektijd aangevuld met trekkers.

Met name in het winterhalfjaar kunnen er groepjes Groenlingen op de strandvlakte of de nabij gelegen zeereep foerageren. Deze Groenlingen, waarvan de aantallen kunnen oplopen tot vele tientallen, maken gebruik van verschillende zaadplanten.
Vogels die als doortrekkers te kwalificeren zijn, kunnen vooral tussen september en november en tussen maart en mei waargenomen worden langs de Zuidpier. Het gaat hier om vogels die vooral in het najaar zee gekozen hebben, maar uiteindelijk de oversteek niet durven te maken en terugkeren. Aan het gedrag van deze vogels is soms af te leiden dat ze vermoeid de Zuidpier hebben weten te bereiken. In het voorjaar kan er ook sprake zijn van vogels die de Noordzee oversteken en de pieren gebruiken om te rusten en zo mogelijk te foerageren. Veel dagtrekkers worden gedurende de ochtend langs de Zuidpier in oostelijke richting vliegend waargenomen. Het gaat hierbij jaarlijks om soorten zoals Gele Kwikstaart, Grote Gele Kwikstaart,

Kramsvogel, Zanglijster, Koperwiek en Grote Lijster, Vink, Keep en Rietgors. Vooral in april wordt de Rouwkwikstaart ook geregeld gezien. Zwaluwen trekken met name in mei en in mindere mate augustus-september over de zeereep. Daarbij wordt ook geregeld overdag boven het gebied gefourageerd.

Naast dagtrekkers worden ook veel 's nachts trekkende soorten aan de Zuidpier waargenomen. Soorten die elk jaar, vooral van september tot november, in soms flinke aantallen gezien worden zijn Roodborst en Goudhaan (beide tot 20 exx.). Eveneens een vaste gast in beide trekperioden is de Zwarte Roodstaart, welke ook in de nabijheid, op het industrieterrein van IJmuiden, broedt. Tot ver in oktober en soms november kunnen waarnemingen gedaan worden (laatste gemiddelde datum 18 okt.). Daarnaast worden met een zekere regelmaat, maar wel meest solitair of in zeer kleine aantallen, gezien Winterkoning, Gekraagde Roodstaart, Paapje, Merel, Zwartkop (ook een waarneming in feb. 1986), Fitis, Tjiftjaf en Bonte Vliegenvanger.
Tenslotte behoort ook de exotische Grasparkiet tot de aan de Zuidpier waargenomen vogelsoorten.

Tabel 5. Zeldzame doortrekkers in het Zuidpiergebied:

Duinpieper	21 sep. 1983 twee; 13-16 okt. 1984 één in de duintjes bij de Zuidpier;
Blauwborst	17 mei 1981 en 17 mei 1986 1♂ (beide roodgesterd; Limosa 60: 26 en Dutch Birding 8: 115);
Beflijster	26 sep. 1981 één bij de punt; 22 okt. 1985 één;
Brilgrasmus	2 nov. 1984 één, de eerste en enige waarneming voor Nederland (Limosa 59: 124; Van IJzendoorn & van Rossum 1985);
Sperwergrasmus	aug. 1983 één;
Fluiter	apr. 1986 één;
Bladkoning	11 sep. 1981 één (Limosa 55: 136);
Vuurgoudhaan	sep. 1981 één; okt. 1982 één; 28 okt. 84 twee duintjes; 5 en 18 okt. 1986 één duintjes;
Kleine Vliegenv.	29 sep. 1984 één;
Glanskop	sep. 1979 één;
Matkop	apr. 1982 één;
Boomkruiper	sep. 1980 één;
Witstuitbarmsijs	26 jan. 1985 één zeereep tussen Barmsijsen en Fraters (Dutch Birding 7: 75);
Ortolaan	4 mei 1978 één; 18 aug. 1979 één op de Pier;
Dwerggors	12-15 okt. 1984 één in de duintjes bij de Zuidpier (Limosa 59: 125).

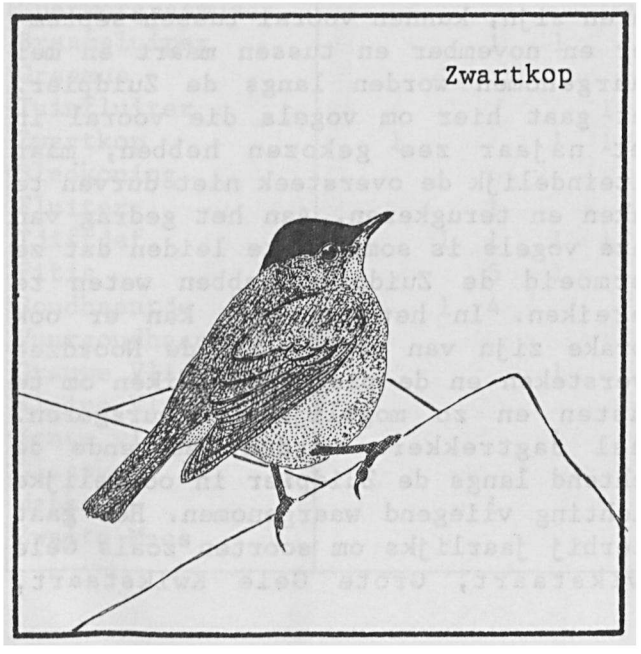

HOOFDSTUK 5. BELANG VAN DE ZUIDPIER EN DE STRANDVLAKTE VOOR VOGELS

De strandvlakte en de Zuidpier zijn belangrijk voor een grote verscheidenheid aan vogelsoorten, omdat het gebied de volgende functies voor vogels heeft: het biedt rustgelegenheid, het is een voedselgebied, het fungeert als broedgebied, het dient als oriëntatiepunt en het biedt beschutting bij storm.

Rustgebied

In de trektijd is de strandvlakte vooral van belang als rustgebied voor onder andere steltlopers en sterns. Ze worden dan voornamelijk op het strand aangetroffen. Tussen het Waddengebied en het Deltagebied bevinden zich voor deze vogels weinig andere gebieden waar ze tijdens de trek kunnen uitrusten. Bij goed weer overbruggen de meeste vogels deze afstand tussen Wadden- en Deltagebied waarschijnlijk met gemak, maar bij slecht weer heeft de strandvlakte een duidelijke functie als uitwijk- en rustgebied. Tevens heeft de Zuidpier een duidelijke functie als windbarrière voor doortrekkende eenden bij slecht weer.

Voor veel wintervogels hebben de Zuidpier en de strandvlakte ook een functie als rustgebied. De zee- en kustvogels, zoals verschillende soorten duikers, futen, eenden en alkachtigen vinden bij de Zuidpier ongeacht de windrichting, altijd rustig water. Ook veel steltlopers hebben in de Pier en de strandvlakte een gunstig en rustig overwinteringsgebiedgebied ontdekt. Zo kunnen regelmatig grote groepen Drieteenstrandlopers en Steenlopers (resp. 9 en 7% van de Hollandse en Zeeuwse winterpopulatie) en Paarse Strandlopers aangetroffen worden. Duikeenden wijken deels uit naar het gebied als de binnenwateren (IJsselmeer) zijn dichtgevroren.
In het late voorjaar en de zomer is het gebied veel minder geschikt als rustgebied, aangezien er dan teveel strandrecreatie is.
Het gehele jaar hebben de Pier en de strandvlakte een belangrijke functie als vluchthaven, rust- en herstellingsgebied voor allerlei vogels die tijdens zwaar weer in de problemen gekomen zijn en uitgeput in het rustige water bij de Pier of op de strandvlakte neergestreken zijn. Een deel van de vele waarnemingen van zeldzame vogels in het gebied kan dan ook verklaard worden door het feit, dat vogels na een storm blijven hangen om op krachten te komen. Het hele jaar door wordt de strandvlakte gebruikt als slaapplaats door Zilver-, Storm- & Kokmeeuwen en Grote- & Kleine Mantelmeeuwen.

Voedselgebied

Het gebied dient als voedselgebied voor veel verschillende vogelsoorten, omdat er een breed scala aan voedsel voorhanden is. In de zee en in het rustige water rond de Pier bevindt zich veel vis, kreeftachtigen en bodemorganismen, die als voedsel dienen voor vele zeevogels en sterns.
Op de kunstmatige rotskust van de Pier bevinden zich vele mossels, zeepokken en talloze kleine organismen (zeepissebedden, en dergelijke). Deze worden vooral gegeten door Scholekster, Steenloper, Paarse Strandloper en andere steltlopersoorten.
In de getijdezone van de strandvlakte en in het slikkige gedeelte bij de Pier bevinden zich vele bodemorganismen en schelpdieren, als wormen, kokkels, zeepieren en dergelijke. Hier doen vooral veel soorten steltlopers en meeuwen zich tegoed aan.
Er spoelen op de strandvlakte allerlei dode zeeorganismen als vissen, zee- en slangsterren en vogels (vaak olieslachtoffers) aan. Dit voedselaanbod trekt allerlei aaseters en steltlopers aan. Verder bevinden zich hierdoor op de vloedmerken allerlei kleine organismen als strandvlooien, die weer door zichtjagers, zoals plevieren gegeten worden. Als laatste komen er in de herfst en winter allerlei vogels af op de zaden van de in de duintjes groeiende planten. Dit zijn o.a. IJsgors, Sneeuwgors en Frater.

Het zal duidelijk zijn dat vooral de combinatie rust-, voedselgebied er zorg voor draagt dat vele vogels lange(re) tijd in het gebied verblijven.

Broedgebied

Het gebied is niet erg belangrijk als broedgebied voor vogels, vooral door regelmatige verstoring. Op de Pier is de verstoring vooral aanwezig in de vorm van werkzaamheden in het voorjaar en de

zomer, zoals asfalteren van de zijkanten, het plaatsen van nieuwe betonblokken en dergelijke. Overigens zou de Zuidpier zelfs bij het vermijden van verstoring nog geen belangrijk broedgebied zijn.
Op de strandvlakte en in de duintjes vindt de verstoring vooral plaats in de vorm van recreatie in al zijn facetten: zonaanbidders, wandelaars (al dan niet met loslopende honden), crossers met motoren, trikes en terreinwagens, zeilwagens en bulldozerdemonstraties.
Vaste broedvogelsoorten zijn: Kuifleeuwerik, Veldleeuwerik, Graspieper en Witte Kwikstaart.
Het feit dat er vrijwel elk jaar een broedgeval is van Bontbek- en sporadisch van Kleine- en Strandplevier toont aan dat het gebied potentieel grote mogelijkheden in zich heeft.
Indien de duintjes en een stuk strandvlakte in het broedseizoen zouden worden afgesloten voor mensen, zijn er zeker mogelijkheden voor vestiging van een aantal vogelsoorten. De volgende soorten zouden zich kunnen vestigen: Bontbekplevier, Kleine Plevier, Strandplevier, Scholekster, Visdief, Grote Stern, Noordse Stern, Dwergstern, Kuifleeuwerik, Veldleeuwerik, Graspieper en Witte Kwikstaart.
Van deze soorten horen Bontbek- en Strandplevier, Grote-, Noordse- en Dwergstern tot de lijst van Bedreigde en karakteristieke vogels van Nederland (Osieck 1986).

<u>Geografische ligging</u>
Als laatste heeft de Zuidpier een functie als oriëntatiepunt voor over zee vliegende vogels. Veel landvogels, die boven zee verzeild zijn geraakt, gebruiken de ver in zee uitstekende pieren om weer boven het land te komen. Een groot deel van de waarnemingen van allerlei zangvogeltjes is te danken aan het feit dat de boven zee verdwaalde vogels de pieren als eerste stuk land zien, daar rechtstreeks heen vliegen en er (uitgeput) neerstrijken.

Samenvattend: De Zuidpier en de strandvlakte vervullen voor vogels de volgende functies:
- als rust- en voedselgebied is het gebied van nationaal en regionaal belang voor steltlopers en sterns (maart-oktober);
- als rustgebied en slaapplaats is het van regionaal belang voor meeuwen;
- als uitwijkplaats voor kust- en zeevogels tijdens storm en voor eenden als de binnenwateren bevroren zijn;
- als turn-overgebied van Delta naar Wadden en vice versa;
- als potentieel broedgebied voor vogels als Bontbekplevier en Dwergstern zou het van nationaal belang kunnen worden.

Doordat het gebied bovendien een functie vervult vanuit educatief oogpunt (een strandvlakte-karakter met primaire duinvorming in de Randstad vlak bij grote agglomeraties) zijn er voldoende argumenten om het gebied een beschermde status toe te kennen. Dankzij de aanwezigheid van veel vogels(oorten) en goede mogelijkheden tot het bekijken van deze vogels is het gebied uitgegroeid tot een (inter)nationaal vermaard vogelkijkpunt.
Toeristisch- recreatieve plannen van de gemeente Velsen dreigen evenwel het gebied aan te tasten, zoals in het volgende hoofdstuk zal blijken.

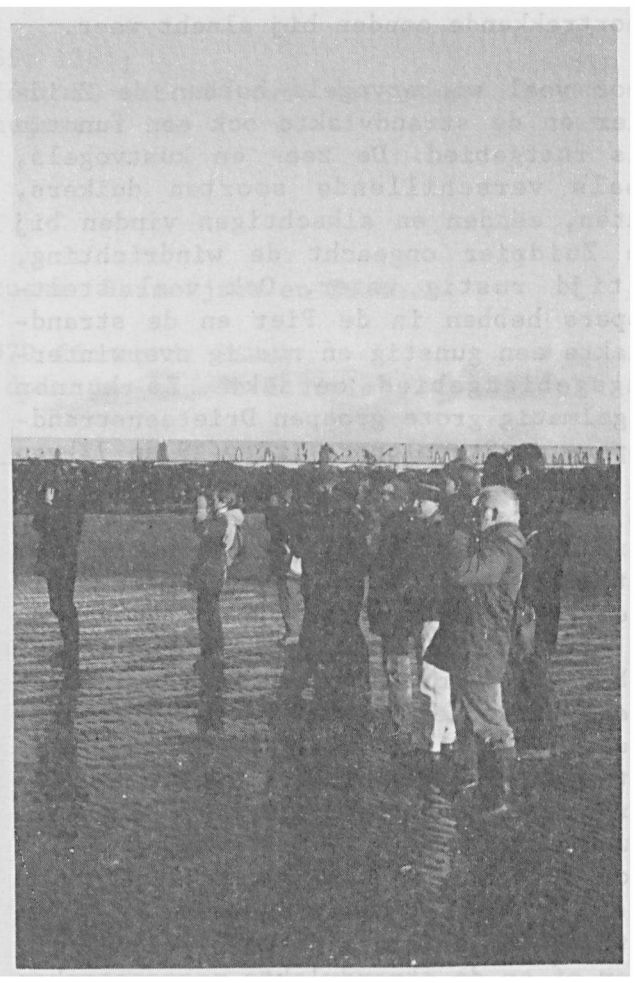

Zuidpier als vogelkijkpunt
foto: E. van Huijssteeden

HOOFDSTUK 6. PLANNEN VAN DE GEMEENTE VELSEN

De ontwikkelingen rond de strandvlakte bij de Zuidpier beginnen feitelijk in 1983, wanneer bekend wordt dat het idee om er een woonwijk (Zeemuiden) te bouwen niet haalbaar blijkt.
Na afronding van een structuurschets van de gemeente Velsen wordt besloten een projectgroep in het leven te roepen die een recreatief toeristisch ontwikkelingsplan moet maken voor het strand- en duingebied van IJmuiden. Deze komt in 1984 met haar voorstellen en ideeën, waarin zowel aan dag- als verblijfsrecreatie ruimte wordt geboden. De ontwikkelingen nabij de IJmuiderslag/-Zeebad (zie fig. 2) zijn dan reeds in een vergevorderd stadium: inmiddels zijn daar een hulpdienstengebouw, een nieuwe, verbeterde strandafgang en een restaurant gekomen.
Centraal doel voor de strandvlakte is het ontwikkelen van een project voor strandrecreatie gericht op de wensen van de betreffende doelgroepen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de aanwezige potenties.

Het plan voorziet in een zonering van intensief gebruik in het noorden van de strandvlakte (verblijfsrecreatie met relatief veel bebouwing) tot extensief gebruik in het zuidelijk deel (dagrecreatie, natuur en relatief weinig bebouwing).
Volgens deze opzet betekent dit, dat van noord naar zuid natuurlijke ontwikkelingen meer kansen dienen te krijgen.
Inhoudelijk komen de plannen neer op de aanleg van een nieuwe zeereep ter hoogte van de huidige hoogwaterlijn, waarachter de volgende bestemmingen worden gedacht: een maritieme jachthaven, een recreatiecentrum met verblijfsrecreatie (hotel), een kampeerterrein en een binnenmeer (zie fig. 54). Deze hoofdopzet van het plan werd na goedkeuring door de gemeenteraad verwerkt in het voorontwerp bestemmingsplan "IJmuiden aan Zee" (sept. 1986). Hierin hebben de deelgebieden uit figuur 54 de aangegeven bestemmingen gekregen; dus een nieuwe duinregel in het westen, een jachthaven in het noorden, een gebied met centrum

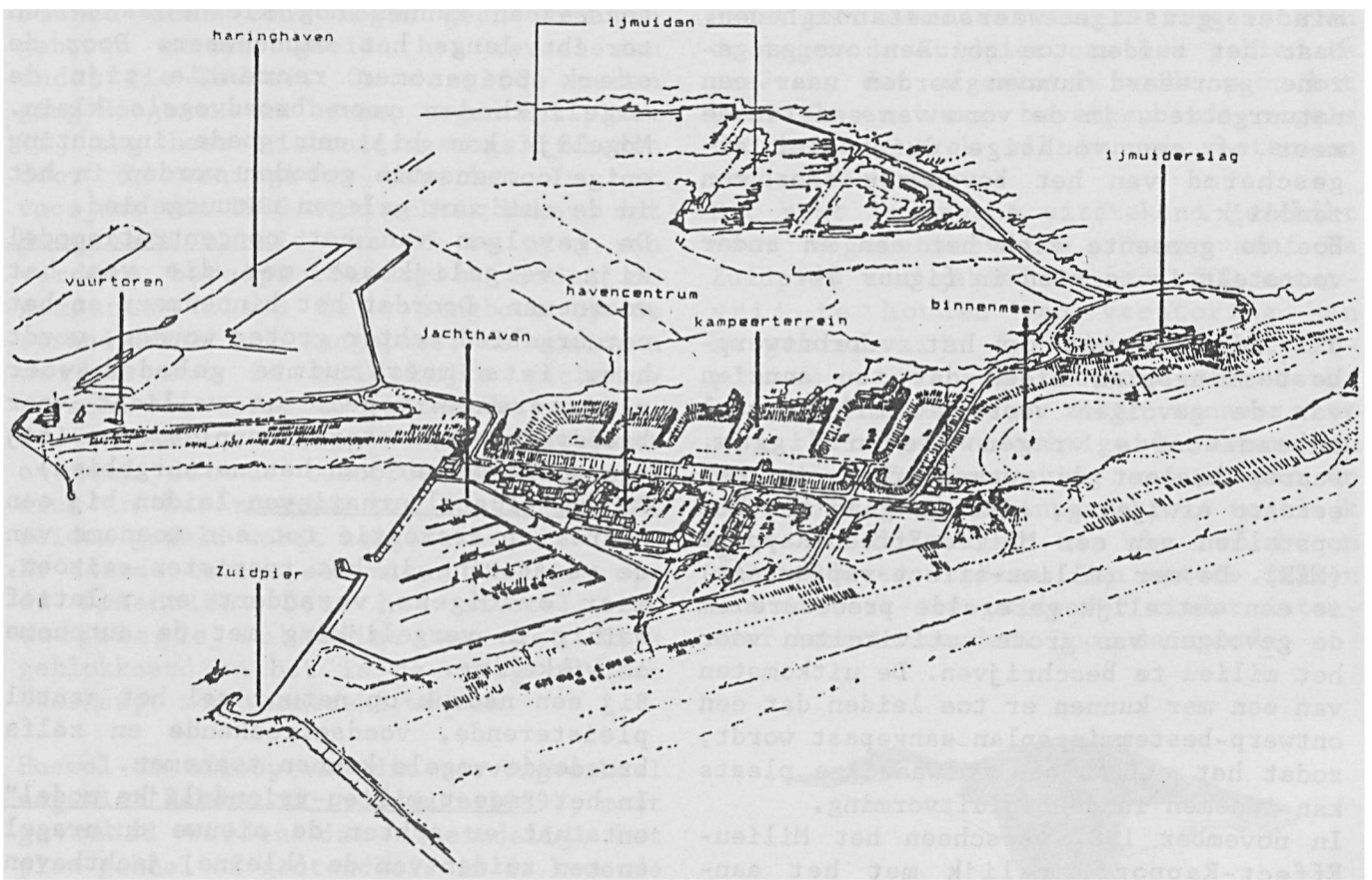

Figuur 54. Inrichting van de strandvlakte en de Zuidpier van IJmuiden volgens het bestemmingsplan "IJmuiden aan Zee"

voorzieningen en verblijfsrecreatie in het midden en een binnenmeer en natuurontwikkeling in het zuiden. De uiteindelijke inrichting per deelgebied kan op deze wijze flexibel ingevuld worden.

De nieuwe duinregel moet op 7.50 meter + NAP komen te liggen om het achterliggende 80 ha grote gebied voldoende te kunnen beschermen. Aan de zeezijde zal zich een strand ontwikkelen dat door aanzanding ca. 300 meter breed wordt. Dit strand zal door een drietal slagen toegankelijk worden gemaakt en bovendien enkele rijen strandhuisjes bevatten.
De jachthaven zal door een opening in de Zuidpier toegankelijk worden gemaakt en een capaciteit krijgen van ca. 900 ligplaatsen. Voor het centrumgebied wordt gedacht aan één of meer hotels, appartementen, restaurants, een havenkantoor en winkels. Ten oosten hiervan wordt gedacht aan de aanleg van een kampeerterrein voor zo'n 500 plaatsen (8 ha.), beschermd door een aantal zandruggen. In het centrumgebied zal bovendien plaats moeten zijn voor tenminste 1250 parkeerplaatsen. Als aanvulling op de strandrecreatie is er een 10-15 ha. groot binnenmeer gepland, vooral voor mensen met kinderen en voor gebruik bij minder gunstige weersomstandigheden. Naar het zuiden toe zou een overgangszone gecreëerd kunnen worden naar een natuurgebied, in de vorm van een tweede meer of een vochtige duinvallei afgeschermd van het bovenmeer door een zanddijk.
Hoe de gemeente zich het een en ander voorstelt is te zien in figuur 54.

Uit de reacties op het voorontwerp-bestemmingsplan bleek dat ten aanzien van de gevolgen voor het milieu veel onbeantwoorde vragen bleven liggen. Daarop besloot de gemeenteraad, na een eerdere afwijzing, over te gaan tot het opstellen van een Milieu-Effect-Rapport (MER). De mer (milieu-effect-rapportage) is een wettelijk geregelde procedure om de gevolgen van grote activiteiten voor het milieu te beschrijven. De uitkomsten van een mer kunnen er toe leiden dat een ontwerp-bestemmingsplan aangepast wordt, zodat het milieu een volwaardige plaats kan innemen in de besluitvorming.
In november 1987 verscheen het Milieu-Effect-Rapport, gelijk met het aangepaste ontwerp-bestemmingsplan. In het MER worden naast het voornemen uit het ontwerp-bestemmingsplan verder uitgewerkt een concentratiemodel (variant met zelfde elementen, maar bescheidener van opzet), een nul-plus alternatief (met beperkte inrichtingsmaatregelen) en het "meest milieuvriendelijke alternatief" (inrichting volgens de doelstelling met de best bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu).

De te verwachten effecten op het milieu zijn globaal onder te verdelen in de volgende groepen:
- de geohydrologische invloeden van de plannen op het achterliggende duingebied, met name de invloed op de grondwaterstand aldaar;
- effecten op flora, vegetatie en vogels als gevolg van toename van de recreatie (betreding, verstoring, ruimtebeslag);
- landschappelijke effecten.

Hier zal kort aangegeven worden wat de effecten van de verschillende alternatieven zijn op de vogelstand.
Bij het voornemen zullen door de aanleg van de duinregel en het ruimtebeslag in het erachter gelegen gebied de mogelijkheden voor pleisterende en voedselzoekende steltlopers, meeuwen en sterns zeer sterk afnemen. Buiten het toeristenseizoen kunnen nog kleine aantallen terecht langs het binnenmeer. Door de sterk toegenomen recreatie zijn de mogelijkheden voor broedvogels klein. Mogelijk kan bij een goede inrichting enige compensatie geboden worden in het in de zuidpunt gelegen natuurgebied.
De gevolgen van het concentratiemodel zijn vergelijkbaar met die van het voornemen. Doordat het binnenmeer en het natuurgebied echter groter worden, wordt hier iets meer ruimte geboden voor pleisterende vogels en wellicht voor broedvogels als sterns en plevieren (bij een juist beheer van het natuurgebied).
De nul-plus alternatieven leiden bij een nadruk op recreatie tot een toename van de verstoring in het toeristen-seizoen, maar overigens verandert er relatief weinig in vergelijking met de autonome ontwikkeling.
Bij een nadruk op natuur zal het aantal pleisterende, voedselzoekende en zelfs broedende vogels kunnen toenemen.
In het "meest milieu-vriendelijke model" ontstaat er achter de nieuwe duinregel en ten zuiden van de (kleine) jachthaven een natte tot vochtige duinvallei. Hierin kunnen in eerste instantie

steltlopers, meeuwen en sterns terecht. Bij het begroeid raken van deze duinvallei zullen uiteindelijk kleine aantallen van soorten als Paapje en Sprinkhaanrietzanger hun plaats innemen.

In 1988 is het ontwerp-bestemmingsplan "IJmuiden aan Zee" gepubliceerd met enige aanpassingen gebaseerd op het MER. Het belangrijkste bezwaar, namelijk de negatieve invloed op de grondwaterstand in het acherliggende duingebied, blijft door handhaving van het binnenmeer evenwel bestaan. Bovendien zijn er nu plotseling 300-400 woningen in het plan opgenomen! Zonder deze woningen is het hele recreatieplan financieel niet haalbaar, zo blijkt. De woningen moeten op het begin van de pier en op een deel van de strandvlakte komen. Gehandhaafd blijven verder de 50-100 vakantiebungalows, hotel, winkels, camping en strandhuisjes.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland onthielden goedkeuring aan het onderdeel woningbouw, omdat een deel van de woningen binnen een geluidszone met een immissiewaarde van minstens 50 dBA (van de Hoogovens) ligt, zoals die verplicht gesteld wordt door de Wet Geluidhinder. Binnen deze zone mogen geen woningen gebouwd worden, gezien het teveel aan industrie-lawaai. Om dezelfde reden ging Hoogovens in beroep tegen het plan. Zij zag haar uitbreidingsmogelijkheden door de woningbouw beperkt. In het voorjaar van 1989 werd echter bekend dat Hoogovens bereid was af te zien van verdere beroepsprocedures, omdat de gemeente Velsen de woningbouw op de strandvlakte had aangepast; de woningen worden wat in zuidelijke richting verschoven, zodat ze buiten de geluidszone komen te liggen. Dit betekent evenwel dat de beloofde zonering van druk in het noorden tot rustig in het zuiden geweld wordt aangedaan.
Er doemde tevens een nieuw probleem op, de financiën. Door het uitstel zijn toegezegde subsidies van het Rijk geblokkeerd en het is de vraag of deze überhaupt nog verstrekt worden.

Hoewel de afloop van dit vervolgverhaal nog niet bekend is (voorjaar 1989), moet gevreesd worden dat uiteindelijk het plan geheel of grotendeels in de komende jaren gerealiseerd zal gaan worden. Van de betekenis van het Zuidpiergebied voor vogels blijft dan naar verwachting maar een fractie over ten opzichte van de huidige situatie. Helaas!

Aanbevelingen voor beheer

Op grond van het belang van de strandvlakte voor vogels (zie hoofdstuk 5) is er toch genoeg aanleiding om hier bij een eventuele inrichting terdege rekening mee te houden. Zoals we gezien hebben, gaan de planvoornemens van de gemeente Velsen ten koste van de bestaande waarden van het gebied.

Een aan te leggen zout binnenmeer waarin een verweving van natuur en recreatie nagestreefd wordt, in combinatie met een natuurgebied waarin een natte duinvallei met zout karakter zou komen (ongeveer zoals in het concentratiemodel), zou de nadelige gevolgen van een jachthaven en een centrumgebied voor een deel kunnen wegnemen. In het toeristenseizoen evenwel zal de recreatiedruk op het binnenmeer waarschijnlijk dermate groot zijn dat doortrekkende steltlopers, meeuwen en sterns maar weinig uitwijkmogelijkheden hebben. Het verdient daarom aanbeveling om in de noordwesthoek, naast een eventueel aan te leggen haven en tegen de Zuidpier aan een gebied te creëren, dat afgesloten wordt voor het publiek en waar bovengenoemde vogels tijdens de trek wél kunnen rusten en voedselzoeken.
Dit punt is tevens uitstekend geschikt voor vogelobservatie. Door vanaf de Zuidpier een gebied van ca. 500 meter vrij te houden van verstoring kan hetgebied zijn functie als pleisterplaats voor steltlopers en sterns enigzins behouden, zeker wanneer het zijn huidige wadachtige karakter kan behouden. Een verweving van natuur en recreatie aan het binnenmeer is mogelijk door de toegangen aan de noord- en oostzijde te creëren. Van nature zullen dan de west- en zuidoever minder intensief bezocht worden. Door de noorde-

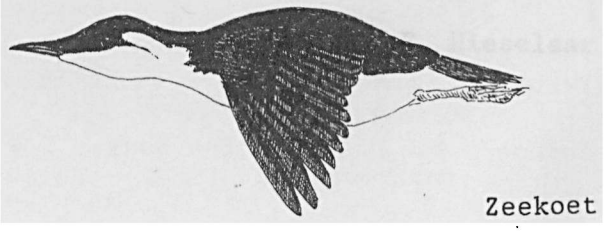
Zeekoet

lijke en oostelijke oever schoon te houden en van beperkte recreatieve voorzieningen (prullenbakken, banken) te voorzien en de westelijke- en zuidelijke oever niet, kan dit effect versterkt worden. Een apart, door een zanddijkje van het binnenmeer te scheiden natuurgebiedje met zout water en niet toegankelijk voor publiek kan zowel een rol vervullen voor bedreigde- en zeldzame vogelsoorten als voor natuurrecreatie (vogelobservatiehut).
Bij voldoende omvang zouden schelpeneilandjes gecreëerd kunnen worden, zodat vossen geen kans krijgen tot predatie van nesten.
In dergelijke gevallen kunnen soorten als Bontbekplevier, Strandplevier en koloniebroeders als Grote- en Dwergstern en Visdiefje er wellicht tot broeden komen. Voorkomen zal moeten worden dat de eilandjes begroeid raken. Dit kan enerzijds door op ca. 20-30 cm. onder het oppervlak landbouwplastic aan te brengen en anderzijds door jaarlijks alle vegetatie van de eilandjes te verwijderen (RIN 1979, RIN 1983). Ook het fluctueren van de waterstand kan deels begroeiing van de oevers tegengaan.

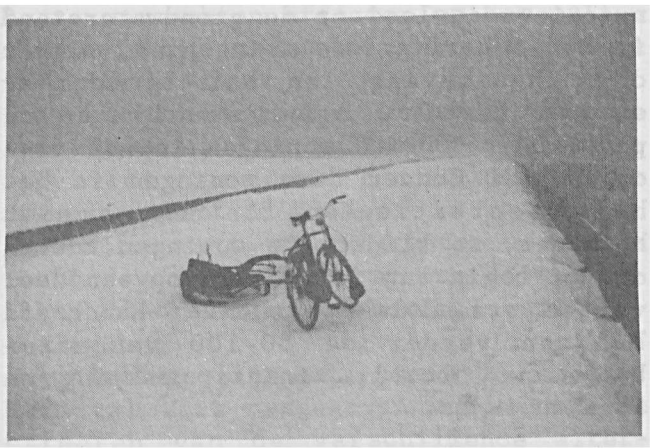

De Pier onder barre winterse omstandigheden foto: E. van Huijssteeden

DANKWOORD

Dit rapport kon slechts tot stand komen dank zij de medewerking van een flink aantal mensen.
Dit begint bij de vele vogelaars, die hun waarnemingen aan het papier van het logboek in paviljoen Zuidpier toevertrouwden. Dank zij het beschikbaar stellen van deze logboeken door Arie Verswijveren, eigenaar van het paviljoen Zuidpier, konden wij deze schat aan gegevens als basismateriaal gebruiken.
Een woord van dank gaat natuurlijk tevens uit naar degenen die hun dagboeken hebben doorgenomen op zoek naar aanvullende waarnemingen: Fred Cottaar, Frank Dorel, Ton Eggenhuizen, Guido Keyl, Eric Maassen, Hans van der Meulen, Hans Schekkerman, André Sterk, Karel Swaving Dijkstra en Wim van Vlaardingen. Van Rolf de By kregen wij waarnemingen uit het CDNA-archief en Jan den Ouden stelde ons in staat het CvZ-archief op Zuidpierwaarnemingen door te nemen.

Toen eenmaal de benodigde gegevens verzameld waren, kwam het aan op het systematisch ordenen van de brei. Dit gebeurde in de vorm van informele, soms meer, soms minder efficiënte werkavonden. Hierbij kregen we de hulp van Fred Cottaar, Frank Dorel, Ronald de Graaff, Tibor Gras, Hans Groot, Krissie en Richard Joosten, Juliet Kauffmann, Pim de Nobel, Erwin Robbertz en André Sterk.

Tijdens de schrijffase nam Marianne Willems een belangrijk deel van de tekstverwerking voor haar rekening.

Guido van Leeuwen tekende de voorplaat en stelde ons verschillende tekeningen ter beschikking. Piet Munsterman verstrekte ons een aantal foto's uit zijn collectie.

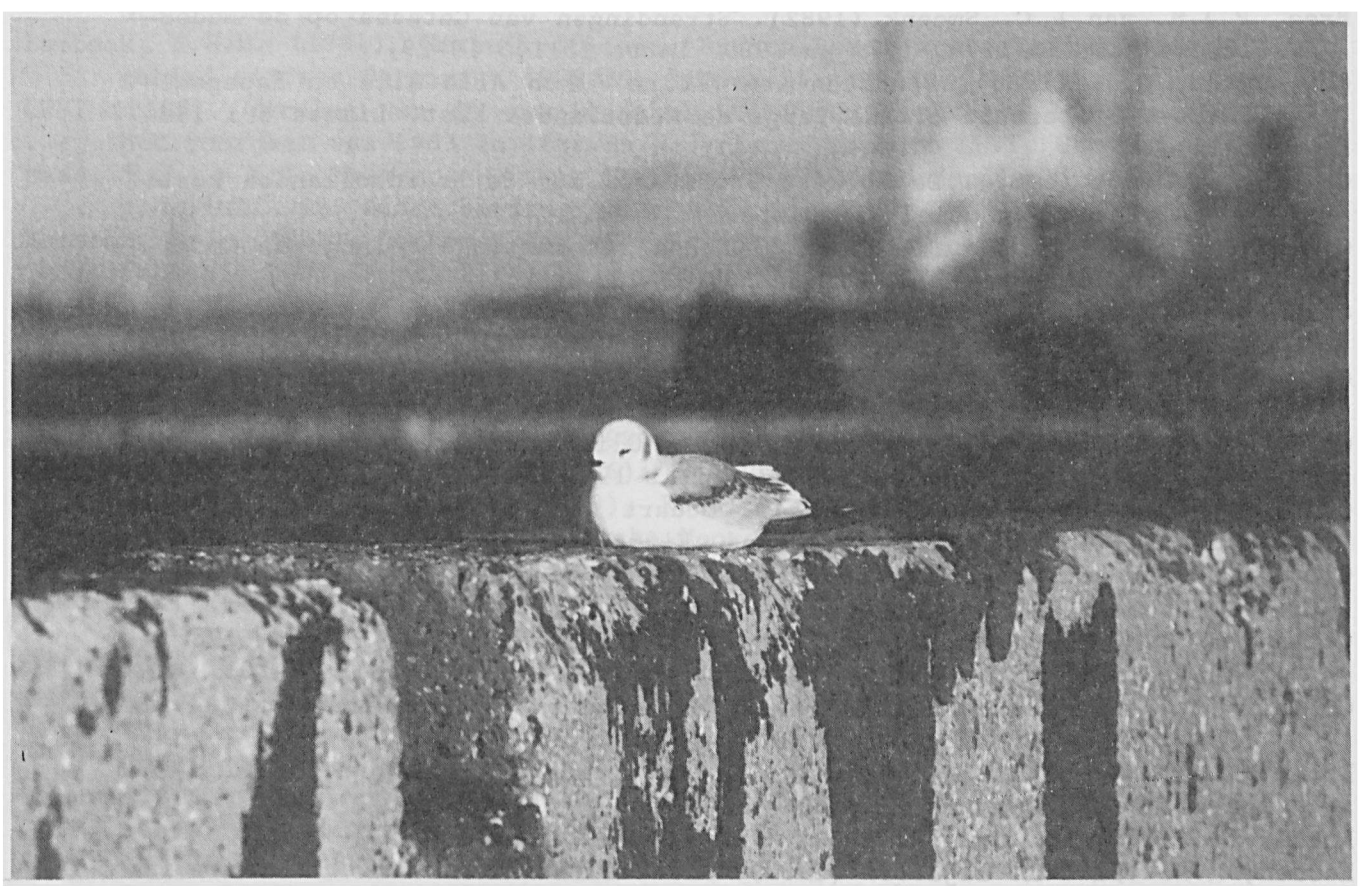

onvolwassen Drieteenmeeuw op de Pier foto: F. Hieselaar

LITERATUURLIJST

Berg, A.B. van den (1975). Vogels rond en op de Zuidpier van IJmuiden. Fitis 11:106-115.

Berg, A.B. van den (1983a). Yellow-legged Gull at IJmuiden in october 1982 and its identification. Dutch Birding 5(1): 15-17.

Berg, A.B. van den (1983b). Voorkomen van Grauwe en Rosse Franjepoot in Nederland in 1970-1981. Dutch Birding 5(2-3): 69-73.

Berg, A.B. van den (1984). Invasie van de Witbuikrotgans Branta bernicla hrota in de winter 1981/82. Limosa 57: 129-132.

Berg, A.B. van den (1986a). Invasie van Witbuikrotgans in Nederland in januari-maart 1985. Dutch Birding 8(2): 59-60.

Berg, A.B. van den (1986b). Vogels van de strandvlakte te IJmuiden. Rapport OD 205, Delft.

Berg, A.B. van den & E.J. Maassen (1983). Kleine en Grote Burgemeesters te IJmuiden in winter van 1982/83. Dutch Birding 5(4): 92-98.

Berg, A.B. van den & J.W. de Roever (1982). Dougalls stern te IJmuiden in juli 1982. Dutch Birding 4(3): 93-95.

Bergh, L.M.J. van den, W.G. Gerritse, W.H.A. Hekking, P.G.M.J. Key & F. Kuyk (1979) Vogels van de grote rivieren. Het Spectrum, Utrecht/-Antwerpen.

Bijlsma, R.G. (1977). Enige opmerkingen over de trek van de Dwergstern Sterna albifrons over Nederland. Watervogels 2; 147-151.

Bijlsma, R.G. (1981). Voorkomen en gedrag van Zwartkopmeeuwen (Larus melanocephalus) langs de Rijn tussen Rhenen en Heteren gedurende 1974-1979. Watervogels 6: 6-12.

Bree, P.J.H. van & C. Smeenk (1982). Strandingen van Cetacea op de Nederlandse kust in 1978, 1979 en 1980. Lutra 25(1): 19-29.

Camphuysen, C.J. (1986). Vondsten van Kleine Alken Alle alle en Papegaaiduikers Fratercula artica langs de Nederlandse kust. Limosa 59: 138-141.

Camphuysen, C.J. (1987). De Noordse Stormvogel aan de Noordhollandse kust: Nu talrijker dan ooit? Graspieper 7: 6-14.

Camphuysen, C.J. & J. van Dijk (1983). Zee- en Kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-1979. Limosa 56: 83-230.

Camphuysen, C.J. & E.J. van IJzendoorn (1988). Invasie van Middelste Jager in Nederland in november 1985. Dutch Birding 10(2): 54-66.

Cottaar, F.J.H. & E.J. van Huijssteeden (1980). Voorjaarstrek Zuidpier 1978-'80. Fitis 16(5): 89-95.

Cottaar, F. & E. van Huijssteeden (1983). Olieslachtoffers langs de kust van Zuid-Kennemerland 1982-1983. Fitis 19(6): 140-144.

Cottaar, F., E. van Huijssteeden & J. Stuart (1985a). Wintervoorkomen van fuutachtigen in Zuid-Kennemerland. Fitis 21(2): 57-66.

Cottaar, F., F. Dorel, E. van Huijssteeden & J. Stuart (1985b). Najaarstrek bij Bloemendaal aan Zee in 1984. Rapport, Vogelwerkgroep Haarlem.

Cottaar, F., F. Dorel, E. van Huijssteeden, P. de Nobel & J. Stuart (1986). Najaarstrek bij Bloemendaal aan Zee in 1985. Fitis 22(3): 86-101.

Cottaar, F. & E. Maassen (1988). Meeuwenkolonies in Zuid-Kennemerland in 1987. Fitis 24(2): 58-62.

Dongen, R.M. van & P.W.W. de Rouw (1987). Kleine Kokmeeuw te IJmuiden in augustus 1985. Dutch Birding 9(2): 55-59.

Dorel, F. (1988). Predatie door Grote Jagers. Fitis 24(3): 112-115.

Eerden, M.R. van & M. Zijlstra (1985). Aalscholvers Phalacrocorax carbo in de Oostvaardersplassen 1970-1985. Limosa 58: 137-143.

Fisher, J. (1985). The Fulmar. reissue of 1952. New Naturalist, Glasgow.

Franeker, J.A. van (1983). Plastics, een bedreiging voor zeevogels. NSO-nieuwsbrief 14.

Furness, R.W. (1987). The Skuas. T & AD Poyser, Beckenham.

Gasteren, H. van (1985). Voorjaarstrek telpost Monument en verwerking van gestandaardiseerd verzamelde voorjaars-gegevens aan zichtbare landtrek. Hoorn.
Geelhoed, S. (1988). Ruiters in de regio. Fitis 24 (4): 184-205.
Geelhoed, S. & H. Groot (1988). voorjaarstrek bij 't wed in 1986 en 1987. Fitis 24 (1): 26-36.
Geelhoed, S. (1989). Impressie van de voorjaarstrek in 1988. Fitis 25 (1): 2-12.
Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1975). Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 6. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
Hale, W.G. (1973). The distribution of the Redshank Tringa totanus in the winterrange. Zool. J Linn Soc 53: 177-236.
Harris, M.P. (1984). The Puffin. T & AD Poyser, Beckenham.
Hayman, P., Marchant, J. & T. Prater (1986). Shorebirds: an identification guide to the waders of the world. Croom Helm, Beckenham.
Heer, P. de (1981). Over herkenning van Geelpootmeeuw en voorkomen in Nederland. Dutch Birding 2: 131-139.
Huijssteeden, E.J. van (1979). Unieke waarneming van de Noordse Stormvogel (Fulmarus glacialis). Fitis 15(3): 67-68.
IJzendoorn, E.J. van & R. van Rossum (1985). Brilgrasmus te IJmuiden in november 1984. Dutch Birding 7(3): 85-93.
Jansen, F.H. (1981). De trek van de Grauwe Pijlstormvogel (Puffinus griseus) langs de Nederlandse kust. Limosa 54: 117-126.
Jukema, J. (1985). Paarse strandlopers als wintergast. Vanellus 38: 87-89.
Koning, F.J. (1986). Over de trek en het biotoop van de Morinelplevier. Graspieper 6: 13-16.
Lambeck, R.H.D. (1981). Witbuikrotganzen Branta bern. hrota in het deltagebied tijdens de winter 1978/79. Limosa 54: 47-51.
LWVT (1985). Verslag van de simultaantellingen van zichtbare landtrek in het voorjaar van 1983 en 1984 in Nederland. rapport LWVT, Utrecht.
Maas, F.J. & E.J. Maassen (1982). Koningseider in Noordholland in winter van 1981/1982. Dutch Birding 4(1): 2-5.
Maassen, E.J. (1985). Herkomst van vijf Aalscholvers bij IJmuiden in februari 1985. Fitis 21(4): 152-153.
Maassen, E.J. & H. van der Meulen (1983). Visdief te IJmuiden in februari 1983. Dutch Birding 5(2-3): 74.
Meijden, R. van der & W.J. Holwerda (1987). Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1985 en 1986. Gorteria 13(9): 221-242.
Meijden, R. van der & L. Vanhecke (1986). Naamlijst van de flora van Nederland en België. Gorteria 13(5/6): 87-170.
Meininger, P.L. & M. Becuwe (1979). Resultaten van drie vogeltellingen langs de Nederlandse en Belgische Noordzeekust in het seizoen 1977/-1978. Watervogels 4: 162-169.
Meininger, P.L., H.J.M. Baptist & G.J. Slob (1984a). Vogeltellingen in het Deltagebied in 1975/76-1979/80. Rijkswaterstaat Deltadienst, Middelburg.
Meininger, P.L., H.J.M. Baptist & G.J. Slob (1984b). Vogeltellingen in het Zuidelijk Deltagebied in 1980/81-1983/84. Rijkswaterstaat Dienst Getijdewateren, Middelburg.
Mennema, J. (1980). nieuws over de Zeelathyrus, Lathyrus japonicus Willd. subsp. maritimus (L.) P.W. Ball. Gorteria (10): 56.
Moerbeek, D.J. (1984). Harlekijneend te IJmuiden in winter van 1982/83. Dutch Birding 6(2): 37-40.
Mulder, J. (1984). Grote jager doodt Zeekoet. Dutch Birding 6(3): 98-99.
Nelson, J.B. (1978). The Gannet. T & AD Poyser, Berkhamsted.
Nobel, P. de & J. Stuart (1987). Najaarstrek bij Bloemendaal aan Zee in 1986. Fitis 23(1): 1-11.
Osieck, E.R. (1986). Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming, Zeist.

Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (1987). Streekplan voor het Amsterdam-Noordzeekanaalgebied, Haarlem.
Provinciale Waterstaat van Noord-Holland (1982). Basisgegevens provinciale milieu-inventarisatie, Haarlem.
Rijksinstituut voor Natuurbeheer (1979). Natuurbeheer in Nederland; Levensgemeenschappen. Pudoc, Wageningen.
Rijksinstituut voor Natuurbeheer (1983). Natuurbeheer in Nederland; Dieren. Pudoc, Wageningen.
Rooth, J. (1985). Recente ontwikkelingen van de broedpopulatie van de Aalscholver Phalacrocorax carbo. Limosa 58(4): 162-163.
Roselaar, C.S. (1979). Fluctuaties in aantallen Krombekstrandlopers (Calidris ferruginea). Watervogels 4: 202-210.
Rozendaal, F. (1974). Vogelwaarnemingen vanaf de Zuidpier IJmuiden in maart, april en mei 1974. Fitis 10: 53-57.
Smeenk, C. (1986). Strandingen van Cetacea op de Nederlandse kust in 1981, 1982 en 1983. Lutra (29) 2: 268-281.
SOVON (1987). Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem.
Speek, B.J. & G. Speek (1984). Thieme's vogeltrekatlas. Thieme, Zutphen.
Sterk, A. & J. Stuart (1985). Stookolie- en vorstslachtoffers op de kust van Zuid-Kennemerland. Fitis 21(4): 146-151.
Swennen, C. (1985). Iets over de vogels van het open water van IJsselmeer, Waddenzee en Noordzee. Vogeljaar 33: 208-214.
Tanger, D. (1986). Kemphanen op doortrek in Noord-Holland. Graspieper 6: 4-12.
Teixeira, R.M. (red.) (1979). Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
Vader, H. (red.)(1981). Rapport betreffende de Avifaunistische waarde van het duingebied tussen Zandvoort en IJmuiden. Vogelwerkgroep Haarlem.
Vegelin, J.C.G. (1987). Het inventariseren van Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen in IJmuiden. Fitis 23(3): 97-98.
Velsen, gemeente (1986). Bestemmingsplannen IJmuiderslag/IJmuiden aan zee (ontwerp). Velsen.
Velsen gemeente, Grontmij & OD 205 (1987). Milieu-Effectrapport Strandvlakte IJmuiden. Velsen.
Voous, K.H. (1980). Lijst van Europese broedvogels, inclusief Nederlandse vogellijst. Limosa 53: 91-104.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Waargenomen vogelsoorten 1978-1986

Roodkeelduiker
Parelduiker
IJsduiker
Geelsnavelduiker
Dodaars
Fuut
Roodhalsfuut
Kuifduiker
Geoorde Fuut
Noordse Stormvogel
Grauwe Pijlstormvogel
Noordse Pijlstormvogel
Stormvogeltje
Vaal Stormvogeltje
Jan van Gent
Aalschover
Kuifaalscholver
Roerdomp
Koereiger
Blauwe Reiger
Lepelaar
Kleine Flamingo
Knobbelzwaan
Kleine Zwaan
Wilde Zwaan
Rietgans
Kleine Rietgans
Kolgans
Grauwe Gans
Canadese Gans
Brandgans
Rotgans
Nijlgans
Bergeend
Smient
Krakeend
Wintertaling
Wilde eend
Pijlstaart
Zomertaling
Slobeend
Krooneend
Tafeleend
Witoogeend
Kuifeend
Toppereend
Eider
Koningseider
Harlekijneend
IJseend
Zwarte zeeëend
Grote zeeëend
Brilduiker
Nonnetje
Middelste Zaagbek
Grote Zaagbek
Wespendief
Rode Wouw
Bruine Kiekendief
Blauwe Kiekendief
Grauwe Kiekendief
Havik
Sperwer
Buizerd
Ruigpootbuizerd
Visarend
Torenvalk
Smelleken
Boomvalk
Slechtvalk
Patrijs
Fazant
Waterhoen
Meerkoet
Kraanvogel
Scholekster
Kluut
Kleine Plevier
Bontbekplevier
Strandplevier
Morinelplevier
Goudplevier
Zilverplevier
Kievit
Kanoet
Drieteenstrandlper
Kleine Strandloper
Temminks Strandlpr
Krombekstrandloper
Paarse Strandloper
Bonte Strandloper
Kemphaan
Bokje
Watersnip
Houtsnip
Grutto
Rosse Grutto
Regenwulp
Wulp
Zwarte Ruiter
Tureluur
Groenpootruiter
Witgatje
Bosruiter
Oeverloper
Steenloper
Grauwe Franjepoot
Rosse Franjepoot
Middelste Jager
Kleine Jager
Kleinste Jager
Grote Jager

Zwartkopmeeuw
Dwergmeeuw
Vorkstaartmeeuw
Kleine Kokmeeuw
Kokmeeuw
Stormmeeuw
Kleine Mantelmeeuw
Zilvermeeuw
Kleine Burgemeester
Grote Burgemeester
Grote Mantelmeeuw
Drieteenmeeuw
Lachstern
Reuzenstern
Grote Stern
Dougalls Stern
Visdief
Noordse Stern
Dwergstern
Zwarte Stern
Witvleugelstern
Zeekoet
Alk
Zwarte Zeekoet
Kleine Alk
Papegaaiduiker
Holenduif
Houtduif
Turkse Tortel
Tortel
Koekoek
Ransuil
Velduil
Gierzwaluw
IJsvogel
Hop
Groene Specht
Grote Bonte Specht
Kuifleeuwerik
Boomleeuwerik
Veldleeuwerik
Strandleeuwerik
Oeverzwaluw
Boerenzwaluw
Huiszwaluw
Grote Pieper
Duinpieper
Boompieper
Graspieper
Waterpieper
Oeverpieper
Gele Kwikstaart
Grote Gele Kwikstaart
Witte Kwikstaart
Winterkoning
Roodborst
Blauwborst
Zwarte Roodstaart
Gekraagde Roodstaart
Paapje
Roodborsttapuit
Tapuit
Beflijster
Merel
Kramsvogel
Zanglijster
Koperwiek
Grote Lijster
Rietzanger
Bosrietzanger
Kleine Karekiet
Spotvogel
Brilgrasmus
Sperwergrasmus
Braamsluiper
Grasmus
Tuinfluiter
Zwartkop
Fluiter
Tjiftjaf
Fitis
Goudhaantje
Vuurgoudhaantje
Grauwe Vliegenv.
Kleine Vliegenv.
Bonte Vliegenv.
Glanskop
Matkop
Zwarte Mees
Pimpelmees
Koolmees
Boomkruiper
Klapekster
Ekster
Kauw
Roek
Kraai
Spreeuw
Huismus
Ringmus
Vink
Keep
Eurokanarie
Groenling
Putter
Sijs
Kneu
Frater
Barmsijs
Witstuitbarmsijs
IJsgors
Sneeuwgors
Geelgors
Ortolaan
Dwerggors
Rietgors

Bijlage 2. Enkele belangwekkende waarnemingen in 1987 en 1988

Gebaseerd op waarnemingen in Fitis, Dutch Birding, Limosa en logboek "paviljoen Zuidpier".

SOORT	DATUM	AANTAL	BIJZONDERHEDEN
IJsduiker	05-11-87	1	
	09-12-87	1	n. N
	12-12-87	1	
Vaal Stormvogeltje	18-10-87	1	
	15-01-88	1	
	11-09-88	1	
Kuifaalscholver	08-11-87	1	
	eind dec./23-02-88	1	ad.
	05-03/28-03-88	8	max (w.o.2 ad.)
	12-07-88	1	
	01,18 en 19-09-88	1	onv.
	01 en 31-10-88	1	onv.
Lepelaar	10-10-87	13	n. Z
	12-07-88	11	n. Z
Flamingo spec.	10-04-87	1	n. O
Wilde Zwaan	28-02-87	6	
Zwarte Zeeëend	21-02-87	25 000	à 30 000 tussen Zandvoort en IJmuiden
	09/11-03-87	18 000	à 21 000 bij Zandvoort met uitlopers tot IJmuiden
Grote Zeeëend	09/11-03-87	650	idem
Brilzeeëend	07-11-87	1	vr., niet aanv. CDNA
IJseend	14/27-06-88	1	vr.
	12-11-88	4	
	17 en 21-11-88	5	waarvan 2 vr. en 3 man.
	03-12-88	5	
Slechtvalk	02/07-2-87	1	ad.
Scholekster	18-01-87	351	
Temmincks Strandl.	19-09-87	1	ad.
Bokje	18-01-87	1	n. Z
	10-04-87	1	in duintjes
	30-10-87	1	
Grauwe Franjepoot	12-09-87	1	ad.
Rosse Franjepoot	10-08-87	1	
	28-11-87	1	
	28-02-88	1	
	09-10-88	1	
	22-11-88	1	
	07 en 11-12-88	1	
Kleinste Jager	10-10-88	1	ad.
Grote Jager	04-01-87	1	
Zwartkopmeeuw	03-01-87	1	ad.
	03/11-01-87	1	onv.
	22-04-87	1	onv.
	05-05-87	1	
	08/10-07-87	3	ad. (max)
	26-07-87	1	tweede wk
	09-08-87	1	ad.
	05,19 en 25-09-87	1	tweede wk
	04-10-87/17-04-88	1-3	
	27-04-88	1	ad.
	09,10 en 20-07-88	1	
	11-09/18-12-88	1-2	ad.
	17-09-88	1	onv.
Vorkstaartmeeuw	18-10-87	1	
	17-09-88	1	ad.

Geelpootmeeuw	12-04/juni 87	1	ad. gepaard met Kleine Mantelmeeuw; Forteiland
	05-07-87	1	ad.
	12 en 25-09-87	1	
	10-10-87	1	noordelijke vorm
	03-11-88	1	ad.
	13-03-88	1	ad.
Kleine Kokmeeuw	16-06/31-12-88	1	ruiend eerste zomerkl naar tweede winterkleed
Drieteenmeeuw	01-08-87	> 100	als gevolg van stormen tijdens uitvliegen van de jongen
Grote Burgemeester	03-01/15-03-87	1	onv.
	05-05-87	1	onv.
	06-02-88	1	onv.
	23-04-88	1	onv.
	26-11/20-12-88	1	onv.
Lachstern	28-08-87	1	ad.
Witwangstern	19-08-87	1	ad.
Noordse Stern	02 en 03-11-88	1	
Kleine Alk	13-01-87	1	n. Z
	21-01-87	1	
	26-01-87	1	op 27-01 dood gevonden
	27-09-87	2	
	01,15 en 21-11-87	1	
	26-11-87	4	(1 aanwezig, 3 langsvliegend)
	28-11-87	1	dood
	19-11-88	1	
	03,04 en 20-12-88	1	
Papegaaiduiker	02-01-88	1	
Velduil	21 en 24-10-88	1	
Bijeneter	05-07-87	1	n. NO
Hop	27-04-87	1	
Strandleeuwerik	10-12-88	1	
Pestvogel	30-10-88	1	op hengel
Roodkeelpieper	11-10-87	1	
Vuurgoudhaantje	01-10-88	1	
	20-10-88	1	
Pallas Boszanger	30-10-88	1	
Sneeuwgors	20-11-88	60	
Ortolaan	27-08-88	1	onv.

Bijlage 3. Zoogdieren

Gegevens uit de logboeken, van den Berg (1986b), van Bree & Smeenk (1982) en Smeenk (1986).

Zeezoogdieren:

Gewone Zeehond:	33 waarnemingen van in totaal 15 exemplaren; alle waarnemingen tussen oktober en april.
Grijze Zeehond:	2 waarnemingen van in totaal 2 exemplaren, in december 1981 en in januari 1986.
Bruinvis:	3 strandingen, 1 waarneming van een levend exemplaar op 15 maart 1985.
Witsnuitdolfijn:	15 januari 1986 een levend exemplaar, gefotografeerd.
Dolfijn spec.:	17 oktober 1986 2 exemplaren ter plaatse spelend.

Landzoogdieren:

Egel	Konijn
Vos	Haas
Wezel	Bosmuis (sporen)
Woelmuis spec.	

Bijlage 4. Flora

Bijlage 4. Lijst van gevonden plantensoorten in het gebied van de Zuidpier en de strandvlakte van IJmuiden (voornamelijk in de duintjes).

Gegevens afkomstig van enkele, in verschillende seizoenen door de auteurs uitgevoerde inventarisaties van 1986 t/m 1988, met aanvullende gegevens van de PWS-inventarisatie in 1982 (PWS 1982), Van der Meijden & Holverda (1987) en Mennema (1980). Naamgeving is volgens Van der Meijden & Vanhecke (1986).

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
Ammophila arenaria	Helm
Arenaria serpyllifolia	Zandmuur
Artemisia campestris subsp. maritima	Duinaveruit
Artemisia vulgaris	Bijvoet
Aster tripolium	Zulte
Atriplex laciniata	Gelobde melde
Atriplex patula	Uitstaande melde
Atriplex prostrata	Spiesmelde
Cakile maritima	Zeeraket
Calystegia soldanella	Zeewinde
Cardamine hirsuta	Kleine veldkers
Carex arenaria	Zandzegge
Cerastium fontanum	Gewone hoornbloem
Cerastium semidecandrum	Zandhoornbloem
Chenopodium album	Melganzevoet
Chenopodium polyspermum	Korrelganzevoet
Cirsium arvense	Akkerdistel
Corispermum leptopterum	Smal vlieszaad
Daucus carota	Peen
Diplotaxis tenuifolia	Grote (Gewone) zandkool
Echinochloa crus-galli	Hanepoot
Elymus farctus	Biestarwegras
Elymus pycnanthus	Strandkweek
Elymus repens	Kweek
Erigeron canadensis	Canadese fijnstraal
Erophila verna	Vroegeling
Eryngium maritimum	Blauwe zeedistel
Euphorbia paralias	Zeewolfsmelk
Festuca rubra	Rood zwenkgras
Gnaphalium luteo-album	Bleekgele droogbloem
Hieracium umbellatum	Schermhavikskruid
Helianthus annuus	Zonnebloem
Hippophae rhamnoides	Duindoorn
Honkenya peploides	Zeepostelein
Lathyrus japonicus	Zeelathyrus
Leymus arenarius	Zandhaver
Linaria vulgaris	Vlasbekje
Matricaria maritima	Reukeloze kamille
Myosotis ramosissima	Ruw vergeet-mij-nietje
Oenothera parviflora	Kleine teunisbloem
Ononis repens	Kruipend stalkruid
Phleum arenarium	Zanddoddegras
Plantago coronopus	Hertshoornweegbree
Plantago lanceolata	Smalle weegbree
Plantago major	Grote weegbree
Poa annua	Straatgras
Polygonum aviculare	Varkensgras
Polygonum lapathifolium	Beklierde duizendknoop
Rumex acetosella	Schapezuring
Rumex crispus	Krulzuring
Salsola kali subsp. kali	Loogkruid
Senecio jacobeae	Jacobskruiskruid
Senecio vulgaris	Klein kruiskruid
Sonchus arvensis var. maritima	Zeemelkdistel
Sonchus oleraceus	Gewone melkdistel
Suaeda maritima	Schorrekruid
Taraxacum officinale	Paardebloem